Tästä kaikki alkoi Suomessa 1973

Uros Pohjolan Mahti 41004/73 (Ö-rek. 1/73)

JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMA

POHJANPYSTYKORVA

SPJ-FSK:n hallituksen hyväksymä 12.01.2019
SPJ-FSK:n vuosikokouksen hyväksymä 16.03.2019
SKL-FKK:n jalostustieteellisen toimikunnan hyväksymä 10.09.2019

SUOMEN PYSTYKORVAJÄRJESTÖ
FINSKA SPETSKLUBBEN RY

Voimassa 1.1.2020 – 31.12.2024

SISÄLLYSLUETTELO

1. YHTEENVETO 4

2. RODUN TAUSTA 5

3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA 9

3.1. Jalostusorganisaatio ja jalostusneuvonta 9

4. RODUN NYKYTILANNE 10

4.1. Populaation perinnöllinen monimuotoisuus 10

4.1.1 Populaation rakenne ja jalostuspohja 10

4.1.2 Siitosmateriaali 15

4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa 17

4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta 18

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet 19

4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta 19

4.2.2 Jakautuminen käyttö- / näyttely- / tms. linjoihin 20

4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai kuvaus 20

4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa 20

4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet 22

4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen 29

4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista sekä niiden korjaamisesta 30

4.3 Terveys ja lisääntyminen 31

4.2.1 PEVISA-ohjelmaan sisälletyt sairaudet 31

4.2.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet 35

4.2.3 Yleisimmät kuolinsyyt 39

4.3.5 Lisääntyminen 39

4.3.6 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet 40

4.3.7 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä 40

4.4 Ulkomuoto 41

4.4.1 Rotumääritelmä 41

4.4.2 Näyttelyt ja jalostustarkastukset 41
4.4.3 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus 44
4.4.4 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista 44

5. YHTEENVETO AIEMMAN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA 45
5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso 45
5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen 45

6 JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS 47
6.1 Jalostuksen tavoitteet 47
6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille 48
6.3 Rotujärjestön toimenpiteet 50
6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin 51
6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta 53
6.5.1 Toimenpiteet ja aikataulut 54
6.5.2 Tavoiteohjelman toteutumisen seuranta 55

7 LÄHTEET 56

8 LIITTEET 57

9 LYHENTEET, TERMIT JA SANASTO 57

10 JTO:N TEHDYT MUUTOKSET JA PÄIVITYKSET 59

1. YHTEENVETO

Pohjanpystykorvan jalostuksen tavoiteohjelmaan (JTO) on kirjattu rodun tausta- ja tilastotietojen lisäksi rodun jalostustavoitteet. Tavoiteohjelmaan kirjatuilla tiedoilla ja niiden seurannalla voidaan tarkastella rodun kehitystä. Jokaisella rodulla on omat ongelmansa ja tavoiteohjelman tarkoitus on tuoda avoimesti esille ne ongelmat, jotka voivat haitata tai jopa estää jalostuspyrkimysten saavuttamisen. JTO antaa myös pohjanpystykorvakasvattajalle vastauksia siihen minkälainen pohjanpystykorvan historia on ollut, minkälainen rotu on tällä hetkellä, minkälainen se tulevaisuudessa pitäisi olla ja miten nämä päämäärät saavutetaan.

Yleisesti ottaen pohjanpystykorvalla ei ole suuria ongelmia, sillä se on verraten terve käyttörotu, jonka rekisteröinnit ovat kasvaneet tasaisesti Suomessa. **Rodun suurimpana haasteena on edelleen maailmanlaajuisesti pieni kokonaispopulaatio.** Koska pohjanpystykorva on rotuna varsin nuori, on se myös poikkeuksellisen monimuotoinen perimältään (Kumpulainen ym. 2017, Pohjoismäki ym. 2018). Rodun mediaani heterotsygotiaaste eli todennäköisyys sille, että emältä peritty on geenimuoto on eri kuin isältä peritty on 41% kun taas keskivertokoiraroduilla tämä on 34% ja sekarotuisilla koirilla 43%. Rodun kantakoiria on käytetty verraten tasaisesti jalostuksessa, eikä rodun historiassa ole suuria matadorijalostuksesta syntyneitä pullonkauloja. Uusi JTO pyrkii säilyttämään rodun tilanteen hyvänä myös tulevaisuudessa. Tärkein työkalu perimän monimuotoisuuden ylläpidossa on laajan jalostuspohjan säilyttäminen, jossa ohjaavina tekijöinä ovat pentumäärän rajoitukset sekä sukusiitoksen välttäminen. Rodun koirakohtainen penturajoite säilyy 30:ssa pennussa ja yhdistelmien sukusiitosrajoite 6,25%:ssa seitsemään sukupolveen laskettuna, jotta SKL rekisteröi pennut. Jalostustavoitteiden mukaisten yhdistelmien sukusiitosaste pyritään pitämään alle 3 %:ssa. Aiempaan JTO:on verrattuna, rodun käyttöominaisuuksien vaalimiseen ja parantamiseen tullaan kiinnittämään aiempaa enemmän huomiota.

Pohjanpystykorva on rotuna kovin epäyhtenäinen tai myönteisesti ilmaistuna moni-ilmeinen. Tämä moni-ilmeisyys johtuu rodun nuoruudesta ja ulkonäöllisen jalostuksen vähäisestä merkityksestä. On tärkeää huomata, että ulkoasullinen muuntelu myötäilee perimän muuntelua. Koirarodun liiallinen yhtenäistäminen jalostuksen keinoin on ristiriidassa perinnöllisen muuntelun säilyttämisen kanssa. Pohjanpystykorva voisikin olla tavallaan esimerkkinä moderneista, rotua kokonaisvaltaisesti vaalivista kennelkäytännöistä. Moni-ilmeisyys on myös rodun voimavara, sillä vaihtelun ollessa näinkin suurta, rodun ominaisuudet vastaavat tehokkaasti jalostusvalintaan. Jalostuksen yksi tärkeimmistä tavoitteista on rodun metsästysominaisuuksien säilyttäminen ja parantaminen. Ulkomuodon muokkaaminen on koiranjalostuksen helpoin alue, johon ei edelleenkään tulisi kiinnittää ylenmääräistä huomiota, rotutyyppi ja oikea koko on silti huomioitava. Tärkeää on käyttää jalostukseen mahdollisimman laajalla pohjalla terveitä, luonteeltaan tasapainoisia, metsästysominaisuuksiltaan erinomaisia, vaikkakaan ei ehkä ulkomuodoltaan täydellisiä yksilöitä.

Metsästys on harrastuksena voimakkaassa muutoksessa nyky-yhteiskunnassa. Vaikka rotu on omiaan linnunhaukkujana, kaikenriistan koirana pohjanpystykorva soveltuu monenlaiseen metsästykseen. Esimerkiksi suurriistan ja pienpetojen metsästys rodulle antaa kasvavia mahdollisuusia myös Etelä-Suomessa. Kasvattajien on silti suhtauduttava avoimesti myös muihin metsästysrotujen käyttötarkoituksiin. Tällaisia ovat esim. jäljestämiskokeet, rauniotyöskentely, agility ja tottelevaisuuskokeet. Tärkeää on, että koira saa käyttää niitä aistejaan, joita se tarvitsee metsästyksessäkin, jotta nämä ominaisuudet säilyvät. Rekisteröintien tulisi vielä maltillisesti nousta Suomessa, jotta kanta olisi pitkällä tähtäimellä kestävällä tasolla. Tämä voi väistämättä tarkoittaa sitä, että osa koirista menee ”hukkaan” muuhun kuin metsästyskäyttöön. Jalostuksellisesti tämä ei tule olemaan ongelma, mikäli jalostuskoirien käyttötuloksia painotetaan. Tässä JTO:ssa esitetäänkin, että jalostustavoitteiden mukaisella koiralla on rodunomaisesta käyttökokeesta vähintään 3. palkintosija tai että koira tunnetaan muuten pelaavaksi metsästyskoiraksi. Vaatimus tulee

toivon mukaan myös lisäämään käyttökoekäyntejä, joiden määrä suhteessa pohjanpystykorvien rekisteröinteihin on ollut laskussa.

Pohjanpystykorvan terveydellisiä ongelmia ovat olleet etupäässä erilaiset silmäsairaudet, joita PEVISA-ohjelman puitteissa on vastustettu. Perinnöllisen harmaakaihin (KAT) ja PHTVL/PHPV asteiden 1-6 esiintymistiheys on alentunut liki 10%:sta alle 3%:een tutkituista 1.1.2006 voimaan tulleen tiukentuneen PEVISA-ohjelman myötä.

Muita silmäsairauksia, kuten RD:tä ja PRA:ta on tavattu lähinnä yksittäisiä tapauksia viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vaikkakin silmäsairastavuus on vähentynyt, patellaluksaation esiintyvyys on pysynyt tasaisena. Näistä noin 5 %:lla koirista esiintyy 1-asteen polvilumpion luksaatioita. 1-asteen luksaatiosta ei ole koiralle haittaa, mutta jalostukseen käytettäessä parituskumppanin on oltava terve (0/0). Jalostuskiellon aiheuttavia toisen asteen patellaluksaatiota tavataan muutamia vuodessa ja vaikeaa patellaluksaatiota (asteet 3-4) on tavattu vain kerran rodun historiassa.

Pohjanpystykorvalla esiintyy myös epilepsiaa, sairastavuuden ollessa arvioilta 2% kannasta, joka on verrannollinen Ruotsissa rekisteröityjen tapausten määrään ja hyvin tyypillinen luku useimmille rotukoirille (esim. Erlen ym 2018, Heske ym. 2014, Monteiro ym. 2012). Ruotsi ja Suomi ovat mukana Eurooppalaisessa koirien epilepsian tutkimuksessa, jota johdetaan Suomesta Hannes Lohen ryhmän toimesta. Uutena tarkkailtavana sairautena pohjanpystykorvista on löytynyt suomenajokoiran pikkuaivoataksian geenivirhe. Nykyisen käsityksen mukaan sairauden kantajuus on keskittynyt vain yhteen, SF39340/94 Hugo -kantakoirasta lähteneeseen sukulinjaan. Virallisesti varmistettuja sairaustapauksia ei vielä pohjanpystykorvalta raportoitu, todennäköisesti johtuen rodun PEVISAn tiukasta sukusiitosasteen linjauksesta. Sairaus on kuolemaan johtava ja siihen on olemassa geenitesti.

Tämä JTO toimii Suomessa pohjanpystykorvarodun asiantuntijoiden ja rodun harrastajien ohjeena ja suosituksena rodun edelleen kehittämiseksi. Se on apuna kenneltyössä, jonka tavoitteena on säilyttää ja turvata omintakeinen metsästyspystykorvarotu ja sen myötä edistää perinteiseen eränkäyntiin kiinteästi kuuluvaa pystykorvametsästystä.

Ensimmäinen pohjanpystykorvan JTO hyväksyttiin v.1988 ja rotu on ollut PEVISA-ohjelmassa 1.1.1994 alkaen.

2. RODUN TAUSTA

Pohjanpystykorva polveutuu pienistä pystykorvaisista koirista, joita pohjoisella metsästäjäväestöllä oli jo esihistoriallisella kaudella. Pieni vanttera maatiaispystykorva, jonka väri vaihteli lähes yksivärisen eriasteisesta punaisesta, riistanväristä, harmaasta, valkokirjavasta valkoiseen, antoi oman ja varsin keskeisenkin leimansa Kainuun, Oulun-läänin pohjoisosien, Tornionjokilaakson sekä Etelä-Lapin erämaakylien kyläkuviin aina 1970 luvulle asti alueen syrjäisimmissä kyläyhteisöissä. Rodun maatiaiskannan pääasiallisina esiintymis- ja koontialueena voidaan varsin todistetusti pitää lähinnä Pohjois-Karjalaa, Kainuuta ja metsä-Lappia. Nykyinen pohjanpystykorva on suomenpystykorvan sisarrotu molempien rotujen polveutuessa yhteisestä kantapopulaatiosta (Pohjoismäki ym. 2018). Suomenpystykorvan erkauduttua yhteisestä maatiaiskannasta viimeistään 1900-luvun alussa, pohjanpystykorvan maatiaiskanta on todennäköisesti säilynyt perimältään yhteydessä edelliseen vielä 2000-luvulle tultaessa.

Pohjanpystykorvan ja suomenpystykorvan yhteisen maatiaiskannan levinneisyyteen on voimakkaasti vaikuttanut suomalaisten vapaaehtoinen tai vähemmän vapaaehtoinen siirtolaisuus. Ensimmäinen suurempi siirtolaisuusaalto Ruotsiin ajoittuu jo vuosille 1580 – 1660, jolloin Värmlandin hallitsija, Kaarle Herttua (Kaarle IX), houkutteli sinne asukkaita muun muassa Suomesta verovapaudella ja lupauksella omasta maasta. Tuolloin merkittävä osa siirtolaisista, eri lähteiden mukaan 12-20.000 henkilöä, arvellaan lähteneen muut-

tomatkalle entisestä Rautalammin suurpitäjästä, mukanaan tietenkin myös maatiaispystykorvansa. Tällöin mm. syntyi Ruotsin ja Norjan rajalle ns. Suomalaismetsät eli Finnskogen.

Ruotsissa lintu- ja oravakoira otettiin kenneltyön kohteeksi ensimmäisen kerran vuonna 1910. Se sai maantieteellisistä syistä nimekseen Norrbottens fågelhund tai Norrbottens skällande fågelhund (Norrbottenin haukkuva lintukoira), joiksi kutsuttiin Ylä-Norrbottenin kylien pienikokoisia pystykorvia. Rotuun merkittiin vain muutama yksilö ja kun merkittävää populaation kasvua ei tapahtunut, niin Tukholmassa vuonna 1947 kuviteltiin rodun jo kuolleen sukupuuttoon ja rotu poistettiin luetteloista. Varsin todennäköistä kuitenkin on että tämä pieni populaatio oli suoraan suomalaisten siirtolaisten aikoinaan mukanaan viemien maatiaispystykorvien jäljellä olevia jälkeläisiä.

Maatiaispystykorvallemme talvi-, jatko- ja eteenkin siihen liittyvä lapinsota olivat vaikeita aikoja. Lapinsodan aikana lähes koko Lapinläänin väestö evakuoitiin Etelä-Suomeen ja Ruotsiin. Tällöin maatiaispystykorva seurasi oma-aloitteisesti evakkokärryjä ja rekiä, koska kiireen keskellä siitä ei ehtinyt kukaan huolehtia. Sodan loputtua, kun evakkoaika päättyi, tuli kiire katsomaan mitä kodista Suomessa oli jäljellä. Siinä kiireessä moni koira unohtui. Ruotsissa kutsuttiinkin niitä koiria, joita evakoilta jäi maahan evakkokoiriksi. Näiden koirien tuomalla uudella verellä saattoi olla merkitystä Pohjois-Ruotsin maatiaispystykorvakannan muotoutumisessa sotien jälkeen.

Suurimassa arvossa maatiaispystykorvamme oli 1930-luvun pulavuosina. Silloin ruuasta oli huutava puute. Silloin se haukkui oravan lisäksi myös kanalinnun oksalta ammuttavaksi helpottamaan elintarvikepulaa pohjoisen ihmisten ruokapöydässä. Maatiaispystykorvan arvo pohjoisen väestölle oli pilvissä - vieras ei saanut silittää talon koiraa. Pienet turkiseläimet riistana antoivat merkittävän tulonlähteen talvikuukausina aina 1950-luvulle saakka. Oravan pyynnissä tuo maatiaispystykorva oli verraton apuri. Ilman hyvää oravakoiraa pyynnistä ei olisi tullut mitään. Kun oravan merkitys turkisriistana menetti arvonsa, myös maatiaispystykorva menetti merkitystään kotitalouksissa.

Pietarin eläintieteellisen museon karjalanlaika 1900-luvun alusta. Kuva Heidi Lahtinen

Ylh.vas. SMM 1890:1 Suomalaisia metsästäjiä pystykorvineen Laatokan Karjalasta 1910-luvulta. Kuva Suomen Metsästysmuseon kuvakokoelma, käytetty luvalla. Kuten jo Hugo Sandbergin suomalaista lintukoiraa koskevasta rotukuvauksesta vuodelta 1892 käy ilmi, pienikokoisia maatiaispystykorvia löytyi niin mustina, ruskeina, punaisina, sudenharmaina kuin valkokirjavinakin.

Ylh.oik. V94012:155 Helge Dolk pyssyineen Wirkku-koiran kanssa Lylymäen pihalla. Hyytiälän kurssin metsänarvioinnin harjoittelu. Sotkamo, Kainuu. 1933 Lasse Kilpisen kokoelma, Lusto, käytetty luvalla.

Alh.vas. V95013:142 Metsästäjä polulla haulikko kainalossaan ja koira mukanaan. 1912 (?). Gösta Hildénin kokoelma, Lusto, käytetty luvalla.

Ruotsissa rodun uudelleen tuleminen alkoi 1950-luvulla. Metsänhoitaja Stig Onnerfeld Ruotsin Pajalasta alkoi kerätä maatiaispystykorvia Torniojokilaaksosta Ruotsin puolelta. Hän esitti niitä näyttelyissä ja teki Ruotsin Kennelklubille aloitteen rodun uudelleen kokoamisesta tehden myös esityksen rotumääritelmästä. Stig Onnerfeldin sitkeä työ palkittiin ja Ruotsin Kennelklubi hyväksyi rotumääritelmän uudelleen koirarotukirjaansa vuonna 1966. Varsinaiset rotuunotot Ruotsissa aloitettiin 1967. Merkittävin katselmus pidettiin Ojebyn näyttelyn yhteydessä. Siellä hyväksyttiin 36 maatiaispystykorvaa norrbottenspetsiksi. Kaikkiaan sikäläisiä maatiaispystykorvia hyväksyttiin rotuun 80–100 yksilöä, joista 15 koiraa oli hankittu lehti-ilmoituksilla Suomesta aina Kainuuta myöten. Matti Kuivila ja Erkki Pihlaja tekivät 1960-luvun lopulla yhteisen aloitteen Suomen Kennelliitolle rodun talteen ottamisesta myös Suomessa. Aloite kuitenkin raukesi ja se hyllytettiin.

Ruotsin Kennelklubi teki 1973 virallisen yhteistyöaloitteen Suomen Kennelliitolle. Kapeaan jalostuspohjaan tuli saada vahvistusta Suomesta. Vasta siihen aloitteeseen Suomen Kennelliitto lämpeni. Kennelliitto hyväksyi rotumääritelmän ruotsalaisen rotumääritelmän pohjalta ja rodun nimeksi tuli norrbottenspetsin suomenkielinen käännös pohjanpystykorva.

Hugo Jonathan Roos oli kirjoittanut tasan kahdeksankymmentä vuotta aikaisemmin kirjoituksen Sporten lehdessä, jossa hän taustavoimineen puolusti valkokirjavaa väriä suomalaiselle haukkuvalle lintukoiralle. Roosin toive toteutui, tuli valkokirjava koirarotu. Surkuhupaisaa asiassa oli, että kotoisesta koirasta tuli vierasmaalainen rotu.

Huhtikuussa 1973 Olli Korhonen ja Juho Perttola tekivät ensimmäisen katselmusmatkan pohjoiseen, jossa Oulussa, Rovaniemellä ja Sodankylässä runsaasta viidestäkymmenestä tarjokkaasta hyväksyttiin rotuun otettavaksi 10 urosta ja 29 narttua. Kaikkiaan vuosina 1973–1974 eri kennel-tapahtumien yhteydessä hyväksyttiin pohjanpystykorviksi n. 80 koiraa, joista jalostuksen käytettiin n. 50 yksilöä. Sen jälkeen, aina 1980 luvun lopulle katselmuksien kautta tapahtunet rotuunotot, hiipuivat. Viimeisin merkittävä työ rodun jalostuspohjan laajentamiseksi suoritettiin 1990-luvun puolivälissä Matti Joenpolven johdolla ja pääosiltaan Ari Juntusen sekä Kalle Ukonmaanahon toteuttamana. Lehti-ilmoitusten tukemana tehtiin yritys löytää maatiaispystykorvan jäänteitä Koillismaalta, Pohjois- ja Itä Lapista. Tuloksena oli liki 50 varsin hyvää pohjanpystykorvaa luonnonkannasta. Tämä todistanee tämän koiran sitkeydestä säilyä puhtaana itseään suurempien koirien joukossa. 1990-luvun jälkeen rotuunottoja on ollut vain muutamia vuosittain (kts. sivu 14).

Pohjanpystykorva otettiin vastaan suomenpystykorvaharrastajien taholla varsin sekavin tuntein. Oli kuitenkin paljon henkilöitä jotka näkivät rodussa moniarvoisuuden siemenen haukkuvien lintukoirien joukkoon. Myös se, että tiedettiin koiran olevan kotimaisen, vaikkei sitä virallisesti tunnustettukaan ja samasta lähtöaineksesta kuin suomenpystykorva, lisäsi kiinnostusta rotua kohtaan. Suomen Pystykorvajärjestö otti rotujärjestönä sen siipiensä suojaan heti v. 1973. Vuonna 1989 se sai oman rotujaoston ja samana vuonna pidettiin sille omat epäviralliset SM-haukut, jotka Suomen Kennelliitto melkein heti (v. 1991) virallisti. Näiden toimien ansiosta jalostusohjaus tehostui. Koirat olivat enemmän esillä näyttelyissä ja haukkukokeissa. Tehdyt toimenpiteet alkoivat näkyä rodun suosion tasaisena kasvuna.

Pohjanpystykorvapopulaatio oli 70–80-luvun vaihteessa Suomessa vain noin 200 yksilöä, vuotuisten rekisteröintilukujen ollessa 20-30 koiran tasoa. 80-luvun aikana suosio ei vielä noussut ja vuosittaiset rekisteröintimäärät säilyivät alhaisella tasolla (noin 30–40 yksilöä/v). Populaatio oli 80-luvun lopulla vain vajaat 400 koiraa. 1990-luvun alusta lähtien alkoivat rekisteröintiluvut edellisessä kappaleessa kerrottujen toimenpiteiden seurauksena kasvaa ollen tällä hetkellä keskimäärin 350 - 400 rekisteröintiä/vuosi. Vuonna 2017 pohjanpystykorvia rekisteröitiin jo 406. Sen sijaan Ruotsissa, rodun virallisessa kotimaassa, pohjapystykorvan populaatio on pienentynyt voimakkaasti huippuvuosista. 1970-luvulla alkanut populaation voimakas kasvu huipentui v.1983, jolloin rekisteröintiin 457 pohjanpystykorvaa, sen jälkeen rekisteröinnit ovat laskeneet jyrkästi ollen vuosina 1997-2006 suurin piirtein samalla tasolla kuin Suomessa. Tämän jälkeen on pohjanpystykorvia rekis-

teröity Suomessa huomattavasti enemmän, kuin Ruotsissa. Ruotsalaisen populaation koko siten laskenut 1980-luvun lopun lähes 4000:sta nykyiseen noin 1400 yksilöön, kun taas Suomessa populaatio on kasvanut arviolta 3300 yksilöön.

Suomalainen pieni maatiaispystykorva - pohjanpystykorva on kokenut luonnonvaraisena sekä rotukoirana vastoinkäymisiä, mutta kaikista se on selviytynyt sitkeytensä ja neuvokkuutensa ansiosta. Sitä on tarvittu ja tarvitaan edelleenkin (lähde: Raimo Karvonen).

3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA

Kenneltoiminta alkoi 1930-luvulla levitä yhä runsaampana suomenkielisen maalaisväestön keskuuteen. Ruotsinkielisen Kennelklubin rinnalle perustettiin vuona 1935 Suomen Kennelliitto. Vuoteen 1962 mennessä oltiin kypsytty siihen, että voitiin perustaa yksi yhteinen valtakunnallinen kenneljärjestö Suomen Kennelliitto – Finska Kennel-klubben ry (jatkossa SKL).

Suomen Pystykorvajärjestö perustettiin Kennelliiton vanavedessä Helsingin Seurahuoneella 6.5.1938 vaalimaan suomenpystykorvan ulkomuoto- ja käyttöominaisuuksia. Neuvottelut Suomen Pystykorvajärjestön ja Suomen Kennelklubin Pystykorvaosaston yhdistymisestä tuottivat lopulta tuloksen v.1964 ja uusi järjestö sai nimekseen Suomen Pystykorvajärjestö – Finska Spetsklubben ry (jatkossa SPJ). Siitä lähtien Suomen Pystykorvajärjestö on voimistunut jäsenmäärältään, ollen tällä hetkellä määrältään 7454 [maaliskuu 2017]. Vaikka Suomen Pystykorvajärjestön toiminta virisikin aluksi suomenpystykorvan parissa, niin pian mukaan tulivat kaikki muutkin suomalaiset pystykorvamme. Sääntötarkistuksessa vuonna 1950 järjestön rotuihin kuuluivat suomenpystykorva, karjalankarhukoira, lapinporokoira ja suomenlapinkoira. Välillä siihen kuuluivat myös venäläiset laikarodut; itäsiperianlaika, länsisiperianlaika ja venäläis-eurooppalainen laika, kunnes näille perustettiin oma rotujärjestö.

Pohjanpystykorva liittyi joukkoon vuonna 1973, kun Suomen Kennelliitto hyväksyi sen rotumääritelmän.

Vuonna 1997 perustettiin uusi rotujärjestö Lappalaiskoirat - Lapplands Hundar ry, mihin siirtyivät suomenlapinkoira ja lapinporokoira. Suomen Pystykorvajärjestön rotuina ovat tällä hetkellä yksinomaan kotimaiset metsästyskäyttöön tarkoitetut pystykorvarodut eli suomenpystykorva, karjalankarhukoira ja pohjanpystykorva.

3.1. Jalostusorganisaatio ja jalostusneuvonta

Suomen Pystykorvajärjestön hallitus uudisti (kokouksessaan 16.2.2013) organisaatiotaan rotujaostojen ja jalostustoimikuntien osalta. Rotujaostoissa on päätöksen mukaisesti puheenjohtajan lisäksi enintään seitsemän henkilöä. Jaosto sisältää tehtävittäin vastuuhenkilöt jalostukseen, kilpailutoimintaan, markkinointiin/tiedottamiseen, sääntö-/koulutustoimintaan ja hallituksen edustaja. Jalostus ja koulutus saavat muodostaa oman ryhmänsä alansa asiantunti-joista. Jaoston kokoonpanon hyväksyy hallitus.

Jalostusryhmät toimivat rotujaostojen alaisuudessa. Jalostusryhmään kuuluu puheenjohtaja, sekä tarvittava määrä jalostusneuvojia. Jalostusryhmien tehtävät liittyvät suoraan rodunjalostukseen ja sen jäsenet ovat rodun jalostukseen perehtyneitä ja alueen asiantuntemuksen omaavia henkilöitä, jotka valitaan ammatillisin, ei alueellisin perustein. He tiedottavat jalostusasioista, valmistelevat rodunjalostusta koskevia esityksiä hallituksen päätettäväksi, hoitavat kansainvälisiä yhteyksiä ja antavat pentuneuvontaa sekä hoitavat astutuspalstaa. Tarvittaessa jalostusneuvonta käyttää ryhmän ulkopuolisia asiantuntijoita hyödykseen jalostukseen liittyvissä asioissa.

Jalostusneuvojien tehtävä on neuvoa ja opastaa harrastajia ja kasvattajia jalostus- ja kasvatus-asioissa. Neuvonta on puolueetonta, ainoastaan pohjanpystykorvarodun etua ajatte-

levaa ja sen tehtävä on kouluttava ja ohjaava, sillä kasvattajalla on viimekäden vastuu jalostustyöstään. Jalostusryhmä on Suomen Pystykorvajärjestön hallituksen alainen elin, joka kerää ja jakaa tietoa rodun tilasta kotimaassa ja ulkomailla. Jalostusneuvonnan tärkein tehtävä on avustaa kasvattajia siitosyhdistelmien suunnittelussa. Toteutunut yhdistelmä on kuitenkin kasvattajan päätöksellä tehty ja kasvattajan vastuulla. Verrattuna edelliseen JTO:on, jalostusneuvoja ei enää anna yhdistelmäsuosituksia vaan ainoastaan arvioi täyttääkö yhdistelmä jalostustavoitteet, eikä arvota yhdistelmää muuten. Astutus- ja pentueilmoituksissa tämä näkyy mainintana ”jalostusneuvonnan tarkastama” ja ”yhdistelmä täyttää/ei täytä jalostustavoitteita”. Jalostustavoitteet on esitelty seikkaperäisesti kappaleessa 6.

Urosvalintaa pyritään ohjaamaan järjestön Internet-sivuilla olevan ”jalostusurokset”-listan avulla, jossa on lueteltuna sellaiset urokset, jotka täyttävät jalostusurokselle asetettavat kriteerit.

Jalostusneuvojilla on SKL:n jalostustietojärjestelmän ja SPJ:n tietokannan lisäksi käytössä Koirasuku-tietokanta, johon on sukutaulutietojen lisäksi kerätty myös tarvittavat terveystiedot, myös kaikki jotain sairautta periyttäneiden tiedot, sekä ulkomaisten jalostuskoirien ja tuonti-koirien vastaavat tiedot. Jalostusneuvonta kerää tietoa pohjanpystykorvien sairastavuudesta, rekisteröinneistä ja käyttö- sekä ulkomuoto-ominaisuuksien kehittymisestä.

4. RODUN NYKYTILANNE

4.1. Populaation perinnöllinen monimuotoisuus

Nykyisestä pohjapystykorvapopulaatiosta on julkaistu hiljattain kaksi tutkimusta (Kumpulainen ym. 2017, Pohjoismäki ym. 2018), joissa kartoitettiin rodun jalostushistoriaa, perimän monimuotoisuutta, erilaistumista ja sukulaisuussuhteita muihin rotuihin. Toisin kuin monissa muissa koiraroduissa, pohjanpystykorvalla ei esiinny erilaistuneita alapopulaatioita. Rodun kantakoiria on käytetty poikkeuksellisen tasaisesti ja kantakoiriin laskettu sukulaisuusaste (kinship tai coancestry coefficient) on koiraroduksi verraten pieni 2,8%.

Nykyinen pohjanpystykorvapopulaatio on myös perimältään hyvin monimuotoinen, mediaani heterotsygotia-asteen ollessa liki 41% verrattuna keskivertorotukoirien 34%:een ja sekarotuisten koirien 43%:een (Pohjoismäki ym. 2018). Pohjanpystykorva on suomenpystykorvan sisarrotu, eli ne polveutuvat samasta kantapopulaatiosta (Pohjoismäki ym. 2018). Suhteessa rotujen pohjana olleeseen maatiaiskantaan, pohjanpystykorva on varsin vähän erilaistunut rotu ja omaa varsin paljon samaa perimää suomenpystykorvan kanssa. Koska pohjanpystykorvien perimässä on edelleen paljon yhteistä suomenpystykorvien kanssa, olisi laskennallisesti mahdollista teettää vuosittain neljä suomenpystykorva-pohjanpystykorva sekapentuetta ilman, että näillä olisi merkittävää vaikutusta nykyisen pohjanpystykorvapopulaation perimään (Pohjoismäki et al. 2018). Tämä vertailu asettaa myös rotuunottojen vaikutuksen mittakaavaan. Ollakseen monimuotoisuuden kannalta merkityksellisiä nykyiselle populaatiolle, rotuunottojen olisi pitänyt kattaa merkittävä osa vuotuisista rekisteröinneistä. Rotuunottojen anti onkin ollut metsästysominaisuuksiltaan hyvien maatiaispohjanpystykorvien saaminen rekisteröidyn rodun piiriin. On korostettava, että rotuunottoa ei ole tarkoitettu rekisteröityjen koirien rekisteröimättömille jälkeläisille.

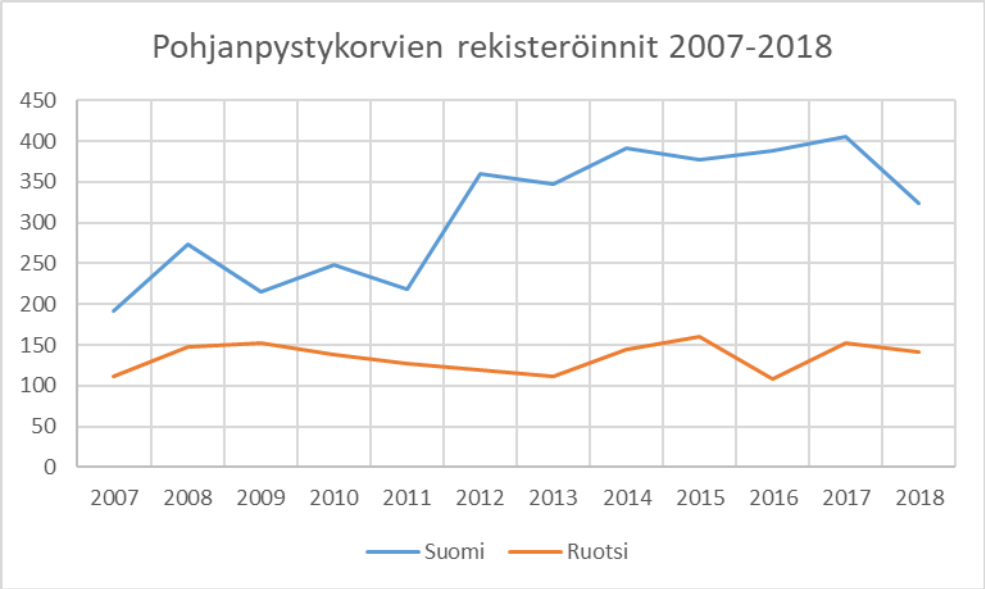
4.1.1 Populaation rakenne ja jalostuspohja

Jalostustilastojen lähteenä on käytetty SKL:n KoiraNet, SKK:n HundData ja SKK:n AvelsData tietokantoja, joita täydennetty pohjanpystykorvan jalostusneuvonnan keräämällä omalla tietokannalla.

1. Rekisteröinnit

Pohjanpystykorvan rekisteröintimäärät ovat voimakkaassa kasvussa ja jalostukseen käytettyjen koirien suhteellinen lukumäärä ja pentuekoko on säilynyt tasaisena. Jalostukseen käytettyjen yksilöiden määrää on vaikea lisätä ilman huomattavaa kasvua rekisteröinneissä. Pohjanpystykorvilla sekä urosten että narttujen jalostuspohja on varsin hyvä verrattuna muihin rotukoiriin. Tämä on pitkälti koirakohtaisen pentuerajoituksen ansiota. Yleisesti hyväksytty sääntö on, ettei yksi jalostuskoira saisi pienilukuisissa roduissa koko elinaikanaan olla vanhempana, kuin maksimissaan 5 % yhden sukupolven aikana syntyneistä pennuista. Pohjanpystykorvajaosto teki 30.10.2004 esityksen jälkeläisten enimmäismäärästä lisäykseksi rodun PEVISA-ohjelmaan, jonka Suomen Pystykorvajärjestön hallitus hyväksyi kokouksessaan 6.11.2004 ja Kennelliiton Jalostustieteellinen Toimikunta myöhemmin vahvisti. 1.1.2010 lähtien pohjanpystykorvien pentuerajoitus ollut 30 pentua/yksilö, vastaten tuolloin hieman yli 2 % sukupolven aikana syntyneistä pennuista, nyt 1,6 %. Rotukohtainen pentumäärää koskeva erikoisohje on käytännössä lopettanut muoti- ja matadorijalostuksen rodussa. Vaikkakin rekisteröintien nousu on laskenut 30 pennun suhteellista osuutta sukupolvea kohti, pitää pohjanpystykorvan jalostustoimikunta käytäntöä hyvänä, sillä se varmistaa varsinkin urosten tasaisemman jalostuskäytön ja laajentaa näin jalostuspohjaa.

Vuositilasto - rekisteröinnit											
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Pennut (kotimaiset)	270	215	248	214	357	345	389	370	382	404	320
Tuonnit	3	1		1	3	2	3	5	6	2	4
Rotuunotot				3		1		2			
Rekisteröinnit yhteensä	273	216	248	215+3	360	347+1	392	375+2	388	406	324

Pohjanpystykorvien rekisteröintimäärien kehittyminen 12 vuoden tarkastelujaksolla Suomessa ja Ruotsissa. 2017 oli rekisteröintien huippuvuosi Suomessa (406).

2. Keskimääräinen jalostusikä eli sukupolvenväli

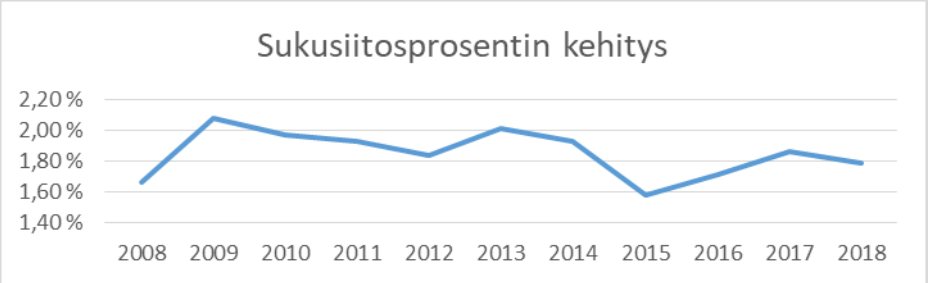
Pohjanpystykorvien keskimääräinen jalostusikä sekä uroksissa että nartuissa on tällä hetkellä yli neljä vuotta *(Taulukko seuraavalla sivulla).* On huomattava,, että vaikka rodun suosio on lisännyt kasvattajien paineita nostaa pentutarjontaa, tämä ei ole näkynyt narttujen pennuttamisiän laskuna. Tilanne on tältäkin osin hyvä, sillä nuorien koirien käyttö jalostuksessa voi olla terveysriski. Kaihi- ja epilepsia ovat esimerkkejä sairauksista, jotka ilmenevät vasta koiran ikääntyessä.

Jalostusikä											
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
jalostukseen käytetyt eri urokset											
- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	4 v 4 kk	4 v 2 kk	4 v 1 kk	4 v 10 kk	4 v 4 kk	4 v 7 kk	5 v 6 kk	5 v 10 kk	5 v 4 kk	5 v 1 kk	5v 6kk
jalostukseen käytetyt eri nartut											
- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	4 v 3 kk	4 v 3 kk	4 v 5 kk	4 v 2 kk	4 v 6 kk	4 v	4 v 4 kk	4 v 6 kk	4 v 4 kk	4 v 7 kk	4v 4kk

3. Sukusiitosasteet ja isät/emät

Sukusiitosaste tai -prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valittu geenipari sisältää geenistä kaksi samaa alleelia (versiota), jotka ovat molemmat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty alleeli on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on homotsygoottinen ja identtinen. Ilman sukusiitosta suurin osa yksilöiden geenipareista on heterotsygoottisia, jolloin haitalliset, usein resessiiviset alleelit pysyvät vallitsevan, normaalin alleelin peittäminä. Koiran sukusiitosaste on puolet sen vanhempien välisestä sukulaisuussuhteesta. Isä-tytär -parituksessa jälkeläisten sukusiitosaste on 25 %, puolisisarparituksessa 12,5 % ja serkusparituksessa 6,25 %. Sukusiitos vähentää heterotsygoottisten geeniparien osuutta jokaisessa sukupolvessa sukusiitosasteen verran, joten esimerkiksi puolisisarparituksessa jälkeläisten heterotsygotia vähenee 12,5 %. Myös todennäköisyys haitallisten resessiivisten ongelmien esiintuloon on puolisisarparituksessa 12,5 %.
(Ote SKL:n sivuilta: https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-jalostus/tietoa-jalostuksen-tueksi/sukusiitos)

Vuositilasto - sukusiitos											
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Sukusiitosprosentti	1,66%	2,08 %	1,97 %	1,93 %	1,84 %	2,01 %	1,93 %	1,58 %	1,71 %	1,86 %	1,79 %

4. Jalostukseen käytetyt urokset ja nartut

Suhdeluku isät/emät kuvaa kuinka tasaisesti uroksia ja narttuja käytetään jalostukseen. Mitä lähempänä lukua 1 suhdeluvut ovat, sitä laajemmalla pohjalla koiria käytetään ja perinnöllinen muuntelu säilyy paremmin. Käytännössä kotieläimillä ei koskaan päästä 1:1 suhteeseen, joten pohjanpystykorvan vuosittaista keskimääräistä kolmea isää neljää emää kohden (0,75) ja kahta isää kolmea emää kohden (0,66) sukupolvitasolla voidaan pitää varsin hyvänä.

Vuositilasto - jalostuspohja											
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Per vuosi											
- jalostukseen käytetyt eri urokset	54	39	48	40	62	57	65	66	74	75	65
- jalostukseen käytetyt eri nartut	68	55	63	53	81	83	90	90	90	94	74
- isät/emät	0,79	0,71	0,76	0,75	0,77	0,69	0,72	0,73	0,82	0,80	0,88
Per sukupolvi (4 vuotta)											
- jalostukseen käytetyt eri urokset	113	112	120	122	127	136	151	166	184	206	203
- jalostukseen käytetyt eri nartut	150	156	175	183	193	210	235	259	270	280	280
- isät/emät	0,75	0,72	0,69	0,67	0,66	0,65	0,64	0,64	0,68	0,74	0,72

5. Tehollinen populaatiokoko

Tehollisella populaatiolla (N_e) tarkoitetaan seuraavan sukupolven kannalta merkittävien yksilöiden tai erilaisten perimien määrää. Pieni tehollinen populaatio menettää perimän monimuotoisuutta nopeammin kuin suuri ja voi johtaa lopulta sukupuuttoon johtavaan kierteeseen populaation elinkyvyn heikentyessä sukusiitoksen myötä (Franklin 1980). Koska eri yksilöt voivat olla hyvinkin samanlaisia perimältään, erilaisten perimien määrittäminen antaa realistisemman kuvan tehollisesta populaatiokoosta. Tehollisten perimien määrä saadaan laskennallisesti tutkittaessa riittävä määrä populaation yksilöiden perimiä. *Taulukossa alla* esitetty tehollinen populaatiokoko on myös eräs tapa ilmaista jalostuspohjan laajuutta ja on laskettu N_e = 4 * isät * emät / (2*isät + emät). Kuten edellä käy ilmi, kyseinen laskentakaava antaa aina yliarvion, koska siinä ei huomioida jalostukseen käytettyjen koirien sukulaisuussuhteita ja olettaa, etteivät jalostuskoirat ole toisilleen sukua. Vertaamalla toteutunutta tehollista kokoa suurimpaan mahdolliseen, voidaan tarkastella, mikä osuus maksimista on hyödynnetty. Taulukossa sulkeissa oleva % -luku ilmoittaa tehollisen populaatiokoon osuuden maksimista.

Vuositilasto -tehollinen populaatiokoko											
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Per vuosi											
- jalostukseen käytetyt eri urokset	54	39	48	40	62	57	65	66	74	75	65
- jalostukseen käytetyt eri nartut	68	55	63	53	81	83	90	90	90	94	74
- tehollinen populaatio	83 (58%)	65 (58%)	76 (59%)	64 (60%)	98 (58%)	96 (58%)	106 (58%)	107 (58%)	112 (60%)	116 (61%)	94 (62%)
Per sukupolvi (4 vuotta)											
- jalostukseen käytetyt eri urokset	113	112	120	122	127	136	151	166	184	206	203
- jalostukseen käytetyt eri nartut	150	156	175	183	193	210	235	259	270	280	280
- tehollinen populaatio	180 (43%)	184 (42%)	202 (42%)	209 (43%)	219 (42%)	237 (42%)	264 (42%)	291 (41%)	311 (43%)	333 (45%)	331 (46%)

Sukulaisuuden huomioon ottava, koirien sukutauluista laskettu, sukusiitoksen tai sukulaisuuden kasvunopeuteen perustuva tehollinen populaatiokoko on nykyiselle pohjanpystykorva-populaatiolle 89-120 yksilöä (Kumpulainen ym. 2017). Sen sijaan perimästä laskettu, kytkentäepätasapainon purkautumiseen perustuva tehollinen populaatiokoko (= nykyiseen populaatioon vaikuttavat perimältään poikkeavat, teoreettiset yksilöt) on noin 50. On huomattavaa, että perimästä laskettu tehollinen populaatiokoko on ennen rodun vakiintumista 1960-1980-luvuilla ollut noin 300. Tämä tehollisten perimien kuusinkertainen pieneneminen johtuu geenivirran katkeamisesta alkuperäiseen rodun pohjana olleeseen kan-

taan. Se, että myöhemmillä rotuunotoilla ei ole juuri ollut vaikutusta pohjanpystykorvan perimään tarkoittaa todennäköisesti sitä, että maatiaiskantana säilyneillä koirilla oli vähän uutta annettavaa ja/tai rotuunottojen määrä oli liian vähäinen ollakseen merkityksellinen. On myös melko selvää, ettei alkuperäistä maatiaiskantaa ole enää 2000-luvulle tultaessa säilynyt.

6. Rotuunotot

Vuosien 1994 – 2017 aikana rotuun on otettu 87 koiraa, joista 52 (59,7 %; 22 urosta ja 30 narttua, on käytetty jalostukseen. Vuonna 2006 rekisteröitiin ensimmäinen Karjalan Tasavallasta tuotettu maatiaiskantainen uros rotuunottomenettelyn kautta pohjanpystykorvaksi.

Rotuunottomenettelyn epäselvyyksien vuoksi pohjanpystykorvien rotuunotot keskeytettiin vuonna 2008. Suomen Pystykorvajärjestön hallitus esitti pohjanpystykorvajaoston toiveesta, että pohjanpystykorvan rotuunottoa jatketaan. Suomen Kennelliiton hallitus on 8.4.2010 pidetyssä kokouksessaan hyväksynyt rotukirjan uudelleen avaamisen JTTn päätöksen 17.2.2010 (2/2010) mukaisesti. Rotuunottoa varten rotujärjestö on nimennyt seuraavat ulkomuototuomarit suorittamaan pohjanpystykorvan rotuunottoja: Tapio Eerola, Reino Korpela, Matti Palojärvi, Sakari Poti, Hannu Talvi, Pekka Teini ja Raimo M. Viljanmaa. Pohjanpystykorvajaosto järjestää vuosittain enintään kaksi erillistä rotuunottotilaisuutta. Tilaisuudessa otetaan hyväksytyiltä koirilta näyte DNA-tunnisteen muodostamista varten. DNA-tunniste on koiralta otettuun DNA-näytteeseen perustuva yksilöllinen ”DNA-sormenjälki” (SKL:n Koirarekisteriohje) Kuopion jalostuspäivillä 29.1.2011 rotuunotettiin kolme koiraa (kaksi urosta ja narttu), 26.1.2013 yksi narttu ja 28.5.2015 kaksi narttua.

Rotuunotettu karjalanlaika Suvantobik ER54356/06 Kuva Ismo Korteniemi

Alla rotuunotettujen nimet ja syntymäajat. Lihavoinnilla merkittyjä koiria on käytetty jalostukseen.

Sukupuoli	Rek.numero	Nimi	Syntymäaika		Sukupuoli	Rek.numero	Nimi	Syntymäaika
n	**ER12567/15**	**NÄPSÄ**	**4.12.2011**					
n	**ER12568/15**	**KIRSU**	**17.3.2010**		u	ER28464/96	TIPPI	1.2.1994
n	**ER21676/13**	**TÄPLÄ**	**9.3.2009**		**n**	**SF23825/94**	**RITU**	**1.1.1994**
u	**ER15361/11**	**JEKKU**	**9.12.2008**		u	ER14133/96	PENI	1.12.1993
n	**ER20500/11**	**AIDA**	**7.4.2008**		**u**	**ER32070/96**	**TURO**	**25.11.1993**
u	**ER32674/11**	**NIKI**	**1.5.2007**		**n**	**FIN30702/95**	**IITA**	**15.11.1993**
u	**ER58047/07**	**PEKKO**	**17.11.2005**		**n**	**ER39342/94**	**TARJU**	**15.11.1993**
u	**ER17266/06**	**JEPPE**	**9.8.2004**		**n**	**SF39343/94**	**NOORA**	**11.9.1993**
n	**ER53439/05**	**NETTA**	**9.8.2004**		**u**	**FIN26321/95**	**VIPPE**	**3.9.1993**
n	ER53437/05	BELLA	15.7.2004		n	SF39344/94	TARU	6.8.1993
u	**ER28719/07**	**KEJE**	**17.6.2004**		**u**	**ER36162/95**	**KAMU**	**5.8.1993**
u	**ER27461/06**	**ROY**	**25.5.2004**		n	ER35874/95	SISSI	5.8.1993
n	ER27422/05	PIRRE	25.3.2004		**u**	**SF39340/94**	**HUGO**	**26.5.1993**
n	ER53438/05	SERI	7.5.2003		**n**	**ER31939/98**	**TEMU**	**23.3.1993**
n	**ER46486/04**	**FI KVA PENI**	**25.11.2002**		n	ER39560/94	PIMU	4.1.1993
n	**ER46550/02**	**SAGA**	**16.4.1999**		n	ER35871/95	NASU	1.1.1993
n	**ER23049/00**	**SILVA**	**1.4.1999**		**n**	**ER35872/95**	**TESSU**	**5.10.1992**
u	ER40397/06	KARA	18.3.1999		**n**	**ER14744/99**	**PEPPI**	**15.7.1992**
u	**ER40374/05**	**TAPSU**	**18.3.1999**		n	ER35870/95	LURPPA	1.7.1992
n	**ER32875/01**	**LINTA**	**14.9.1998**		u	FIN26322/95	LAIKKU	30.6.1992
u	**ER15667/01**	**FIN MVA V-01 M-02 AKU**	**4.6.1998**		u	ER28296/94	TIKO	3.6.1992
u	**ER14909/99**	**NIPPE**	**4.6.1998**		n	ER14841/95	TUHKIMO	22.4.1992
n	ER14910/99	NITA	4.6.1998		**u**	**ER48546/94**	**NENO**	**12.4.1992**
u	ER23081/00	KIRRE	10.3.1998		**u**	**ER12435/96**	**ELVIS**	**15.3.1992**
n	ER23080/00	LUMI	10.3.1998		n	SF19888/94	ROOSA	1.2.1992
u	ER29047/98	OSKU	8.9.1997		**n**	**ER36645/95**	**LILLI**	**1.1.1992**
n	**ER29048/98**	**FIN MVA SARA**	**8.9.1997**		**n**	**ER24591/97**	**PIKU**	**1.1.1992**
u	**ER21504/02**	**RICKY**	**24.5.1997**		**n**	**FIN32068/96**	**RIPPE**	**1.1.1992**
n	**ER18831/07**	**JENI**	**5.5.1997**		u	ER36647/95	LURPPA	16.10.1991
n	**ER26811/98**	**NELLI**	**26.11.1996**		n	ER12434/96	HAUKKU	28.3.1991
u	**ER54356/06**	**SUVANTOBIK**	**2.8.1996**		**n**	**SF39346/94**	**TERHI**	**3.3.1991**
n	**ER20912/98**	**LOLA**	**21.2.1996**		n	ER48544/94	KILLY	6.12.1990
n	**ER32069/96**	**VIKI**	**17.9.1995**		u	SF39341/94	TESSU	1.9.1990
n	**ER32229/01**	**PIMU**	**21.3.1995**		n	ER35873/95	MILLA	6.8.1990
u	**FIN29116/96**	**SANTERI**	**1.3.1995**		n	SF39345/94	MIRA	24.4.1990
n	ER41236/99	RONJA	1.1.1995		**u**	**ER29118/96**	**RIKU**	**1.4.1990**
u	ER36163/95	HALLI	1.11.1994		n	ER28605/96	TARU	20.3.1990
n	ER36164/95	JOPI	15.9.1994		u	ER24590/97	PIKU	1.1.1990
u	ER37252/95	OTTO	30.3.1994		n	ER36646/95	MIRA	23.12.1989
n	ER36826/95	TARU	30.3.1994		n	ER48545/94	PIPSA	1.3.1989
u	**FIN37611/95**	**VALTTERI**	**30.3.1994**		**n**	**ER33952/97**	**SÖPÖ**	**31.12.1988**
u	ER20383/95	TESSU	23.2.1994		**n**	**SF39347/94**	**LOTTA**	**22.11.1987**
u	**ER29117/96**	**TESSU**	**23.2.1994**		**n**	**ER48547/94**	**NÖPÖ**	**1.8.1987**
u	**ER22517/99**	**PILIKKU**	**15.2.1994**		**n**	**ER39559/94**	**NIPPE**	**4.4.1986**

4.1.2 Siitosmateriaali

Siitosmateriaali, sekä urosten, että narttujen osalta, on yhä edelleen kapealla pohjalla. Rekisteröintimäärät ovat voimakkaassa kasvussa ja jalostukseen käytettyjen koirien lukumäärä on reippaasti kasvanut. Prosentuaalisesti tämä ei kuitenkaan näy, sillä pitkällä aikavälillä uroksista keskimäärin noin 83 % ja nartuista 73 % jää kokonaan jalostuksen ulkopuolelle. Tämä tarkoittaa sitä, että vain 22 % syntyneistä käytetään jalostukseen.

Rodun perimän terveyden vaalimiseksi, pohjanpystykorvajaoston jalostustoimikunta suosittelee, että ensikertalaista urosta käytetään jalostukseen vain kerran ensimmäisen jalostusvuoden aikana ja alle neljä vuotiaalle urokselle suositellaan teetettävän vain kaksi pentuetta, jotta varmistustaan ettei koira periytä tai sairasta epilepsiaa tai muita perinnöllisiä vikoja tai sairauksia. Neljä vuotta täyttäneellä voidaan suositella kolmea pentuetta kalenterivuodessa. Jälkeläismäärä yhdellä koiralla saa olla maksimissaan 30 jälkeläistä koko koiran elinaikana. Vastaavasti narttuja ei suositella pennutettaviksi ennen kahden vuoden ikää ja edellistä pentueesta on oltava yli vuosi ennen seuraavaa astutusta. Yli 10 vuotiaita narttuja ja yli 12 vuotiaita uroksia ei suositella käytettäväksi jalostukseen kuin poikkeustapauksessa. Yli 8 vuotiailta nartuilta vaaditaan eläinlääkärin todistus ennen astutusta (ks. kappale 6.2.).

Pohjanpystykorvan rodun kantakoirat ovat melko hyvin edustettuina rodun nykypopulaatiossa (Kumpulainen ym. 2017). Vaikkakin jotkin suorat emä- ja isälinjat ovat kadonneet, jatkuvat samaiset kantakoirat muiden jälkeläisten kautta nykypopulaatiossa. Harvinaisten sukulinjojen tunnistaminen ja suosiminen ei siten suoraan palvele rodun monimuotoisuuden ylläpitoa. Sukusiitosasteen pitäminen alle 3% seitsemään polveen laskettuna edistää myös osaltaan laajan jalostuspohjan ylläpitoa.

20 eniten jalostukseen käytettyä urosta 10 vuoden (2008 – 2017) aikana

				Tilastointiaikana				Toisessa polvessa		Yhteensä	
#	Uros	Syntymäaika	Titteli	Pentueita	Pentuja	%-osuus	kumulat.%	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	JOUTSENVAARAN LUUKAS	25.5.2007	DK MVA	6	30	0,94 %	1 %	29	111	6	30
2	PIILOKORVEN VITI	17.12.2005	FI KVA FI MVA M-10	8	29	0,91 %	2 %	21	81	8	29
3	ARTTU	6.12.2007	-	6	29	0,91 %	3 %	5	16	6	29
4	POLVIKORVEN FLOP	20.3.2009	-	7	28	0,88 %	4 %	6	29	7	28
5	HUPI	13.5.2005	FI KVA FI MVA M-11	6	27	0,85 %	4 %	20	97	7	32
6	NAAVAN SINKO	3.4.2009	FI KVA	6	27	0,85 %	5 %	7	34	6	27
7	POHJANUKON NOSSE	27.3.2009	FI MVA KVA	7	27	0,85 %	6 %	9	40	7	27
8	MUSTI	19.3.2008	-	6	26	0,81 %	7 %	10	37	6	26
9	VEETI	1.6.2009	-	5	26	0,81 %	8 %	6	23	5	26
10	MOSKU	9.3.2009	-	5	26	0,81 %	9 %	4	19	5	26
11	CHIC CHOIX AAVAN AARRE	11.11.2003	MULTI MVA	6	26	0,81 %	9 %	15	60	6	26
12	KEJE	17.6.2004	-	5	26	0,81 %	10 %	17	76	5	26
13	AARNIHONGAN PIKKU	21.3.2006	-	6	26	0,81 %	11 %	10	35	6	26
14	VILJAKOIRAN PERMI	5.12.2011	-	4	25	0,78 %	12 %	0	0	6	32
15	JIMI	15.3.2007	-	6	25	0,78 %	13 %	11	49	7	29
16	VELMU		FI MVA	6	25	0,78 %	13 %	9	36	6	25
17	NAAVAN KIISKI	5.8.2010	HeW-11 MV-14	5	25	0,78 %	14 %	3	14	5	25
18	NIKI	1.5.2007	-	6	25	0,78 %	15 %	9	35	6	25
19	YAVANNA'S VALENTIN	8.8.2008	-	7	24	0,75 %	16 %	0	0	7	24
20	RUSKOHANGEN TOPI	7.6.2006	-	5	24	0,75 %	16 %	16	67	5	24

Kaiken kaikkiaan 10 vuoden (2008 - 2017) aikana jalostukseen on käytetty 346 eri urosta, joista 98 yksilöä (28 % kaikista käytetyistä uroksista) on aikaansaanut 50 % pennuista. Eniten käytetyt 20 urosta ovat aikaansaaneet 16 % aikavälin pennuista (SKLn KoiraNet kumulatiivinen %). Yhdenkään uroksen osuus ei ylitä 1 % tilastointiaikana.

20 eniten jalostukseen käytettyä narttua 10 vuoden (2008 – 2017) aikana

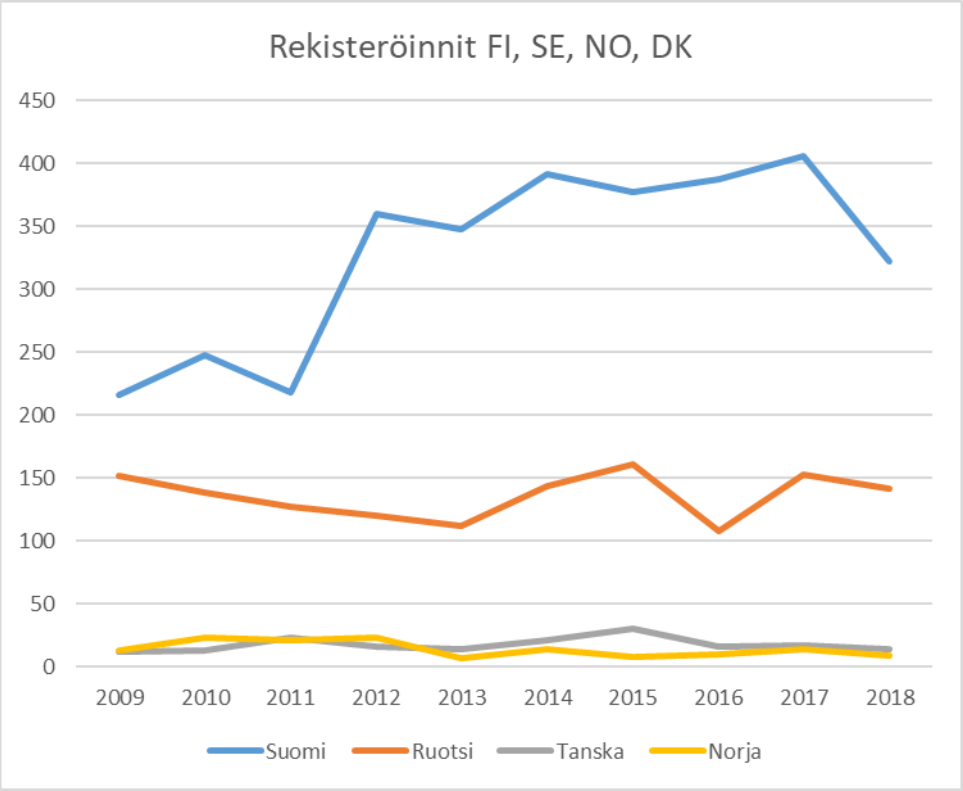
			Tilastointiaikana			Toisessa polvessa		Yhteensä	
#	Narttu	Titteli	Pentueita	Pentuja	%-osuus	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	KOIVUNEVAN ESTERI		4	26	0,81 %	1	4	4	26
2	KARO	VOI 1	5	26	0,81 %	12	59	5	26
3	NAAVAN VALO	KVA MVA JV-08 M-13	5	23	0,72 %	17	73	5	23
4	NASTA		4	22	0,69 %	9	37	5	27
5	YAVANNA'S LILIAN		5	22	0,69 %	18	70	5	22
6	HILLAKAIRAN SILVA		4	22	0,69 %	2	10	4	22
7	JESSICA		4	21	0,66 %	14	70	5	25
8	RIEKKORANNAN VIENA		3	21	0,66 %	8	38	3	21
9	PIILOKORVEN BELLA	FI KVA	3	21	0,66 %	9	51	3	21
10	KAINUUNKAIRAN TEPSU		3	21	0,66 %	7	27	3	21
11	DAVVINS RANDI		4	21	0,66 %	11	51	4	21
12	POHJANUKON NANNA	FI MVA FI KVA	4	20	0,63 %	34	142	5	25
13	KIKKA		4	19	0,59 %	10	46	4	19
14	YAVANNA'S AMELIE		4	19	0,59 %	12	51	4	19
15	YAVANNA'S JILLIAN		4	19	0,59 %	5	21	4	19
16	VILJAKOIRAN VAULA	FI KVA M-08	5	18	0,56 %	39	165	5	18
17	NAAVAN VIUHKA		5	18	0,56 %	12	58	5	18
18	GOLDEN HEROES ICE QUEEN		4	18	0,56 %	11	37	4	18
19	HOPEAPAJULAAKSON TUUNI		4	18	0,56 %	7	25	4	18
20	JOUTSENVAARAN OSIRIS	FR MVA JV-10 FRV-11	4	18	0,56 %	12	47	4	18

Kaiken kaikkiaan 10 vuoden (2008 - 2017) aikana jalostukseen on käytetty 490 eri nattua, joista 126 yksilöä (26 % kaikista käytetyistä nartusta) on aikaansaanut 50 % pennuista. (SKLn KoiraNet kumulatiivinen %).

4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa

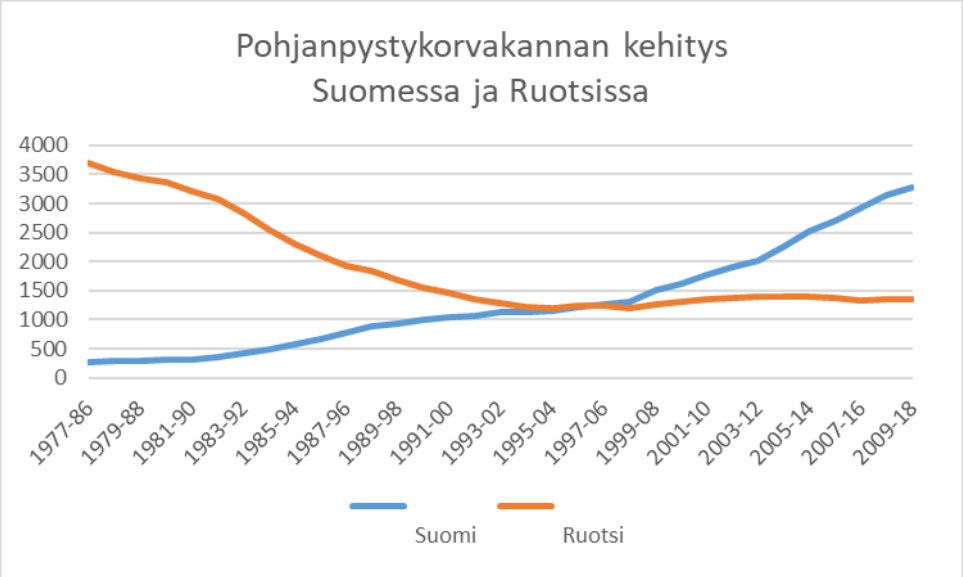
Pohjanpystykorva on pääosin levinnyt vain Suomeen ja Ruotsiin. Seuraavaksi eniten pohjanpystykorvia on Kanadassa (n.400), Tanskassa ja Norjassa. Myös USA:aan on muodostumassa pienehkö populaatio Suomesta, Ruotsista ja Tanskasta ostetuista koirista. Muissa maissa esiintyy vain yksittäisiä rodun edustajia. Kokonaispopulaatio lienee globaalisti on vajaa 5400 yksilöä. Suomessa populaation koko vuosi 2017 huomioituna on noin 3300 yksilöä ja Ruotsissa noin 1400 yksilöä. Vaikka rodun suosio Suomessa on kasvanut merkittävästi koko 2010-luvun, on populaation kasvu täällä vain tasoittanut Ruotsissa tapahtuneen laskun. Kiinnostus suomalaisiin siitoskoiriin ja pentuihin on myös selvästi kasvanut Ruotsissa viime vuosina. Vuosina 2009 -2018 yksitoista prosenttia (14 %) ruotsalaisista nartuista on astutettu suomalaistaustaisella uroksella.

Rekisteröinnit	Suomi	Ruotsi	Tanska	Norja	Kanada
2008	273	147	14	15	?
2009	216	152	12	13	?
2010	248	138	13	23	?
2011	218	127	23	21	?
2012	360	120	16	23	?
2013	348	112	14	7	?
2014	392	144	21	14	?
2015	377	161	30	8	?
2016	388	108	16	10	?
2017	406	153	17	14	?
2018	324	141	14	9	?
Populaatio 10v.	3277	1356	176	148	400+

4.1.4 Yhteenveto populaation rakenteesta ja jalostuspohjasta

Pohjanpystykorva on perimältään monimuotoinen nuori rotu, jonka populaatio jatkaa kasvuaan Suomessa. Sen sijaan rodun kotimaassa Ruotsissa rekisteröinnit ovat taantuneet ja aika näyttää miten kehitys jatkuu. Rodun populaatio Ruotsissa onkin enää alle puolet siitä mikä Suomessa tällä hetkellä.

Pohjanpystykorvan populaatio Suomessa ja Ruotsissa arvioituna rekisteröintien määristä kymmenen vuoden ikkunoissa.

Perimästä laskettu tehollinen populaatiokoko, joka vastaa viittäkymmentä nykyiseen populaatioon vaikuttavaa kantakoiran perimää, lienee melko tarkka arvio todellisesta tilanteesta. Lukua ei pystytä realistisesti nostamaan ilman roturisteymien käyttöä, jota mahdollisuutta ei tässä vaiheessa ole vielä tarkoitus käyttää. Sekä isä-emä suhdeluvuista, että sukusiitos- ja sukulaisuussuhdeasteen noususta lasketut tehollisset populaatiokoot ovat verraten suuria (100-300). Pieni tehollinen populaatiokoko johtaa sukusiitoksen kasvuun ja sitä kautta perinnöllisen muuntelun menettämiseen sukupolvien kuluessa (Franklin 1980). Tehollisen populaatiokoon ollessa alle 50 monimuotoisuutta menetetään nopeasti ja populaatio voi olla välittömässä häviämisvaarassa. 500 yksilön tehollista populaatiota pidetään miniminä perimän muuntelun ylläpitämiseksi. Ottaen huomioon, että isä-emä lukusuhteiden mukaan laskettu optimistisin tehollinen populaatiokoko per sukupolvi vuonna 2017 oli 333 ja tämä edusti 45 % sukupolven koirista, tulisi rekisteröintien nousta yli 600 Suomessa.

Jalostukseen käytettävien koirien suhteellista osuutta on hyvin vaikea lisätä. Luonnonpopulaatioissakin vain noin 10% yksilöistä pääsee lisääntymään. Uroksia ja narttuja käytetään myös vuosittain hyvin tasaisesti jalostukseen (3:4) eikä matadori- tai muotiurosjalostusta juuri enää esiinny rodussa.

Rotuunottojen määrät ovat olleet liian vähäisiä vaikuttaakseen merkittävästi nykyiseen pohjanpystykorvapopulaation. Rotuunottojen arvo tuleekin jatkossa olemaan hyvien käyttökoirien tai harvinaisia ominaisuuksia omaavien yksilöiden saamisessa rekisteriin. Tulevaisuudessa on pyrittävä rekisteröintien maltilliseen lisäämiseen säilyttäen laaja jalostuspohja pentuerajoituksin ja ylläpidettävä korkeaa isä-emä lukusuhdetta.

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta

KÄYTTÖTARKOITUS: Metsästyskoira

YLEISVAIKUTELMA: Pohjanpystykorva on pieni ja hieman korkeuttaan pitempi, tasapainoinen ja jäntevä koira, jolla on hyvin kehittyneet lihakset. Valpas ja pää on ryhdikkäästi pystyssä. Olemukseltaan peloton ja hyvin ketterä. Sukupuolileima on selvä.

KÄYTTÄYTYMINEN / LUONNE: Metsästyskoirana rodun tulee olla tarkkaavainen ja peloton. Se on innokas, eloisa, ystävällinen ja itsevarma. Vaikka rotua käytetään etupääs-

sä metsäkanalintujen (metso ja teeri) metsästykseen, siitä on myös turkisriistan metsästykseen ja se pystyy pysäyttämään hirven sekä karhun.

4.2.2 Jakautuminen käyttö- / näyttely- / tms. linjoihin

Pohjanpystykorvalla ei ole nähtävissä jakautumista erillisiin käyttö- / näyttelylinjoihin luonne- tai käyttöominaisuuksien perusteella. Merkittäviä perinnöllisiä eroja suomalaisen ja ruotsalaisen kannan välillä ei myöskään esiinny (Kumpulainen ym. 2017, Pohjoismäki ym. 2018). Näyttelyt ovat erittäin suosittuja, mutta se ei ole aikaansaanut merkittäviä rakenteellisia tai luonteeseen liittyviä muutoksia rodussa.

4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai kuvaus

Pohjanpystykorvan PEVISA-ohjelmaan ei ole sisällytetty vaatimuksia luonteen ja/tai käyttäy-tymisen tai käyttöominaisuuksien osalta.

4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Pohjanpystykorvan luonnetta on analysoitu varsin vähän, vaikka rodun suosio on kasvussa. Luonteen ja käyttäytymisen arviointi perustuu siten lähinnä omistajien omiin havaintoihin. SPJ:n 70-vuotiskirjaa varten vuosien 2006-2007 vaihteessa suoritetussa kasvattajakyselyssä haastateltiin vuosina 1988-2006 pohjanpystykorvapentueita kasvattaneita henkilöitä. Kyselyyn vastasi noin 20% ajanjakson kasvattajista, joilla on kennelnimi. Kyselyssä tiedusteltiin pohjan-pystykorvien suhtautumista muihin koiriin ja ihmisiin. Tulosten perusteella 60,9% suhtautuu muihin koiriin erittäin hyvin, 28,3% hyvin, 2,2% neutraalisti ja 8,7% ei kovin hyvin. Huonosti tai erittäin huonosti muihin koiriin suhtautuvia pohjanpystykorvia ei ilmoitettu lainkaan. Kukaan ei myöskään ollut tavannut ihmisille vihaista pohjanpystykorvaa, joten luonteen perusominaisuudet tuntuvat siten rodulla olevan kohdallaan ja ne ovat tällä hetkellä harrastajien mielestä luonteeltaan ja käyttäytymiseltään rodunomaisia.

Luonnetta voidaan myös määritellä SKL:n luonnetestin ja MH-luonnekuvauksen avulla, sekä jalostustarkastuksilla. Luonnetesteihin on vuosittain osallistunut 1-2 pohjanpystykorvaa.

Seuraavassa otetaan avuksi SKLn luonnetestissä käytetty termistö ja sen selvennykset kuvaamaan luonteen eri osa-alueita ja koiran käyttäytymistä eri tilanteissa. Luonnetestisäännöt on saatavilla SKLn internetsivuilla. Suluissa olevat arvot kuvaavat pohjanpystykorvalla havaittuja pistemääriä. Tämä kuvaa sitä minkälainen pohjanpystykorva on. Luonnetestissä (LTE) käy valitettavasti hyvin harva pohjanpystykorva, eikä se siten kuvaa sitä minkälainen rodun kuuluisi olla. Kuvausten jälkeen mainittu ihannepiirre on suuntaa-antava.

Toimintakyky: *Toimintakykynä pidetään luonteen ominaisuutta, joka saa koiran ilman ulko-puolista pakotetta pitämään puolensa todellista tai kuviteltua vaaraa vastaan. Lähin vastaava inhimillinen vastine toimintakyvylle on rohkeus.* Ihanne: Suhtautuu valppaasti tuntemattomaan ja / tai outoon tilanteeseen/objektiin, johon se reagoi haukkumalla.

Terävyys: *Terävyys on ominaisuus, joka saa koiran reagoimaan aggressiivisesti sen tuntiessa itsensä uhatuksi.* Ihanne: Reagoi silmänräpäyksessä tuntiessaan uhan kohdistuvan itseensä, isäntäänsä tai reviiriinsä.

Puolustushalu: *Puolustushalulla tarkoitetaan koiran synnynnäistä taipumusta hyökkäyksen tai hyökkäysyrityksen avulla aktiivisesti puolustaa itseään, laumaansa (ohjaajaa) tai reviiriään.* Ihanne: Kohtalainen, muttei agressiivinen.

Taisteluhalu: *Taisteluhaluksi kutsutaan koiran synnynnäistä taipumusta nauttia taistelusta itses-tään ilman, että se perustuu aggressioon. Käytöstä voidaan kutsua tietynlaiseksi*

leikkihaluksi. Ihanne: Kohtalainen. Taistelutahto ilmentää koiran tarvetta käyttää lihaksiaan ja leukojaan työhön.

Hermorakenne: *Hermorakenteella tarkoitetaan koiran synnynnäistä heikko- tai vahvahermoisuutta sen joutuessa voimakkaisiin ja vaihteleviin sisäisiin jännitystiloihin. Hyvällä hermorakenteella tarkoitetaan kykyä hallita jännitystiloja ilman luonnotonta uupumusta, hyste-riaa tai muita merkkejä sisäisen tasapainon järkkymisestä.* Ihanne: Tervehermoinen eikä ole altis ympäristön häiriötekijöille. Heikko hermorakenne tulee ilmi hermostuneisuutena, rauhattomuutena, paukkuarkuutena tai yleensä melun pelkona tai huonona sietona, sekä arkuutena ja pelko-puremisena.

Temperamentti: *Temperamentilla tarkoitetaan käyttäytymisen vilkkautta, huomiokyvyn nopeutta (tarkkaavaisuutta) sekä kykyä sopeutua uusiin tilanteisiin ja ympäristöihin.* Ihanne: Hyväluonteinen. Voidaan sanoa, että mikäli koira on tarkkaavainen, valpas, sopeutuva ja eloisa on sillä hyvä luonne.

Kovuus: *Kovuudella tarkoitetaan koiran taipumusta muistaa tai olla muistamatta epämiellyttäviä kokemuksia.* Loukkaantuu kurituksesta ja on aggressiivinen tuntiessaan kipua. Kovaluonteinen koira unohtaa epämiellyttävät elämykset, kun taas pehmeä muistaa kauan kokemansa vääryydet. Ihanne: Kohtalainen kovuus.

Luoksepäästävyys: *Luoksepäästävyydellä tarkoitetaan koiran suhtautumista vieraisiin henkilöihin.* Suhtautuu avoimesti kaikkiin vieraisiin ihmisiin. Näyttää ilmeellään ja olemuksellaan, hyväksyykö tulijan. Luottaa vain isäntäänsä. Luoksepäästävyys eli sävyisyys, jolla tarkoitetaan koiran luottavaisuutta ja avoimuutta vieraita kohtaan. Ujous, arkuus tai epäluuloisuus tekevät koirasta pidättyvän. Ihanne: Koira ei ole ujo tai arka. Varautuneisuus rodulle tyypillistä.

Laukauspelottomuus: *Laukausvarmaksi nimetään koira, joka käyttäytyy täysin välinpitämättömästi laukauksiin tai joka on niistä vain normaalilla tavalla kiinnostunut. Koirat, jotka ensimmäisen laukauksen jälkeen käyttäytyvät rauhattomasti, mutta jotka selviävät nopeasti levottomuudestaan ja joille toistetut saavat aikaan yhä pienemmän reaktion, luokitellaan laukauskokemattomiksi.* Ihanne: +++ laukausvarma tai ++ laukauskokematon, laukausarkuutta ei sallita.

Haukkuherkkyys: Keskitasoa.

Taulukko alla esittää luonnetestattujen 13 pohjanpystykorvan saamat pistemäärät eri osa-alueista, joita voi verrata toisena vasemmalta olevan sarakkeen havaittuun.

Erikoiskoe	hyväksytyt pisteet	koira 1	koira 2	koira 3	koira 4	koira 5	koira 6	koira 7	koira 8	koira 9	koira 10	koira 11	koira 12	koira 13
Toimintakyky	+1,-1	-1	-1	+1	+1	+1	-1	+1a	+1a	+1b	+1a	+1b	+1b	-1
Terävyys	+1,+2	+1	+1	+2	+1	+1	+1a	+1a	+1a	+1a	+1a	+1b	+1b	+1a
Puolustushalu	+1,+3	+3	+3	+3	+1	+3	+3	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1
Taisteluhalu	-1,+2	-1	+2	-1	+2	+2	-1	-1	+2a	-1	-1	+2b	-1	-1
Hermorakenne	-1,+1,+2,	+1	+1	-1	+2	+2	+1a	+2	+1a	+1a	+1a	-1	+1a	+1a
Temperamentti	+1,+2,+3	+2	+2	+2	+3	+3	+2	+1	+3	+2	+3	+3	+2	+3
Kovuus	-2,+1,+2,+3	+1	+1	-2	+3	+3	+1	+3	+1	+1	+1	+1	+1	+1
Luoksepäästävyys	-1,+2a,+3	+3	+2a	-1	+3	+3	+2a	+3	+3	+2a	+3	+2a	+2a	+3
Laukauspelottomuus	++, +++	+++	++	-	+++	+++	+++	+++	+++	+++	+++	++	+++	+++
Kokonaispisteet		97	112	-26	221	223	82	161	170	110	140	85	110	110

-- laukausarka; - laukausaltis
+ paukkuärtyisä; ++ laukauskokematon; +++ laukausvarma

Metsästyskoiralle arkuus, varsinkin paukkuarkuus on suuri virhe. Arkuus ylipäänsä on vahvasti periytyvä ominaisuus. Ääniherkkyys liittyy usein yhteen hermostuneisuuden ja epävarmuuden kanssa, mutta ei kuitenkaan aina.

Ruotsissa ollaan siirrytty uudempaan MH-luonnekuvaukseen (Mentalbeskrivning Hund), joka kartoittaa koiran luonnekuvaa 33 eri osion perusteella kymmenessä eri tutkimuskohteessa (kontakti, leikki 1, saalistus, aktiviteettitaso, etäleikki, yllättäminen, ääniherkkyys, kummitus, leikki 2 ja laukaus-testi). Luonnekuvauksessa koiraa ei hyväksytä tai hylätä, vaan testitilanteissa kuvaillaan koiran reaktioita havainnoiden sen luonteen osa-alueita mahdollisimman objektiivisesti ja tarkkaan. Mitta-asteikkona on eri osa-alueissa 1-5, jossa 1 vastaa pientä ja 5 suurta reaktiota tai aktiviteettia. Valitettavasti myöskään Ruotsissa MH-luonnekuvaus ei ole saanut pohjanpystykorvaharrastajien välitöntä kannatusta, sillä vain seitsemän koiraa on tähän mennessä MH-luonnekuvattu. Mikäli pohjanpystykorvia luonnetestataan ja/tai MH-luonnekuvataan riittävästi, voidaan niiden avulla määritellä muun ohella luonteenpiirteiden periytyvyyttä.

4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet

Kaaviot ja taulukot KoiraNet ja SPJ vuosikirjat.

On huomioitava, että metsästyskoe on koiralle kuitenkin korkeimmalle arvostettu luonnetesti, jossa sen kaikkia ominaisuuksia testataan suoraan luonnollisissa olosuhteissa.

Pohjanpystykorva on kehittynyt luonnonkantaisesta maatiaispystykorvasta, joka oli ns. kaikenviljan koira. Sen avulla pyydettiin pääsääntöisesti pieniä turkiseläimiä, kuten oravaa ja näätää. Viime vuosisadan vaihteen jälkeen sitä alettiin käyttää myös puuhun lintua haukkuvana koirana. Rodun maatiaskantaa on myös perinteisesti käytetty myös hirven ja karhun metsästyksessä eli suurriistakoirana.

Nykypäivän pohjanpystykorvaa käytetään ”serkkunsa” suomenpystykorvan tavoin pääasiassa puuhun lintua haukkuvana metsästyskoirana. Koiran riistavietti jäniksille, pienelle turkisriistalle / pienpedoille on vahva. Lisäksi koira voidaan haluttaessa kouluttaa hirven metsästykseen tai vesilintumetsästyksessä noutajaksi ja haavakkojen etsintään. Pohjanpystykorva soveltuu myös suurriistakoiraksi, erityisesti pienillä ja rikkonaisilla metsästysalueilla. Esimerkiksi Etelä-Ruotsissa pohjanpystykorvia käytetään villisian ja hirven metsästykseen. Näiden ruotsalaisten koirien työskentelyä voi tarkastella lukuisista YouTube-videoista (hakusanat: jakt, vildsvin, älg, norrbottenspets).

Pohjanpystykorvan kuulo- ja hajuaistit ovat tarkat, liikkeet keveät ja reaktiot nopeat. Se reagoi nopeasti ja yllättävästikin tilanteeseen ja toimii sen mukaisesti. Riistaa hakiessaan se liikkuu kohtalaisen laajalla alueella ja löytää riistan haju- ja kuuloaistien avulla. Se seuraa pakenevaa riistaa useita satoja metrejä ylittäen tarvittaessa vesiesteitä. Menettäessään näköyhteyden pakenevaan lintuun, se pysähtyy kuuntelemaan linnun mahdollista puuhun istumisääntä. Se pyrkii haukunnallaan pysyttämään linnun puussa, kunnes metsästäjä tulee paikalle ja löytää linnun koiran haukun ja olemuksen osoittamasta paikasta. Työskentely riistan kanssa on pitkäjännitteistä. Koiran haukkuääni on heleää, hyvin kuuluvaa ja vivahteikasta tapahtumat kertovaa. Koira pysyy hyvin haukulla. Yhteistyöhalukkuus on hyvä ja riistasta riippuen metsästäjän opastuksella tapahtuva. Koira pitää sopivin välein yhteyttä metsästäjään.

Käyttöominaisuuksien testaus suoritetaan linnun-, hirven- tai karhunhaukkukokeiden avulla. Kokeiden tulosten ja pistemäärien pohjalta saadaan koirien käyttöominaisuuksista selkeä kuva jalostustoimikunnan käyttöön. Mitä korkeampi pistemäärä, sen toimivampi koira. Linnunhaukkukokeiden säännöt uudistuivat vuonna 2018 ja koe muuttui yksiluokkaiseksi. Uudet säännöt ovat luettavissa:

https://www.kennelliitto.fi/lomakkeet/lint-saannot-ja-ohjeet-2018

4.2.5.1 Linnunhaukkukokeet (LINT) pähkinäkuoressa

Koe on metsästyksenomainen tapahtuma, jossa tavoitteena on kartoittaa koiran metsästysominaisuudet. Kokeiden tarkoituksena on kehittää rodun käyttökelpoisuutta linnunmetsästyksessä ja saada tietoa jalostusta varten, pitää linnunmetsästys korkeatasoisena

koiraurheiluna, kehittää lajin harrastajien yhteistoimintaa sekä tarjota mahdollisuus kilpailla Koirat kilpailevat yhdessä luokassa, siitä käytetään lyhennettä LINT. Koe-erän pituus on tasan neljä (4) tuntia. Koko koe-erän ajan tulee pyrkiä lintutyöskentelyyn. Koiran arvostelu suoritetaan seuraavia ansio- ja virhepisteasteikkoja käyttäen.

Ansiopisteet

Hakutyöskentely 0 – 35

Haku 0 – 10 Haulla tarkoitetaan koiran liikkumista maastossa. Haun arvostelussa kiinnitetään huo- pelkästään koiran liikkeen laajuuteen ja nopeuteen.

Löytökyky 0 – 15 Löytökyvyllä tarkoitetaan koiran kykyä löytää maastossa olevat riistalinnut riip-pumatta siitä, ovatko ne maassa tai puussa.

Ensihaukkujen saanti löydöistä 0 – 10 Ensihaukkujen saannilla löydöistä tarkoitetaan koiran kykyä saada sekä maasta että puusta löytämistään linnuista ensihaukku eli miten tehokkaasti koira pystyy käyttämään koemaastossa tavattavat linnut hyväkseen

Haukkutyöskentely 0 – 40

Merkintä 0 – 10 Merkinnällä tarkoitetaan koiran kykyä haukkuessaan osoittaa sijoittumisellaan ja käyttäytymisellään linnun olinpaikka.

Äänenanto 1 – 5 Äänenannon tarkoituksena on ilmoittaa metsästäjälle, että koira on löytänyt puus-sa olevan linnun ja estää lintua kuulemasta metsästäjän tulo haukulle.

Pysyttäminen 0 – 25 Pysyttämisellä tarkoitetaan koiran kykyä saada lintu pysymään haukulla.

Seuraaminen ja uusintahaukut 0 – 20

Seuraaminen 0 – 10 Seuraamisella tarkoitetaan koiran nopeaa syöksyä *maasta tai puusta lähtevän linnun perään* tarkoituksena saada kyseisestä linnusta ensi- tai uusintahaukku.

Uusintahaukut 0 – 10 Uusintahaukulla tarkoitetaan koiran saamaa uutta haukkua haukulta karkoit-tuneesta, riittävän kauas lentäneestä linnusta tai parvesta.

Puustalöytö 0 – 3 Puustalöydöllä tarkoitetaan tapahtumaa, jossa koira löytää linnun suoraan puusta ja *saa siitä haukun*. Uusintahaukkua ei pidetä puustalöytönä. Puustalöytö voi tapahtua näön, kuulon tai hajuaistin avulla.

Lisäansiot 0 – 2 Lisäansioilla tarkoitetaan koiran suorituspuhtautta, työskentelyvarmuutta ja eri-tyisansioita. Arvostelussa otetaan huomioon sekä koiran ansiot että virheet ja asetetaan pääpaino työskentelyn laadulle.

Yhteensä 0–100

Virhepisteet

Liikaherkkyys 0–10 Liikaherkkyydellä tarkoitetaan sitä, kun koira ääntelee ilman näkyvää syytä, haukahtelee maassa tai puussa olleiden lintujen hajuille ja jäljille tai haukkuu lentävää lintua. Liikaherkkyytenä käsitellään myös tyhjät haukut ja toistuvat väärin merkityt haukut.

Haukun jättäminen 0–10 Koiran keskeyttäessä kiinteän lintuhaukun ja poistuessa haukku-paikalta.

Muu koetta häiritsevä työskentely 0–10 Muuta koetta häiritsevää työskentelyä ovat lintupuun raapiminen ja pureminen eli aggressiivinen käytös haukussa, työskentelyhaluttomuus ja tottelemattomuus.

Yhteensä 0–30

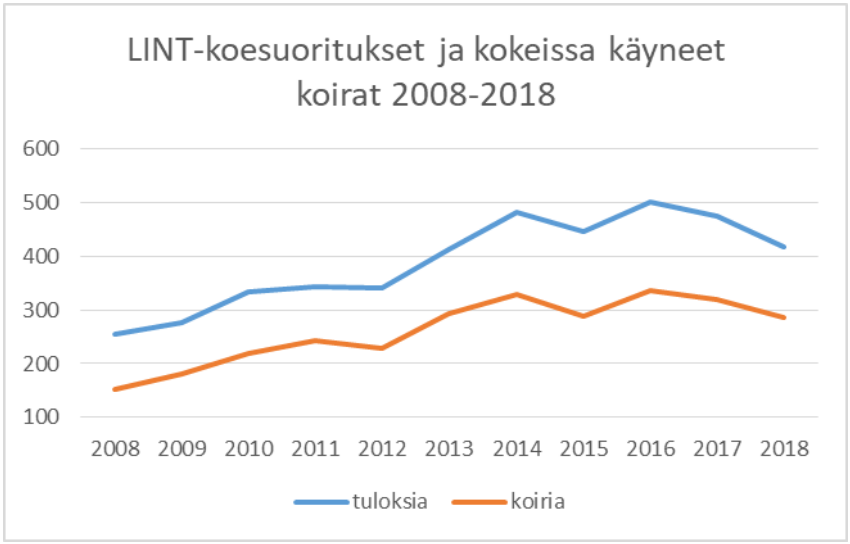
Koira suljetaan kokeesta, jos se saa nolla (0) ansiopistettä kohdista *Haku* tai *Seuraaminen.* Koira suljetaan kokeesta myös, jos mikä tahansa koiran virheistä on kymmenen (10) pisteen arvoinen.

Palkintosijaan oikeuttavat pisteet

Palkintosija	LINT1	LINT2	LINT3
	75	65	50

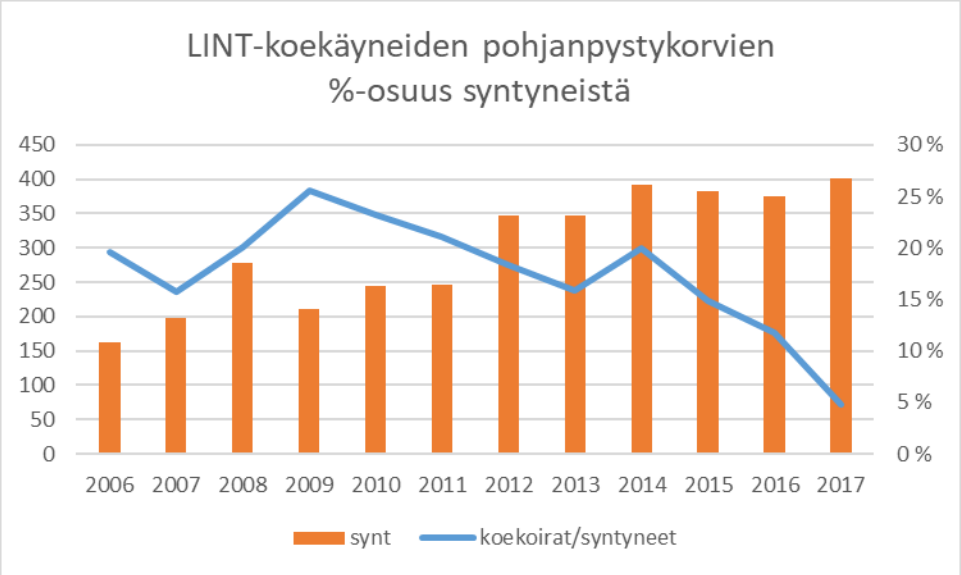
[Lähde – Linnunhaukkukoesäännöt]

4.2.5.2 LINT- koesuoritukset ja koekäyntien kehitys

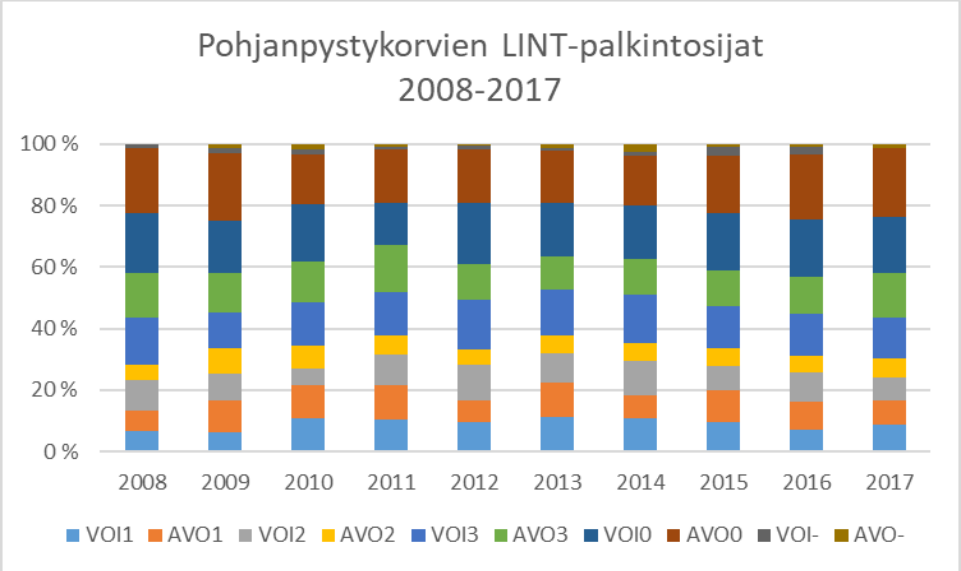
Pohjanpystykorvien linnunhaukkukoekäyntimäärien (LINT-koe) kehityksen ja koekoirien vuosittaiset lukumäärät.

Pohjanpystykorvien koekäynnit lähtivät merkittävään nousuun vuonna 2006 ja kasvu on jatkunut koko 2010-luvun. Vaikka kokeissa käyneiden koirien määrä on kasvanut samassa suhteessa koesuorituksiin, suhteessa rekisteröintimääriin koekäynnit ovat laskussa. Tähän voi osaltaan vaikuttaa vuonna 2014 alkanut metsäkanalintujen kannanromahdus ja yleisesti metsästysmahdollisuuksien väheneminen, erityisesti Etelä-Suomessa. Tilasto kertonee myös sitä, että monet pohjanpystykorvat ovat menneet uusille harrastajille, joilla ei ole kokemusta tai kiinnostusta koekäynteihin. SPJ ja pohjanpystykorvajaos jatkavat pitkäjänteisen työn tekemistä uusien koiranomistajien saamiseksi käyttökokeisiin. Lisäksi jalostusneuvonta tulee JTO:n voimassaoloaikana kiinnittämään enemmän huomiota jalostuskoirien rodunomaisiin käyttötuloksiin. Tavoitteena on saada yhä enemmän harrastajia koetominnan piiriin, järjestämällä koetuomarikoulutusta yhä useammalle ja innostamalla uusia harrastajia rohkeasti mukaan. Pohjanpystykorva on käyttökoirarotu, jolloin käyttöominaisuudet ovat yksi jalostusta ohjaavista mittareista. Nykyinen kokeissa käyvien koirien lukumäärä (pitkällä aikavälillä alle 15 % populaatiosta) ei kuitenkaan mahdollista täysipainoisesti ao. mittarin perusteella tapahtuvaa jalostuskoirien valintaa, mikä taas hidastaa rodun käyttöominaisuuksien kehittymistä. Vähäinen käyttökoetulosten omaavien koirien lukumäärä johtaa käytännössä siihen, että varsinkin jalostusurokseksi valikoituu hyvin helposti käyttöominaisuuksiltaan keskinkertaista heikompi yksilö pelkästään vain sen vuoksi, että sillä on virallinen näyttö (= hyväksytty käyttökoetulos) käyttöominaisuuksistaan verrattuna koiraan, joka ei ole käynyt käyttökokeessa lainkaan (= ei tietoa käyttöominaisuuksista). Tämä tilanne kylläkin ylläpitää nykyistä tasoa, mutta mikäli rodun käyttöominaisuuksia halutaan todella kehittää, tulisi jalostukseen käyttää vain LINT-2 tuloksen (tai vastaavan = AVO1, VOI1 tai VOI2) haukkuneita yksilöitä, joka ei geneettisen monimuotoisuuden säilyttämiseksi ole toistaiseksi mahdollista ennen kuin kokeissa käyneiden koirien lukumäärää kasvaa merkittävästi.

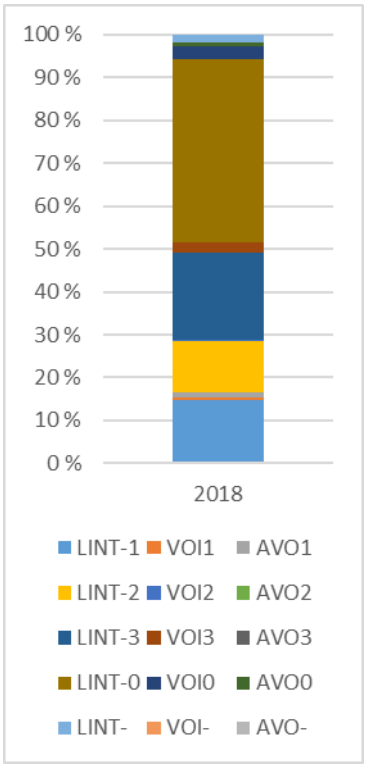

LINT-kokeissa käyneiden pohjanpystykorvien %-osuus vuosittain syntyneistä.

Pohjanpystykorva käy kokeessa ensimmäisen kerran keskimäärin noin 2-3 vuotiaana. Kokeissa käyneiden pohjanpystykorvien suhteellinen osuus kaikista rekisteröidyistä oli vuoteen 2009 saakka nouseva, mutta sen jälkeen trendi on ollut laskeva. Pudotus korreloi sen kanssa, että 2012 vuodesta ikäluokat ovat olleet huomattavan suuria. Myöskään pohjanpystykorvien LINT-palkintosijoituksissa ei ole tapahtunut merkittävää paranemista. Yleisesti ottaen taso on hyvä, sillä 40-50 % koekäyneistä koirista on saavuttanut 3. palkintoluokan (45-50 pist.) tai paremman tuloksen.

Pohjanpystykorvien linnunhaukkokoeiden palkintosijoitukset koevuosittain 2008-17
Seuraavalla sivulla vuoden 2018 ja uusien sääntöjen mukaiset palkintosijoitukset

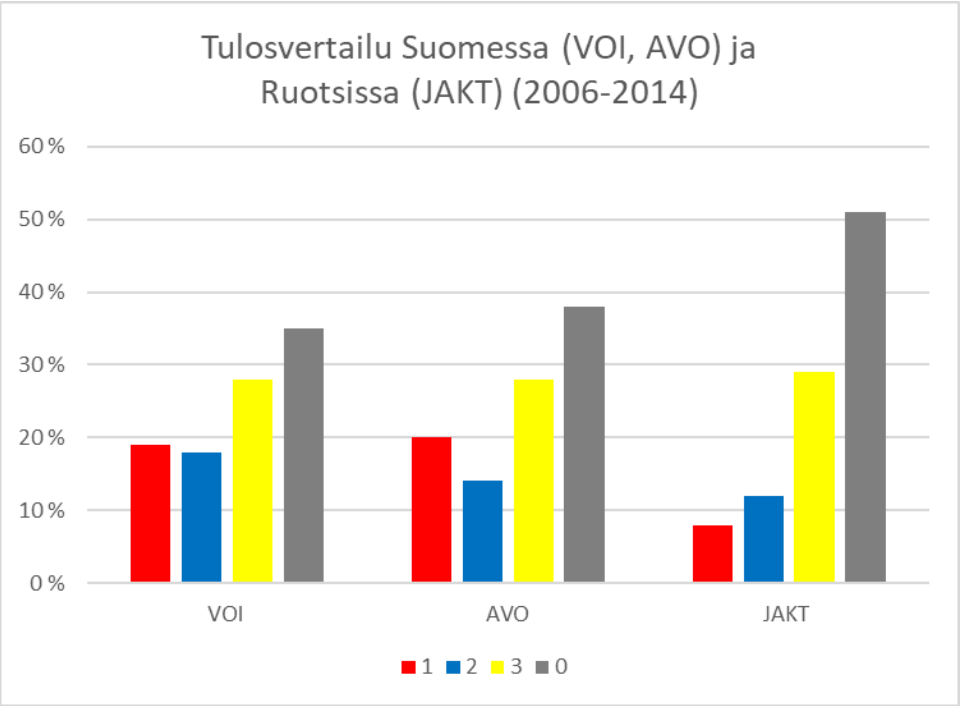
Pohjanpystykorvien SM-kisojen tulostason kova nousu osoittaa (pääsyrajana kahden parhaan kokeen yhteispisteinä 160 pistettä vuonna 2013), että rodussa on tällä hetkellä kymmeniä erittäin kovatasoisia koiria. Pohjanpystykorvat ovat myös pärjänneet viime vuosina hienosti muissa mestaruuskisoissa ja vuosittain 1-3 pohjista on päässyt kilpailemaan korkeatasoisessa nuorten koirien metsopoika-kisassa. Pohjanpystykorvien nousu arvokilpailussa tarkoittaa myös sitä, että paljon rodun potentiaalia on vielä piilossa.

Pohjanpystykorvat käyvät etupäässä vain linnunhaukkukokeissa. Jonkun verran koiria käytetään myös hirvenhaukkukokeissa (HIRV), mutta tuloksia ei ole vielä riittävässä määrin, jotta voitaisiin tehdä johtopäätöksiä rodun hirvityöskentelystä. Hirvenhaukkukokeiden suosio ei ole viime vuosina lisääntynyt. Myös muissa käyttökokeissa esiintyy vain yksittäisiä koiria. Pienpetotestit ovat tulleet käyttöön uutena, epävirallisena pienpetotaipumusta mittaavana testimuotona. SPJ:n jäsenlehdessä Pystykorvassa julkaistuja testituloksia on olemassa enenevässä määrin pohjanpystykorvilta, mutta näiden tilastointia ei ole tehty ja testin vaikutus jalostuskäyttöön on vielä tuntematon.

4.2.5.3 Käyttöominaisuudet Ruotsissa

Ruotsissa pohjanpystykorvan ainoa koemuoto on linnunhaukkukokeet. Omistajien halukkuus haukkukoetoimintaan on laimeaa ja koirien koetuloksia on liian vähän, jotta rodun metsästysominaisuuksia voitaisiin luotettavasti arvostella niiden perusteella (1255 suoritusta vv. 2006-2014, joka on 44% Suomen koekäynneistä vastaavana ajanjaksona). Koepalkittujen uroskoirien lukumäärä on siten aivan liian pieni, jotta jalostustyössä olisi mahdollista käyttää ainoastaan koetuloksen saaneita uroksia. Myös käytännön metsästyksessä hyvin toimineita uroksia on siten jalostuksen piirissä.

Seuraavalla sivulla oleva grafiikka vertaa suomalaisten ja ruotsalaisten linnunhaukkukokeissa käyneiden koirien tuloksia. Aikarajaus tehty vuosille 2006-2014, jolta ajalta löytyy statistiikkaa molemmista maista.

Ruotsissa LINT-kokeeseen osallistui tarkastelujaksolla noin 60 koiraa/vuosi kun taas Suomessa yli 200 koiraa/vuosi. Sama ero Suomen hyväksi on havaittavissa koesuoritusten lukumäärässä. Ruotsissa koesuoritusten kokonaislukumäärä oli tarkastelujaksolla reilu 1200 suoritusta, kun taas Suomessa oli runsas 2800 suoritusta. Kehityksen jatkuttua samansuuntaisena on grafiikasta todettavissa tulostason Suomessa kehittyneen nopeammin kuin Ruotsissa johtuen isommasta kokeisiin osallistuvien koirien lukumäärästä, joka mahdollistaa jalostusvalinnan myös koetulosten perusteella geneettisen perimän silti liikaa kaventumatta.

4.2.5.4 Käyttöominaisuudet muissa maissa

Pohjoismaita lukuunottamatta pohjanpystykorva on maailmalla etupäässä seurakoiran asemassa. Maailmalla harrastetaan pohjanpystykorvalla kuitenkin mm. agilitya, TOKOa ja AKC (Amerikan Kennel Klubi) on vuoden 2011 heinäkuusta lähtien hyväksynyt pohjanpystykorvan osallistumisen maastojuoksutapahtumiin (AKC Lure Coursing). Tämä on otettu innostuneena vastaan USA:ssa ja useita pohjanpystykorvia on jo kesän aikana osallistunut tällaiseen ”sähköjäniksen” ajo tapahtumaan. USA:ssa ja Kanadassa harrastetaan myös ”barn hunt”:ksi kutsuttua tallissa / ladossa tapahtuvaa ”tuhoeläinten metsästyskoetta”.

4.2.5.5. Muut kokeet

Pohjanpystykorvat käyvät etupäässä vain linnunhaukkukokeissa. Jonkun verran koiria käytetään myös hirvenhaukkukokeissa (HIRV), mutta tuloksia ei ole vielä riittävässä määrin, jotta voitaisiin tehdä johtopäätöksiä rodun hirvityöskentelystä. Hirvenhaukkukokeiden suosio on viime vuosina lisääntynyt. Muissa kokeissa esiintyy vain yksittäisiä koiria.

Taulukossa alla eri koemuotoihin osallistuneet koirat syntymävuosittain

Koelaji	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
HIRV		1	1	1		1	1	2	1	2
KARH								1		1
MEJÄ	1	1				1			1	
Agility				2	1					
TOKO		1		1						
RallyTOKO		1	1		1					

4.2.5.6. Yhteenveto ja tavoitteet

Tässä kappaleessa on käsitelty pohjanpystykorvan käyttöominaisuuksia pelkästään linnunhaukkukokeiden pohjalta. Vuonna 2007 rotu sai kuitenkin ensimmäisen hirvikäyttövalionsa ja 2012 hirven jäljestysvalion jotka todistavat pohjapystykorvan käyttöominaisuuksien soveltuvan myös suurriistan haukuttamiseen sekä jäljestämiseen. Toistaiseksi vähäisten koiramäärien vuoksi käytettävissä oleva aineisto ei kuitenkaan mahdollista tilastollisen analyysin tekemistä tästä koemuodosta.

Pohjanpystykorvajaoston kampanjointi (koetoimintavalistus ja kannustus kokeissa käynteihin) on onnistunut, joka näkyy LINT-koesuorituksia kuvaavassa grafiikassa hyvin selkeänä kasvuna. Kuitenkin jos verrataan suhteellisesti koekäyntimäärän kasvua kokeissa käyneiden koirien lukumäärään, niin tilanne ei olekaan enää niin hyvä. Jaoston kampanjointi on saanut myös kokeneita koetoimintaharrastajia lisäämään koekäyntejään, joka antaa hieman liian positiivisen kuvan koetoiminnan kokonaiskehityksestä. Uusia koetoiminnan harrastajia on tullut mukaan toimintaan, mutta ei siinä mittakaavassa kuin rekisteröintimäärän kasvun myötä olisi ollut mahdollista ja toivottavaa. Uusien pohjanpystykorvaharrastajien koetoimintaan mukaan saaminen ja sitä kautta koekäyntimäärien kasvattaminen tuleekin olemaan jatkossa yksi tärkeimmistä jaoston päätavoitteista seuraavalle viisivuotiskaudelle.

Pohjanpystykorvaa käytetään myös käytännön metsästyksessä hirvi- ja karhukoirana. Näiden koirien kartoittaminen olisi tärkeää, vaikkei niillä virallista koetulosta olekaan. Käyttöominaisuuksien mittaamiseen on myös kehitetty konekarhu ja konehirvi, joilla voidaan mitata kokemattomien koirien metsästystaipumusta. Linnunhaukkutaipumusten mittaamiseksi ei ole tällä hetkellä muuta keinoa, kuin linnunhaukkukokeet. Uusia harrastajia on tullut mukaan koetoimintaan, mutta ei siinä mittakaavassa kuin rekisteröintimäärän kasvun myötä olisi ollut mahdollista ja toivottavaa. Uusien pohjanpystykorvaharrastajien koetoimintaan mukaan saaminen ja sitä kautta koekäyntimäärien kasvattaminen tuleekin olemaan jatkossa yksi tärkeimmistä jaoston päätavoitteista seuraavalle viisivuotiskaudelle.

Seuraava sivu: Vaikka rotua käytetään pääasiassa kanalinnun pyyntiin, pohjanpystykorva on kaikenriistan koira. Etelä-Ruotsissa pohjanpystykorvia käytetään erityisesti villisialle ja hirvelle. Suurin osa lintua haukkuvista koirista toimii myös muulle riistalle, jolloin erikoistuminen on vain koulutuskysymys. Mikäli esimerkiksi hirviveristä koiraa ei markkinoilta löydy, sellainen kannattaa koittaa itse tehdä. Rotua tulisikin ennakkoluulottomasti kokeilla moniin erilaisiin pyyntimuotoihin. Kuvat ylhäältä lukien: Kirppukummun Renne FI37925/10 pienpetosaaliin kanssa (kuva Tapio Korhonen), HH-13 C.I.B FIN KVA-H FIN MVA FI KVA-J Caru hirvikaadollaan (kuva Samuel Uusitalo), Oravanmarjan Roti FI42322/14 ja näätä (kuva Hannu Hämäläinen), Julle FI21872/18 villisikakaadolla (kuva Håkan Boren) sekä Jekku FI21524/14 ja metsäjänis (kuva Jaakko Pohjoismäki).

4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen

Pohjanpystykorvaa voi myös kuvailla sanoilla: pirteä, valpas, rohkea. Se on isännälleen/emännälleen ja kodilleen uskollinen. Koska pohjanpystykorva on ensisijaisesti metsästyskoira, on useimmilla omistajilla koiralleen tai koirilleen myös ulkotarha, jossa koirat mielellään viihtyvät. Yhtä mielellään ne viihtyvät myös sisätiloissa perheen parissa. Rotu ei siten ole yksinomaan sisä- tai ulkokoira. Myös lasten kanssa pohjanpystykorvat tulevat hyvin toimeen, sillä ne ovat vahvahermoisia, tasapainoisia, eivätkä ylireagoi lasten koviin otteisiin tai ääniin. Pohjanpystykorva tulee hyvin toimeen myös muiden kotieläinten (kissa, hevonen tms.), eikä se myöskään vahdi ruokaansa. Pohjanpystykorva on lisäksi

luonteeltaan miellyttämisenhaluinen. Tuntemattomiin ihmisiin koira voi suhtautua välinpitämättömästi, muttei koskaan aggressiivisesti. Eroahdistus on tuntematon käsite pohjanpystykorvien kohdalla. Yksin olleessaan ne ovat rauhallisia eivätkä tuhoa paikkoja. Omistajat kehuvat pohjanpystykorvaa kotioloissa vähähaukkuiseksi, jos vahtimisen syytä ei ole.

Lemmikkinä oleminen ei pilaa metsästyskoiraa eikä päinvastoin. Pohjanpystykorva sopeutuu erinomaisesti niin koti- kuin tarhakoiraksikin, kunhan riittävästä liikunnasta ja koiran sosiaalisista tarpeista huolehditaan. Kuvat Jaakko Pohjoismäki.

Sekä nartut, että urokset ovat normaalin parittelunhaluisia. Astutukset ja penikoimiset ovat suhteellisen helppoja, joskin pienten pentueiden kyseessä ollen suuret pennut voivat aiheuttaa hankaluuksia ensisynnyttäjille. Nartut saavat tyypillisesti ensimmäisen juoksunsa noin 6-12 kuukauden iässä. Juoksuaikojen välit ovat 6-11 kuukautta, joillain harvemmin, joillain tiheämmin yleensä kuitenkin 1-3 kertaa vuodessa. Pohjanpystykorvan emäominaisuudet ovat erittäin hyvät. Emot eivät mielellään jätä vastasyntyneitä pentujaan ensimmäisten elinpäivien aikana yksin. Nartut hyväksyvät tarvittaessa omien pentujensa lisäksi myös muiden rotujen orpopentuja ja jopa toisen lajin (esim. kissan) pennut nisilleen. Imettäminen jatkuu yleisesti luovutusikään asti, ellei kasvattaja sitä estä. SPJn 70-vuotiskirjaa varten vuosien 2006-2007 vaihteessa suoritetussa kasvattajakyselyssä pohjanpystykorvalla on kasvattajien kertoman mukaan joskus ”liiankin” voimakas libido, mitä voidaan kuitenkin pitää jatkojalostuksen ja pohjanpystykorvarodun säilymisen kannalta positiivisena piirteenä.

Mikäli uros ei ole suostunut astumaan narttua ensimmäisillä yrityksillä, on astuminen monesti myöhemmin onnistunut. Voi olla, että moni uroksista haistaa sopivan tärppihetken ja suostuu astumaan nartun vain tällöin. Kyselyyn osallistuneista kasvattajista 19 % kertoo, että astutettu narttu jää syystä tai toisesta tyhjäksi. Todennäköisesti useimmiten kyseessä on ollut väärä astutusajankohta, sillä progesteronitasojen mittaamiseen perustuva astutusajankohdan tarkistaminen vaikuttaa toimivan hyvin ja ilmeisesti nostaa myös pentuekokoa. Progesteronitasojen mittaus ja astutusajankohdan ennustaminen onnistuu useimmilla eläinlääkäriasemilla.

4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista sekä niiden korjaamisesta

Rodulla ei ole nähtävissä suurempia ongelmia luonteessa eikä käyttäytymisessä.

4.3 Terveys ja lisääntyminen

Pohjanpystykorvalla ei esiinny merkittävässä määrin yleistä elinkykyä ja elämisen laatua heikentäviä perinnöllisiä sairauksia, suhteessa muihin rotukoiriin. Esimerkiksi epilepsiaa esiintyy arviolta 2%:lla pohjanpystykorvista, kun tämän esiintyvyys muissa roduissa on 0,5–5,7% (Cunningham, ja Farnbach 1988). Luonnonrotuna pohjanpystykorvalla ei myöskään ole liioiteltuja anatomisia piirteitä, jotka vaarantaisivat hyvinvointia, liikuntaa, hengitystä tai normaalia lisääntymistä ja elinikäennuste on yleensä pitkä.

4.2.1 PEVISA-ohjelmaan sisälletyt sairaudet

Alunperin Kennelliiton PEVISA-ohjelma on lähtenyt ajatuksesta, että sellaisia perinnöllisiä vikoja ja sairauksia, jotka alentavat koiran elinkykyä, -toimintoja, elämänlaatua tai jotka heikentävät koiran hyvinvointia tai kykyä toimia työtehtävässään, tulisi voida jollain keinolla aktiivisesti vastustaa ja ennaltaehkäistä. Silmä- ja polvitarkastuksia on pohjanpystykorville tehty jo vuodesta 1989 lähtien. Pohjanpystykorva on ollut PEVISA-ohjelmassa 1.1.1994 alkaen. Rekisteröinnin esteeksi katsottiin aiemmin vain katarakta (HC), PRA ja RD:n vaikeat asteet (tRD), PHTVL/PHTV 1-2 diagnooseja ei katsottu jalostuskäyttöä rajoittavaksi.

PEVISA-ohjelma perustui jalostuspohjan laajentamiseksi tarkoituksella tehtyyn lievennykseen tarkastusvaatimuksissa, jolloin myös sairauksien potentiaalisia kantajia tai jopa sairaita koiria on tarkastusten puuttumisten vuoksi voitu käyttää. Koska perinnöllistä kaihia näytti esiintyvän kannassa piilevänä melko suurella prosentilla (tilastollisesti, tarkastustuloksiin pohjautuen, voitiin arvioida yli kolmanneksen kannasta olevan potentiaalisia kaihin periyttäjiä), katsottiin, että koirat tulisi tarkistuttaa jo ennen ensimmäistä astutusta. Vuoden 2005 loppuun voimassa olleessa PEVISA-ohjelmassa vaadittiin urokselta vasta sen neljännen pentueen jälkeen ja nartulla sen toisen pentueen jälkeen polvi- ja silmätarkastuslausunnot, jotta uroksen/nartun seuraavat jälkeläiset rekisteröitiin.

PEVISA-ohjelmaan on sisällytetty silmä- ja polvitarkastukset, sukusiitosasteen rajoitus sekä rajoitus suurimmasta jälkeläismäärästä koiran koko elinaikana. Silmien osalta uusintatarkastus on myös välttämätöntä, koska PRA ja kaihi ilmenevät usein vasta keski-iällä. Pohjanpystykorvajaosto teki 30.10.2004 esityksen jälkeläisten enimmäismäärästä lisäykseksi rodun PEVISA-ohjelmaan, jonka Suomen Pystykorvajärjestön hallitus hyväksyi ja Kennelliiton Jalostustieteellinen Toimikunta vahvisti. Toistaiseksi voimassa olevan päätöksen mukaan jälkeläisten enimmäismäärä on 1.1.2010 lähtien 30 pentua/yksilö (vastaten hieman yli 2 % sukupolven aikana syntyneistä pennuista) koko koiran elinaikana.

1.1.2006 (tarkistettu 1.1.2009 alkaen) voimaan tulleessa PEVISA-ohjelmassa vaadittiin hyväksytyt polvi- ja silmätarkastuslausunnot jo ennen ensimmäistä astutusta. Silmätarkastuslausunto on tarkastuksen jälkeen voimassa 36 kk. Tällä ohjelman muutoksella pyrittiin pysäyttämään perinnöllisten sairauksien esiintyvyys poistamalla sairaat yksilöt kokonaan jalostuksen piiristä. Perinnöllistä kaihia, PRA:ta tai PHTVL/PHPV-sairauden asteita 2-6 sairastavan koiran jälkeläisiä ei myöskään rekisteröidä.

JTT:n hyväksymä pohjanpystykorvien PEVISA-ohjelma ajalle 1.1.2020 - 31.12.2024

Pentujen vanhemmista tulee astutushetkellä olla voimassa oleva polvitarkastuslausunto ja silmätarkastuslausunto.

Koiran on silmätutkimushetkellä oltava täyttänyt 12 kk ja silmätarkastuslausunto ei astutushetkellä saa olla 36 kk vanhempi.

Perinnöllistä kataraktaa, PRA:ta, tRD:ta tai PHTVL / PHPV –sairauden asteita 2 - 6 sairastavan koiran jälkeläisiä ei rekisteröidä. Diagnoosi muu (vähämerkityksellinen) katarakta ei kuitenkaan sulje koiraa jalostuksesta. Silmätutkimustuloksen PHTVL/PHPV aste 1 tuloksen saaneelle koiralle ja mRD-diagnoosin tai gRD-diagnoosin saaneelle koiralle on käytettävä ko. sairauden suhteen tervettä parituskumppania.

Rekisteröinnin raja-arvo on polvilumpioluksaation aste 1 ja astetta 1 sairastavalle on käytettävä parituskumppania, jonka polvilumpioluksaatiotulos on 0.

Pentueen sukusiitosaste saa olla enintään 6,25% seitsemästä sukupolvesta laskettuna. Laskennassa huomioidaan Kennelliiton tiedossa olevat esivanhemmat.

Koiralle rekisteröityjen jälkeläisten määrä saa olla korkeintaan 30 pentua. Se pentue, jossa raja ylittyy, rekisteröidään kokonaisuudessaan.

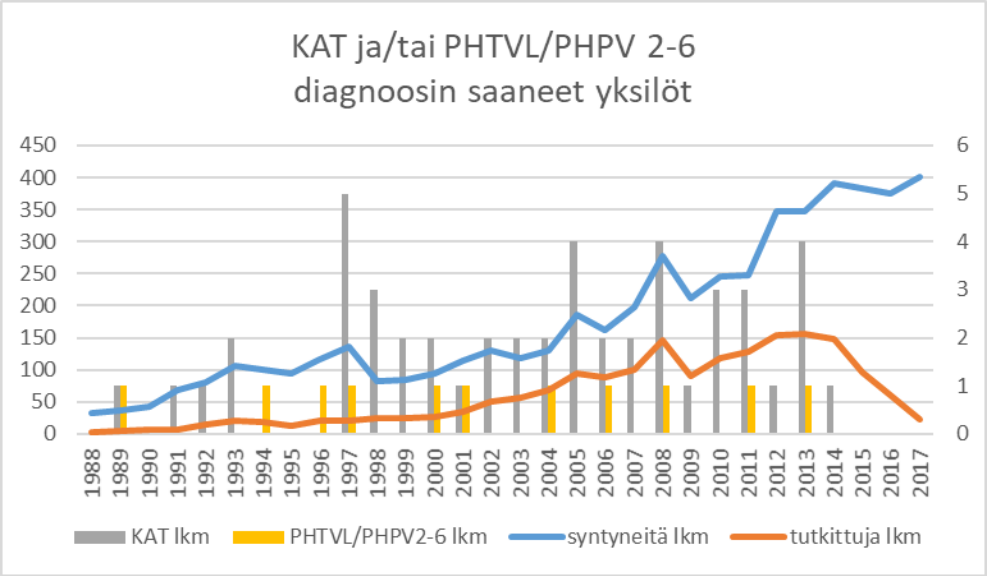
Koiran on astutushetkellä oltava vähintään 24 kk ikäinen.

PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja niiden esiintyvyys 2007-16 vuosiluokissa

Silmätarkastettuja 1220 yksilöä	**esiintyvyys**	**toimenpide**
Perinnöllinen katarakta	2,6%	jalostuskielto
PHTVL/PHPV 2-6 asteet	<1%	jalostuskielto
PHTVL/PHPV 1 aste	<0.5%	jalostusrajoitus
PRA	<0,5%	jalostuskielto
mRDA	<0,5%	jalostusrajoitus
Polvitarkastettuja 1218 yksilöä	**esiintyvyys**	**toimenpide**
Patellaluksaatio asteet 2-3 +oper.	1,9%	jalostuskielto
Patellaluksaatioaste 1	5,3%	jalostusrajoitus

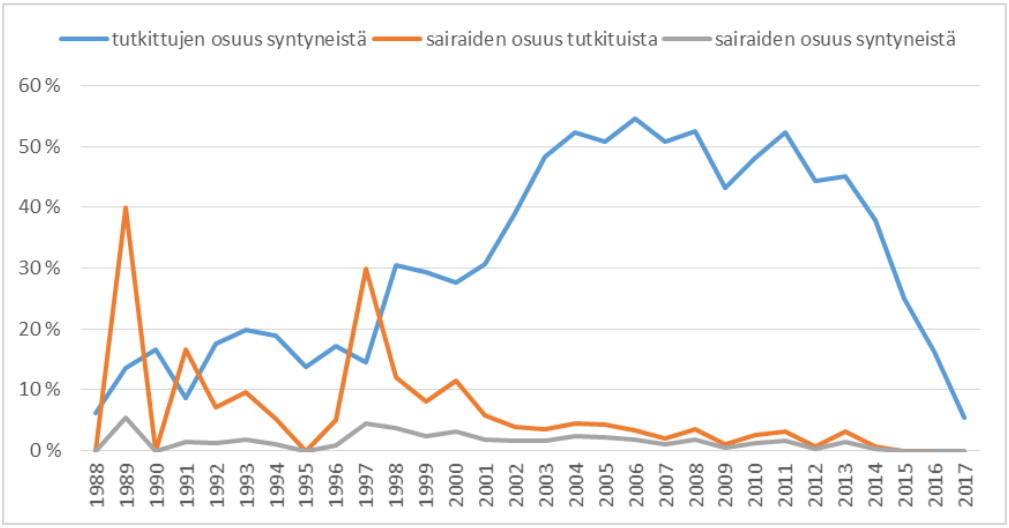
Perinnöllinen kaihi / katarakta *(Hereditary Cataract)* Kaihiksi kutsutaan mitä tahansa linssissä näkyvää harmautta tai samentumaa. Linssi on se osa silmää, joka kerää valoa, jotta kuva voi muodostua verkkokalvolle. Kaihissa linssiin muodostuu tiivistymiä, jotka voivat olla eriasteisia ja -kokoisia ja voivat haitata koiran näköä sekä aiheuttaa toissijaisia silmäsairauksia. Muutokset eivät ole linssissä tasaisesti levinneet, vaan vaaleita alueita nähdään yleensä ensin linssin reunaosissa ja erityisesti ns. suturalinjoissa. Nämä suturalinjat olivat alueita, joista linssi on kasvanut sikiökaudella ja ne sijaitsevat linssissä samassa asennossa kuin sakarat "mersun merkissä". Muutoksia havaitaan yleensä kummassakin silmässä, muttei samanlaisina. Silmän linssin harmaantuminen johtunee aineenvaihdunnallisista muutoksista, jotka sakkauttavat aineita muuten kirkkaassa linssissä. Etenevä harmaakaihi heikentää koiran näkökykyä, mutta ei tee siitä sokeaa, ennen kuin linssi on muuttunut tasaisen helmenharmaaksi ja kovaksi. Kaihimuutokset voivat pahentua koiran vanhentuessa ja vaikeaasteisena sokeuttaa koiran. Tarvittaessa kaihi voi-daan leikata ja asentaa keinolinssi samentuneen linssin tilalle. Kaikki kaihimuodot eivät ole perin-nöllisiä. Kaihimuodostelmia voi muodostua tulehduksen, vamman, aineenvaihdunnallisten syiden (esim. diabetes) tai toissijaisesti PHTVL/PHPV sairauden seurauksena. Myöskin nukleaariskleroosi eli linssin kovettuminen vanhalla koiralla on normaaliin ikääntymiseen liittyvä muutos, jossa linssin ydin muuttuu ”opaalin-harmaaksi”. Pohjanpystykorvalla esiintyy useita erityyppisiä kataraktoja. Periytymistapa eri kaihityypeillä on rotukohtaisesti erilainen, eikä sitä useinkaan tunneta tarkoin. Perinnöllisen harmaakaihin vähentäminen kannasta on suhteellisen vaikeaa, sillä tarkkaa periytymistapaa ei tunneta, mutta on viisainta suhtautua siihen, kuten autosomaaliin ressessiiviseen vikaan. Tällöin sairaan koiran vanhemmat ovat kantajia, osa sisaruksista niin kliinisesti kuin myös geneettisesti terveitä ja osa kliinisesti terveitä sairauden kantajia. Silmätarkastukset ovat tehonnet rodussa hyvin ja perinnöllistä kaihia on noin 2% kaikista tutkituista yksilöistä. Näille se aiheuttaa jalostuskiellon.

PHTVL/PHPV *(Persistent Hyperplastic Tunica Vasculosa Lentis/Persistent Hyperplastic Primary Vitreous)* on jäänne silmän linssin ja silmänpohjan välisestä sikiöaikaisesta verisuonesta, jonka tulisi hävitä syntymän jälkeen. Tila pystytään havaitsemaan pennulla ennen luovutusikää tehdyssä silmäpeilauksessa. Löydös jaetaan vakavuudeltaan kuuteen asteeseen, lievä muutos (1) ei häiritse koiran normaalielämää, vakavin aste (6) aiheuttaa näön menetyksen sairaassa silmässä sekä toissijaisia silmäsairauksia kuten kaihia, joka tulee riskinä huomioida. Sairauden peritymismekanismia ei tunneta. Jalostuskieltoon johtavaa PHTVL/PHPVn asteita 2-6 on havaittu vain yksittäisiä tapauksia vuosina 2006-2017.

Silmätarkistuksissa tavatut kaihi ja/tai PHTVL/PHPV diagnoosin saaneet yksilöt syntymävuosittain.

Tutkittujen koirien määrä on 2000-luvulla vakiintunut 40-50%:iin vuosiluokasta. 2014 nuoremmat ikäluokat ovat aineistossa aliedustettuina lähinnä iän takia. Monesti samalla koiralla on todettu sekä kaihi että PHTVL/PHPV, tai useampia eri kaihityyppejä, tällöin kuvaajaan on merkitty yksilö ainoastaan kerran. Pohjanpystykorvien silmäsairastavuus on laskenut merkittävästi suhteessa tutkittuihin yksilöihin silmätarkastusten myötä.

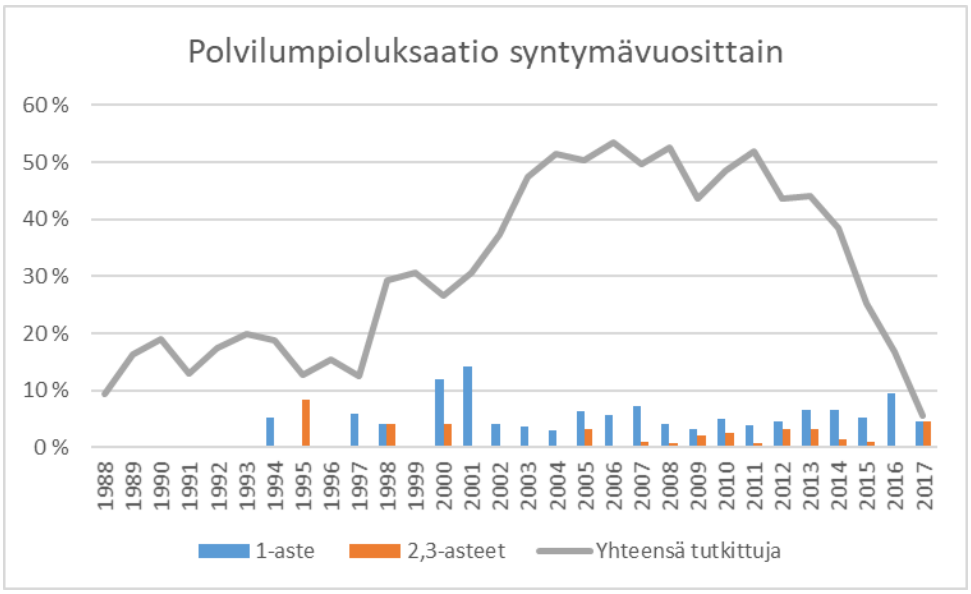

Etenevä verkkokalvon surkastuma eli PRA *(Progressive Retinal Atrophy)* on yleisnimi perinnöllisten verkkokalvon rappeumasairauksien joukolle, jotka yleensä johtavat sokeuteen. PRAta tavataan yli sadalla koirarodulla. Tässä sairaudessa silmänpohjan verisuonitus surkastuu jättäen toimintaan vain tärkeimmät suonet, nekin huomattavasti pienentyneinä. Tämän prosessin seurauksena myös verkkokalvo ohentuu. Silmän valoa aistivat solut, sauvat ja tapit rappeutuvat ja tuhoutuvat, jonka seurauksena koira sokeutuu yleensä 5-6 vuoden iässä. PRA-tutkimus tehdään käyttäen oftalmoskooppia. Muutoksia voidaan nähdä eri roduilla eri iässä, mutta ne ovat yleensä todettavissa kahden vuoden ikään mennessä. Tutkimukseen voidaan käyttää myös ERG (elektroretinografia) menetelmää, joka on sähköinen näköärsykkeen vastaanottamista tutkiva menetelmä. Käyrä paljastaa PRA:n jo silloin, kun oftalmoskoopilla ei nähdä mitään muutoksia. Sairauden geneettinen pohja vaihtelee suuresti eri rotujen ja populaatioiden välillä mutta prcd-PRA (Progressive Rod Cone Degeneration), on useassa koirarodussa yleinen PRA:n muoto. Sairaus periytyy au-

tosomaalisesti peittyvästi. Rodun silmätarkastuksissa on todettu vain yksittäisiä varmistuneita ja epäilyttäviä (uusintatarkastus vahvistaa diagnoosin) PRA tapauksia nykyisen PEVISA:n voimassaoloaikana. Pohjanpystykorvalla PRA-geeni on ilmeisesti sama kuin karjalankarhukoirilla ja kantajat pystytään löytämään DNA-testillä. MyDogDNA testatuista koirista kantajia on todettu 7,46%. (lisenssillä OptiGen® prcd-PRA).

Verkkokalvon vajaakehitys eli RD (*Retinan Dysplasia*, perinnöllinen) Verkkokalvo on silmän takaseinällä oleva kalvo, jonka pinnalla on näkösoluja (tapit ja sauvat). RD ilmenee siten, että verkkokalvo on poimuilla, eikä sileänä silmän takaosassa. RD luokitellaan kolmeen eri muotoon ja vaikeus-asteeseen: lievin mRD (multifokaali RD), keskivaikea gRD (geograafinen RD) ja vaikea tRD (totaali RD, verkkokalvon irtoaminen) Yleensä muutama ryppy verkkokalvolla ei aiheuta näkökyvyn heikentymistä. Jos taas poimuttumista on runsaasti, seurauksena voi olla koko verkkokalvon irtautuminen ja sokeutuminen. Monilla yksilöillä on muutamia retinan poimuja ja on eläinlääkärin tulkinnasta kiinni katsotaanko ne vakaviksi. Yleensä noin kymmenkuntaa poimua pidetään vielä normaalina. Sairaus on synnynnäinen ja voidaan todeta jo luovutusikäisillä pennuilla. Useilla roduilla sairaus periytyy resessiivisesti. Eri RD-muotojen välistä geneettistä yhteyttä ei tunneta. MRD-muutokset eivät pahene iän myötä, vaan saattavat pikemminkin osittain hävitä näkyvistä vanhemmiten. Pohjanpystykorvalla on vuosina 2007-2016 aikana havaittu 8 mRD tapausta.

Polvilumpion sijoiltaanmeno *(Patellaluksaatio)* on perinnöllinen vika, jossa polvilumpio siirtyy normaalilta paikaltaan reisiluun nivelnastojen välisestä urasta polven etupuolelta jommalle-kummalle puolelle, joko raajan ulko- tai sisäpuolelle. Polvilumpiota paikallaan pitävä ura voi olla synnynnäisesti epämuodostunut ja/tai liian matala, reisiluu ja sääriluu voivat olla toisiinsa nähden virheasentoiset tai joillakin koirilla polvilumpio voi olla myös synnynnäisesti väärin sijoittunut. Patellaluksaatio jaetaan vian vakavuuden perusteella neljään eri asteeseen. Eläinlääkäri tutkii polvet tunnustelemalla. 1.-asteen luksaatiot ovat tavallisesti oireettomia eivätkä kaipaa hoitoa. 2.- ja 3.-asteen luksaatioissa koiralla havaitaan selviä liikkumisvaikeuksia. Jalostuskiellon aiheuttavia patellaluksaation asteita on tavattu pohjanpystykorvalla vain yksittäin 1.-asteen patellaluksaation esiintyminen on vakiintunut noin 5% kannasta. 1.-asteen patellaluksaation diagnosoinnissa esiintyy hyvin paljon vaihtelua eläinlääkärien välillä eikä jalostusrajoite, jossa 1.-asteen patellaluksaation omaava koira on mahdollista parittaa tervepolvisen kanssa, myöskään ole tarkoitettu jalostamaan ominaisuutta pois populaatiosta. Patellaluksaatiota voidaan joissain tapauksissa hoitaa kirurgisesti. Operoitua koiraa ei saa käyttää jalostukseen.

4.2.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet

Epilepsia (todettu rodussa kaikissa Pohjoismaissa) on toistuvia kohtauksia aiheuttava aivojen sähköisen toiminnan häiriö, joka on koiran yleisin neurologinen sairaus. Kohtauksien luonne vaihtelee ja koiralla voi olla tajunnan, motoriikan, sensorisen toiminnan, autonomisen hermoston ja/tai käyttäytymisen häiriöitä. *Epilepsiaa sairastavaa koira ei saa käyttää jalostukseen. Mikäli mahdollista, ilman jalostuspohjan liiallista kapenemista olisi myös epileptikon vanhempien ja täyssisarten jalostuskäytöstä pidättäydyttävä. Samoin on vältettävä sellaisten riskilinjojen yhdistämistä, joiden tiedetään tuottaneen epileptikkojälkeläisiä*, niin kauan kun rodulle ei ole olemassa geenitestiä, jonka avulla sairauden kantajuus voidaan todeta.

Ensimmäinen epilepsiakohtaus tulee useimmiten nuorena, 1-5 vuotiaana, mutta perinnöllinen epilepsia voi alkaa missä iässä hyvänsä. Pohjanpystykorvan epilepsia ilmenee keskimäärin 3-5 vuotiaana. Epilepsiatyyppisen kohtauksen saaneen koiran diagnoosi pohjautuu muiden sairauksien poissulkemiseen. Siksi koirasta otetaan virtsa- ja verinäytteitä ja tehdään mahdollisesti myös neurologinen tutkimus (ei yleensä välttämätön). Jollei muuta selittävää syytä löydy, koira sairastaa epilepsiaa. Epilepsiaa ei voida parantaa, vaan koira tarvitsee lääkitystä koko loppuelämänsä ajan.

Ruotsin pystykorvajärjestö (SSF) alkoi kesällä 2009 kerätä tietoa pohjanpystykorvan epilepsiasta ja jo syksyllä oli saatu tiedot noin 40 ruotsalaisesta epileptisestä pohjanpystykorvasta. Samana vuonna saatiin myös aikaan yhteispohjoismainen (Suomi, Ruotsi ja Norja) sopimus mm. epi-tietojen keskinäisestä jakamisesta. Ilman virallista tautiluokitusta olevat epilepsiatapaukset huomioon ottaen, sairauden esiintyvyys Suomessa ja Ruotsissa on saman suuruinen, noin 2% koirakannasta. Epilepsian esiintyvyyden suhteen pohjanpystykorva on vertailukelpoinen useimpien muiden suosittujen koirarotujen kanssa (esim. Erlen ym 2018, Heske ym. 2014, Monteiro ym. 2012), eikä epidemiasta voi puhua. Ruotsi ja Suomi ovat mukana Eurooppalaisessa koirien epilepsian tutkimuksessa, jota johdetaan Suomesta Hannes Lohen ryhmän toimesta. Helmikuuhun 2018 mennessä suomalaisilta pohjanpystykorvilta on saatu verinäytteitä tutkimusprojektiin 189 kpl. (Koirien geenitutkimus sivusto https://www.koirangeenit.fi/tutkimusresurssit/koirien-dna-pankki/)

Pohjanpystykorvan jalostusryhmän tavoitteena on pitää epilepsiariski mahdollisimman alhaisena käyttämällä yhdistelmien suunnittelun riskikartoituksessa suomenpystykorvilta tuttua epi-lukua. Luku on BLUP-indeksiä muistuttava matemaattinen suure, joka on kehitetty apuneuvoksi jalostukseen ja se auttaa hahmottamaan mahdolliset riskit koiran suvussa piilevästä epilepsiasta. Epilepsian seurannan tekee mahdolliseksi tietokanta, jossa on sukutauluissa merkinnät epileptisistä koirista ja niiden lähisukulaisista sekä tältä pohjalta kehitetty epi-luvun laskentamenetelmä. Myös pohjanpystykorvalla korkea epi-luku korreloi sairastumisriskin kanssa, mutta suoria riskiennusteita ei sen perusteella voi tehdä.

Suomenajokoiran pikkuaivoataksia (todettu Suomessa) on suomenajokoirilla esiintyvä, peittyvä (resessiivinen), yhden geenin virheestä johtuva aivosairaus (Kyöstilä ym. 2012). Sairauden ensimmäiset oireet ilmenevät yleensä kolmen kuukauden ikään mennessä ja ilmenevät koordinoimattomina liikkeinä, vaikeuksina pysyä pystyssä sekä ryhdyntävapinana (intention tremor). Oireet etenevät nopeasti ja pennut joudutaan lopettamaan yleensä kuukauden sisällä oireiden puhkeamisesta. Sairaus on tullut pohjanpystykorviin kantakoirissa tapahtuneen roturisteymän kautta. Kaikki toistaiseksi tunnetut kantajat polveutuvat SF39340/94 Hugo-nimisestä rotuunotosta, joka on taustalla 20% nykyisestä pohjanpystykorvakannasta. Virallisia ataksiatapauksia ei tunneta, mutta kahden kantajan korkean sukusiitoksen linjauksessa syntyneen pennun on julkaistu kuolleen nuorella iällä (Donner ym. 2016). Sairauden geenivirhe tunnetaan ja siihen on olemassa geenitesti. Sairauden aiheuttava mutaatio on luonteeltaan sellainen, että vaikka virallista sairaustapausta ei pohjanpystykorvalla ole raportoitu, ei ole syytä olettaa taudinkuvan poikkeavan suomenajokoirien vastaavasta. Jalostusneuvonta seuraa sairauden hallitsemisessa suomen-

ajokoiralla käytössä olevia käytäntöjä ja kehottaa ennen astutusta testaamaan Hugosta polveutuvat koirat, joiden sairauskantajuus ei ole vielä tiedossa sukulaisten perusteella. Toistaiseksi kantajien jalostuskäytölle ei ole muuta estettä kuin välttää kahden kantajan yhdistämistä. Jalostusneuvonta seuraa sairauden esiintyvyyttä ja pyrkii aktiivisella tiedottamisella lisäämään kasvattajien tietoisuutta sairaudesta. MyDogDNA testatuista koirista kantajia on todettu 5,16 %.

Kuurous (todettu rodussa kaikissa Pohjoismaissa) Merkittävin kuurouden aiheuttaja pohjanpystykorvalla liittyy väriperimään. Rodulla esiintyy värigeenejä, jotka aiheuttavat ns. toissijaista eli sekundääristä synnynnäistä kuuroutta. Merkittävimpiä näistä geeneistä ovat valkokirjavuutta ja valkoisuutta aiheuttavat *white spotting* valkokirjavuus (sp) ja *extreme white spotting* valkovoittoisuus geeni (sw). Melanosyytit ovat peräisin ns. hermostopienasta ja ne vaeltavat sikiökehityksen aikana eri puolille elimistöä, myös kehittyvän korvan alueelle. Täysin valkoisilla koirilla (sw/sw) melanosyytit puuttuvat kokonaan tai niitä on vain murto-osa normaalista määrästä. Melanosyytit puuttuvat tällöin myös kehittyvän sisäkorvan alueelta. Melanosyyttien merkitystä sisäkorvan kehityksessä ei vielä kokonaan ymmärretä, mutta melanosyyttien on havaittu ylläpitävän sisäkorvan käytävään endolymfanestettä tuottavaa *stria vascularis*-verkostoa. Jos ko. verisuonisto ei kehity normaalisti melanosyyttien puuttuessa, ei korvassa ole endolymfaa eikä synny kuuloaistimukselle välttämätöntä värähtelyä. Sisäkorvan rakenteet usein myös surkastuvat ja kuulo on pysyvästi vaurioitunut ja usein seurauksena on toisessa tai molemmissa korvassa täydellinen ns. sekundäärinen kuurous. Jalostuksessa tulisi kiinnittää huomiota, että molemmilla vanhemmilla on reilusti väriä pään ja korvien alueella, joka vähentää värigeenien aiheuttamaa kuuroutta.

Distichiasis/Ectopic Cilia/Trichiasis Distichiasikseksi (todettu, perinnöllinen) kutsutaan ylimääräisiä tai epänormaalisti kasvavia ripsiä, jotka ärsyttävät silmää. Ektooppiset ciliat ovat luomen reunaan liian lähelle silmää/luomen sisäpuolelle kasvavia ylimääräisiä ripsiä. Trichiasikseksi kutsutaan silmäluomen (normaalien) karvojen/ripsien kääntymistä silmäänpäin. Nämä epänormaaliudet voivat pidemmän päälle aiheuttaa lisääntynyttä silmävuotoa, sarveiskalvon haavaumia ja/tai tulehduksen (keratitis), kun koira hieroo silmiään. Koira voi myös siristellä silmiään, koska niitä kirvelee. Jos ärsytys jatkuu pitkään, voi seurauksena olla sarveiskalvon haavautumat ja myös näön heikkeneminen. Ylimääräisiä ripsiä joudutaan usein poistamaan polttamalla, toimenpide vaatii nukutuksen, ja usein se tehdään potilaalle säännöllisin väliajoin uudelleen. Vaiva on selvästi periytyvä, mutta periytymis-mekanismi ei ole tiedossa. Luokitellaan nykyään silmätarkastuksissa lieviin, kohtalaisiin ja vakaviin muotoihin. Näitä silmäluomen karvojen erityyppisiä epänormaaliuksia ei ole sisällytetty PEVISA-ohjelmaan jalostuksen rajoittajina, mutta huomiota tulisi kiinnittää myös näihin, sillä niitä esiintyy noin 5%:lla tutkituista. **Koiraa, jolla ylimääräisistä ripsistä on selvää haittaa ei tulisi käyttää jalostukseen.** Myöskään kahta em. diagnoosien saanutta ei pitäisi parittaa keskenään.

Hammaspuutokset (todettu, perinnöllinen) Maitohampaita pentukoiralla on 28, joista 12 on etuhampaita (incisor tai inkvisiivi, I), 12 välihampaita (premolar, P). ja neljä kulmahammasta (canine, C). Aikuisella koiralla on normaalissa purennassa yhteensä 42 hammasta. Yläleuassa 2 x 3 etuhammasta, 2 x 1 kulmahammasta, 2 x 4 välihammasta ja 2 x 2 poskihammasta (M, molar). Alaleuassa taas 2 x 3 etuhammasta, 2 x 1 kulmahammasta, 2 x 4 välihammasta ja 2 x 3 poskihammasta. Pentu-hampaistosta on vaikea tietää, minkälainen aikuisen koiran purenta tulee olemaan. Myöskin leukaluiden pituus ja leveys kasvavat eri tahtiin.

Yleisin virhe purennassa on ensimmäisen välihampaan (P1) puutos mutta myös muiden välihampaiden (P2-P4) puutokset ovat melko yleisiä. Hammas voi puuttua yksittäisesti kummasta tahansa leuanpuoliskosta joko ylhäältä tai alhaalta, pahimmassa tapauksessa useammasta kohtaa. Molaareiden ja kulmahampaiden puuttuminen on erittäin harvinaista. M3 puuttumista ei pidetä koirilla merkittävänä vikana, mutta kulmahampaiden synnynnäinen puuttuminen on harvinaista, samoin M1-M2 puutos. Tällaiset koirat eivät ole ja-

lostuskoiria. Inkisiiveista yleisesti voi puuttua 1-2. Myöskään koiraa, jolla on joko ylä- tai alaleuassa vain neljä inkisiiviä ei tule käyttää jalostukseen.

Hammaspuutokset periytyvät todennäköisesti osittain dominantisti, joskin vian synty muutoin on polygeeninen. Siten osa hammaspuutteisen koiran jälkeläisistä on myös hammaspuutteisia, joskaan eivät kaikki. Olisikin vältettävä käyttämästä sellaisia koiria jalostukseen, joilta puuttuu useita hampaita ja paritettava hammaspuutteinen koira täysihampaisen kanssa.

Kondrodystrofia l. periytyvä luiden epifyysirustojen kasvu- ja luutumishäiriö, jolloin raajat jäävät lyhyiksi (esiintyy mahdollisesti, yksinkertaisesti ja resessiivisesti perinnöllinen) Kondrodystrofiaa esiintyy tutkimusten mukaan sairautena monilla eri roduilla, kuten alaskanmalamuutilla, norjan harmaalla hirvikoiralla, beaglella ja karjalankarhukoiralla. Näillä roduilla sairauteen liittyy usein muitakin luuston ja nikamien ongelmia. Kondrodystrofian on todettu periytyvän yksinkertaisesti ja ressessiivisesti. Kahden kantajan jälkeläisistä on laskennallisesti ¼ kondrodystrofiaa sairastavia, ½ terveitä sairauden kantajia ja loput geneettisesti terveitä.

Perinnölliset lonkkanivelen kasvuhäiriöt (todettu, perinnöllinen). PEVISA-ohjelman ulkopuolella on lonkkakuvattu kaksikymmentäkaksi (22kpl) 2007-2017 syntynyttä koiraa, joista 19 oli terveitä (A, B) ja kahdella lievä (C löydös) ja yhdellä vakava (D löydös) kasvuhäiriö.

Häntämutka (todettu, perinnöllinen) syntyy, kun häntänikamien päät pyöristyvät, jolloin nikamien pinnat eivät enää ole yhteneväiset. Sairaus liittyy luunmuodostuksen häiriöön. Pennulla häntä on muodostunut nikamarungoista, jotka näkyvät röntgenkuvassa suorakulmioina, rustoiset osat eivät röntgenissä näy. Nikamarunkojen päissä on kasvurustoa ja luutumispisteitä. Jos päätelevy/kasvurusto jää epämuotoiseksi tai ei kehity kunnolla, luutuu seuraava nikama vialliseen kulmaan, jolloin syntyy mutka. Koska pennun luusto on ”valmis” vasta lähes vuoden vanhana ei pikkupennun hännästä vielä näe, onko sillä mutkia vai ei. Vasta kasvun loputtua nämä viat on varmasti todennettavissa. Häntämutka on periytyvä ominaisuus, mutta periytymismekanismista ja ominaisuuden esiintyvyydestä pohjanpystykorvilla ei ole tietoa. Häntämutkaista koiraa ei suositella käytettäväksi jalostukseen tai ainakin se tulisi parittaa normaalihäntäisen kanssa.

Kivesviat (todettu, mahdollisesti perinnöllinen) jalostuskielto. Laskeutumattomat kivekset eli piilokivekset (cryptorchia) ovat tunnetuin ja ehkä yleisimmin tiedossa oleva perinnöllinen kivesvika. Keskimäärin arvioiden noin 5-7% kaikista uroksista on kivesvikaisia. Synnynnäinen anorchia on harvinaista ja tarkoittaa todellista kivesten puuttumista, silloin kiveksiä ei ole olemassakaan. Monorchia on yhden kiveksen puutos. Koirankasvattajat puhuvat usein monorchiasta, jos uroksella on yksi kivespussiin laskeutunut kives ja mikäli kumpikaan kives ei ole laskeutunut on kyseessä cryptorchidi. Täten he puhuvat hieman väärin käsittein, sillä uros jolla on laskeutumaton tai laskeutumattomat kivekset on cryptorchidi, joka voi olla siten yksipuolinen (yksi laskeutunut kives) tai molemminpuolinen (kumpikaan ei ole laskeutunut). Kun taas monorchidilla todella on vain yksi kives kehossaan. On olemassa myös aiheutettua kivesvikaa, johon voi olla syynä emän raskauden aikainen sairastuminen, pikkupennuille annettu ravinto tai muut syyt. On jonkin verran näyttöä sille, että kivesten tuhoutumista tapahtuu ennen syntymää ja tällöin on kyseessä jonkun lääkeaineen vaikutus. Kivesten epäonnistunut laskeutuminen kivespusseihin on kehityshäiriö, johon voi olla syynä liian suuri kives, liian kireä nivusrengas tai liian lyhyt siemenjohdin tms. Cryptorchismin tiedetään periytyvän peittyvästi (resessiivisesti), yhden geenin ominaisuutena mutta perinnöllisyys ei yksinään selitä vian ilmenevyyttä eikä kaikkien kivesvikojen taustalla ei ole yksi ja sama häiriötila/syy (Romagnoli 1991). Noin 35% kasvattajista kertoo kasvateillaan todetusta kivesviasta.

Napatyrä (todettu, mahdollisesti perinnöllinen) leikattavissa. Yleisin koiranomistajan ja kasvattajan havaitsema tyrä on napatyrä. Jos napa-aukon sulkeutuminen pentuaikana hankaloituu, syntyy napatyrä eli vatsaontelon kalvoon jää reikä. Aukon sulkeutuminen voi estyä, jos napanuora joutuu epätavallisen kovaan venytykseen syntymähetkellä. Emo

voi purra napanuoran poikki liian läheltä ja aiheuttaa tyrän syntymisen. Myös napatulehdus voi hidastaa napa-aukon sulkeutumista. Useimmissa tapauksissa navan aukko on perintötekijöiden vaikutuksesta liian suuri ja sulkeu-tuminen epätäydellistä. Napatyrien koko vaihtelee, mutta yleisimmin se on noin peukalonpään kokoinen pehmeä pullistuma. Tämän kokoinen pullistuma ei haittaa pentua, eikä se yleensä kasva pennun kasvaessa. Siten sitä ei myöskään tarvitse leikata, sillä eläinlääkärit eivät usein leikkaa pientä tyrää vain kosmeettisista syistä. Tyrän leikkaamiselle tulee olla kliiniset, vakavat syyt. Napatyrä leikkaus on pieni kirurginen toimenpide. 24% kasvattajista on ilmoittanut kasvateilla olevan napatyriä.

Diabetes l. sokeritauti (todettu, autoimmuunisairaus) Insuliinia erittyy haiman Langerhansin saarekkeiden beeta-soluissa. Insuliinin tehtävä on saada veren glukoosi kudosten käyttöön. Glukoosi varastoituu maksaan ja lihaksiin glykogeenina. Langerhansin saarekkeiden alfa-solujen glukagoni hormoni taas vapauttaa tarvittaessa glykogeenin takaisin glukoosiksi. Jos insuliinia erittyy liian vähän, ei elimistö kykene varastoimaan hiilihydraatteja ja veren sokeripitoisuus nousee liikaa, jolloin yksilölle kehittyy sokeritauti. Tilaa hoidetaan niin ihmisillä, kuin koirillakin insuliinin elinikäisellä korvaushoidolla ja ruokavaliolla.

Hypotyreoosi l. kilpirauhasen vajaatoiminta (esiintyy mahdollisesti, autoimmuunisairaus). Kilpirauhaset ovat normaalisti n. 2-5cm kokoiset soikeat umpirauhaset, jotka sijaitsevat koiran henkitorven molemmin puolin. Kilpirauhasen vaikuttava hormoni on jodipitoinen tyroksiini, jota erittyy rauhasista verenkiertoon. Normaalisti aivoista lähtee viesti, joka saa aikaan tyroksiinin tuotannon kilpirauhasen rakkuloissa. Tämä hormoni ohjaa aineenvaihduntaa ja monia kehon toimintoja. Hypotyreoosissa häiriö ei ole aivojen lähettämässä käskyssä, vaan kilpirauhasen tyroksiinin tuotannossa, jota se ei kykene valmistamaan tai sitä ei esiinny riittävästi. Oireisto voi olla hyvin monenlaista. Aineenvaihdunnan häiriöt näkyvät mm. alentuneena kylmänsietokykynä ja lihomisena. Turkin laatu huononee ja kuivuu, eikä se vaihdu normaalisti. Tavallisimpien oireiden lisäksi voi ilmetä alentunutta vastustuskykyä infektioita vastaan, sekä silmän sarveiskalvomuutoksia ja lisääntymisvaikeuksia. Hoitona on elinikäinen kilpirauhashormonin korvaushoito. Hypotyreoosin yleisyys pohjanpystykorvalla ei ole tiedossa.

Yhteenveto rodulla muissa maissa tai kirjallisuudessa kuvatuista sairauksista

Pohjanpystykorva on suhteellisen terve rotu myös maailmalla. Ruotsissa tehdyn tutkimuksen mukaan, jossa tutkittiin eri koirarotujen sairastavuutta ja elinikää vakuutusyhtiöaineistoista, oli skandinaavisilla metsästyskoiraroduilla (pohjanpystykorva, suomenpystykorva, karjalankarhukoira), buhundilla ja siperianhuskylla pienin kuolleisuus ja sairastavuus.

Perusterveydestä huolimatta on pohjanpystykorvalla todettu Ruotsissa Suomea runsaammin perinnöllistä kaihia (Hereditary Cataract). Käynnistetyn vastustamisohjelman avulla kaihin esiintyminen saatiin pudotettua 14 %:sta (vv.1984 – 1993) 3,4 %:iin (vv. 1994 – 2003). Vuosien 2007-2016 aikana kaihin esiintymistiheys on Ruotsissa taas ollut nousussa ja on tällä hetkellä 9 % ajanjaksolla syntyneistä [SKK AvelsData 10/2018] Tutkittuja on kuitenkin vain noin 26% syntyneistä. Ruotsissa jalostukseen käytettyjen koirien tulee olla silmätarkastettuja. Astutusajankohtana tutkimustulos ei saa olla 12 kk vanhempi. Polvitarkastusta ei pentueen rekisteröintiä varten tarvita, mutta yhä useampi tutkituttaa myös polvet. Tutkituista noin 5% on 1.-asteen patellaluksaatioita eli saman verran kuin Suomessa. Jalostuskoirilta ei saa puuttua C tai M1-2 hampaita tai enempää kuin neljä P1 hammasta ja niillä tulee myös olla joko ylä- tai alaleuassa enemmän kuin neljä etuhammasta.

4.2.3 Yleisimmät kuolinsyyt

Pohjanpystykorvan elinikäennuste on yleensä pitkä, keskimäärin 12–14 vuotta, eikä vanhuuden vaivoja tunnu myöskään esiintyvän rodulla merkittävästi. Vanhuus tulee yleensä yllättäen – tänään vielä vetreä, huomenna vanhus. Tämän hetken jälkeen yleinen heikkeneminen tapahtuu varsin nopeasti, joskus jopa muutamassa kuukaudessa. Metsästyskoirana pohjanpystykorvan keskimääräistä elinikää alentaa etupäässä tapaturma-alttius. Suomen Kennelliitto kerää tietokantaansa myös koirien kuolinsyitä ja –ikää. Lokakuuhun 2019 mennessä pohjanpystykorvien kuolinsyitä oli ilmoitettu seuraavasti:

Kuolinsyy	%-osuus	Keskimäärinen elinikä
Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)	26,01 %	13 v. 8 kk.
Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu	19,36 %	9 v. 7 kk.
Tapaturma, liikennevahinko tai petovahinko	17,91 %	3 v. 3 kk.
Kasvainsairaudet, syöpä	10,69 %	10 v. 8 kk.
Lopetus ilman sairauden diagnosointia	5,78 %	9 v. 1 kk.
Muu sairaus, jota ei ole listalla	3,47 %	5 v. 1 kk.
Kuollut ilman sairauden diagnosointia	2,31 %	11 v. 4 kk.
Lopetus käytös- tai käyttäytymishäiriöiden vuoksi	1,73 %	5 v. 7 kk.
Silmäsairaus	1,73 %	8 v. 3 kk.
Hengitystiesairaus	1,45 %	10 v. 9 kk.
Luusto- ja nivelsairaus	1,45 %	6 v. 0 kk.
Virtsatie- ja lisääntymiselinten sairaus	1,45 %	7 v. 0 kk.
Hermostollinen sairaus	1,16 %	6 v. 10 kk.
Maksan ja ruoansulatuskanavan sairaus	1,16 %	8 v. 7 kk.
Sydänsairaus	1,16 %	10 v. 8 kk.
Petovahinko	0,87 %	3 v. 2 kk.
Immunologinen sairaus	0,06 %	8 v. 8 kk.
Selkäsairaus	0,06 %	8 v. 5 kk.
Iho- ja korvasairaudet	0,03 %	2 v. 3 kk.
Käyttökoira ei sovellu käyttötarkoitukseensa	0,03 %	9 v. 8 kk.
Pennun synnynnäinen vika	0,03 %	0 v. 6 kk.
Sisäeritysrauhasten sairaudet	0,03 %	11 v. 2 kk.

Ilmoituksia ei pohjanpystykorville ole vielä kertynyt rodun populaatioon nähden kovinkaan paljon. Kaikkien ilmoitusten mukaan rodun keski-iäksi tulee edellä mainitusta elinikäennusteesta melkoisen paljon alempi eli vähän yli 9 vuotta. Tämä johtuu suurelta osalta nuorten koirien korkeasta tapaturma-alttiudesta, mutta myös sairauksista johtuneiden kuolemien suuremmasta raportoinnista. Valta-osa alle 4 vuotiaiden kuolemantapauksista johtuu tapaturmista, liikennevahingoista tai petovahingosta, koirien kuollessa keskimäärin tulee vain 3 vuoden ikäisenä. 4 - 10 vuotiaiden kuolemantapauksissa ei syytä ole useimmiten ilmoitettu tai sairautta diagnosoitu, mutta kuolema/lopetus erilaisten sairauksien seurauksena tuntuu lisääntyvän noin kuuden vuoden iästä lähtien. Yli 10 vuotiaana kuolleita/lopetettuja koiria on lähes puolet kaikista. Kuolinsyistä yleisimpiä ovat erilaiset kasvaimet ja syövät.

4.3.5 Lisääntyminen

Sekä nartut, että urokset ovat normaalin parittelunhaluisia. Pohjanpystykorvat tiinehtyvät yleensä helposti. Mikäli narttu jää tyhjäksi, on useimmiten syynä väärä astutusajankohta. Astutukset ja penikoimiset ovat suhteellisen helppoja, joskin pienten pentueiden kyseessä

ollen suuret pennut voivat aiheuttaa hankaluuksia ensisynnyttäjille. Astumisvaikeuksia esiintyy jonkin verran nuorilla kokemattomilla uroksilla. Joillain uroksilla on todettu siittiöiden puutetta – useimmiten jonkin infektion jälkiseurauksena. Keskimääräinen pentuekoko on pysynyt tasaisena kuluneen kymmenen vuoden aikana ja oli 4,2 vuonna 2018. Suurin syntynyt pentue on ollut 13 pentua, joista eloon jäi kymmenen. Pentukuolleisuus on kaikesta huolimatta melko alhaisella tasolla, sillä vain alle 5% syntyneistä pennuista syntyy kuolleina tai kuolee alle 2 vk:n iässä.

Vuositilasto - pentuekoko											
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Pennut (kotimaiset)	270	215	248	214	357	345	389	370	382	404	320
Pentueet	71	56	64	53	85	83	91	93	93	95	76
Pentuekoko	3,8	3,8	3,9	4	4,2	4,2	4,3	4	4,1	4,3	4,2

4.3.6 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Pohjanpystykorvalla ei ole sellaisia anatomisia piirteitä, jotka altistaisivat sairauksille ja lisääntymisongelmille. Rodulla esiintyy kuitenkin jonkun verran suoria polvikulmauksia, jotka altistavat polvilumpionluksaatiolle.

4.3.7 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä

Pohjanpystykorvan terveydellisiä ongelmia ovat etupäässä erilaiset silmäsairaudet, joita PEVISA-ohjelman puitteissa on vastustettu. Patellaluksaatio diagnoosin on saanut noin 6% tutkituista. Suurin osa (5%) on ollut 1-asteen luksaatioita, joille on valittava tervepolvinen partneri. Positiivisena seikkana voidaan pitää, että jalostuskoirat on nykyään tutkittava jo ennen ensimmäistä astutusta, jolloin sairaat yksilöt karsiutuvat automaattisesti jalostuksesta. Pohjanpystykorvalla esiintyy myös epilepsiaa, vaikuttaen noin 2%:iin kannasta. Muita perinnöllisiä sairauksia ja vikoja tavataan hyvin harvoin.

Lisääntymisongelmia ei tavallisesti esiinny. Tiinehtymättömät nartut on yleensä astutettu väärään aikaan. Astumisvaikeuksia esiintyy jonkin verran nuorilla kokemattomilla uroksilla. Joillain uroksilla on todettu siittiöiden puutetta – useimmiten jonkin infektion jälkiseurauksena.

4.4 Ulkomuoto

4.4.1 Rotumääritelmä

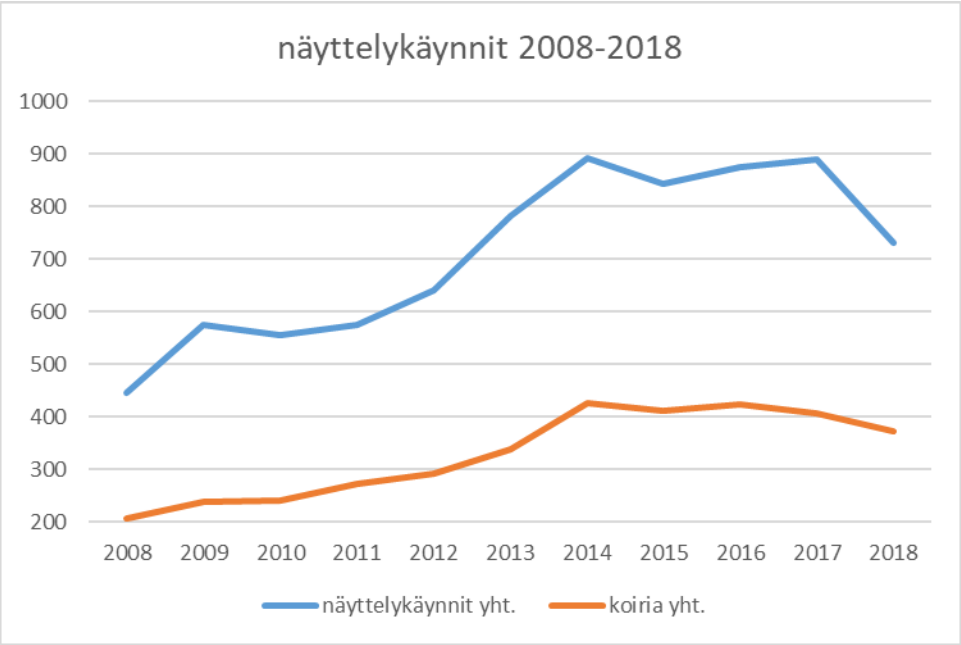
https://www.kennelliitto.fi/files/pohjanpystykorva

Pohjanpystykorvan ulkomuoto on edelleen melko epäyhtenäinen johtuen ulkomuotojalostuksen vähäisestä merkityksestä rodussa ja rotuunottojen tuomasta vaihtelevasta geeniperimästä. Eniten vaihtelua esiintyy turkin laadussa (esim. pohjakarvan puute ja peitinkarvan liiallinen pehmeys), turkin värissä ja karvan pituudessa. Lähes yhtä paljon vaihtelua on koirien koossa ja jonkin verran vaihtelua on myös rungon rakenteessa ja rotupiirteissä ilmeten lähinnä neliömäisinä, liian raskaina tai liian ilmavina yksilöinä. Näyttelyarvosteluissa on mainintoja myös liian keveistä päistä, liian suurista tai taittuneista korvista sekä liian suorista etu- tai takakulmauksista.

Rotumääritelmään ei ole kirjattu senkaltaisia vaatimuksia, jotka altistaisivat koirat hyvinvointiongelmille. Jalostus ei myöskään ole ulkomuoto-ominaisuuksien osalta johtanut sellaisiin rakenteellisiin muutoksiin, jotka altistaisivat koirat terveydellisille ongelmille tai haittaisivat niiden rotumääritelmän mukaista käyttöä.

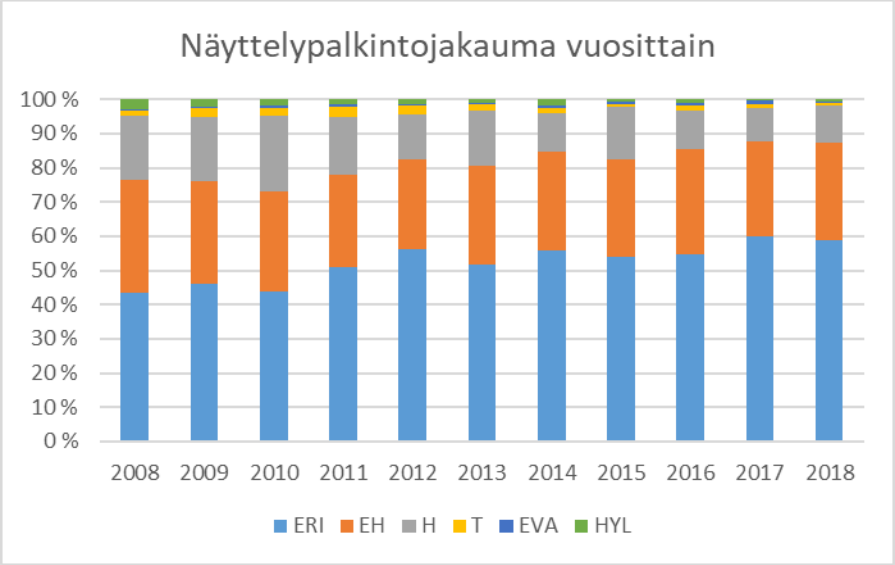
4.4.2 Näyttelyt ja jalostustarkastukset

Näyttelyssä käyneiden koirien sekä näyttelykäyntien lukumäärät ovat olleet lähes jatkuvassa kasvussa. Viimeisen kymmenen vuoden aikana näyttelyssä käyneiden koirayksilöiden lukumäärä ja näyttelykäyntien lukumäärä on kaksinkertaistunut. Tämä huima kasvu selittynee pääasiassa pohjanpystykorvarodun kasvaneesta suosiosta, joka on lisännyt vuosittaisia rekisteröintimääriä ja sen myötä tuonut uusia harrastajia mukaan aktiivitoimintaan. Vuonna 2018 näyttelykäyntikertoja oli yhteensä 730 kpl ja näyttelyissä kävi lähes 400 eri yksilöä.

Epäyhtenäinen ulkomuoto ei kuitenkaan ole osoittautunut rodulle ongelmaksi, sillä viimeisten 10 vuoden aikana keskimäärin 82 % näyttelykäynneistä on johtanut laatuarvoste-

lun Erinomainen (ERI) tai Erittäin Hyvä (EH). ERI laatupalkintojen %-määrä on ollut jatkuvassa kasvussa – vuonna 2008 45 %, vuonna 2018 lähes 60 % . Onko syynä todellinen laadun parantuminen, vai ulkomuototuomareiden tietynlainen ”lepsuus”. Laatuarvosteluja Hyvä (H) näyttelyissä on annettu keskimäärin 15 %. Laatuarvosteluja Tyydyttävä (T) noin 2 %. Hylättyjä (HYL) ja EVA:n osuudet yhteensä noin 2 %. Yleisimmät hylätyksi joutumisen syitä ovat olleet liian suuri koko tai arkuus. Muita hylkäysten syitä ovat olleet liian pieni koko, purentavirheet ja muutama kivesvikaisuus. Rotumääritelmän uudistuksen yhteydessä tarkennettiin yksityiskohtia, kuten esimerkiksi koiran väritystä (puhtaanvalkoinen, jossa aina selvästi erottuneet ja hyvin jakautuneet laikut, joiden ihanneväri ovat kaikki punaisen ja keltaisen sävyt), jolloin poikkeava väritys pääsääntöisesti vain laskee palkintosijaa eikä automaattisesti aiheuta hylkäystä. EVA:n yleisin syy on ollut tuomarin ja koiran yhteistyöhaluttomuus esim. hampaiden katsomisen yhteydessä.

Jalostustarkastus koskee tällä hetkellä etupäässä uroksia ja kolmeen tarkastukseen vuosina 2011 - 2014 on osallistunut yhteensä 48 urosta ja 7 narttua. Urokset ovat olleet ulkomuodoltaan varsin moninaisia. Kookkaita uroksia on löytynyt noin 12,5 %, samoin 10 %:lla on ei-toivottuja värimerkkejä. Yhdellä koiralla todettiin luppakorvat. Rakenteellisesti jalostustarkastetut urokset kuitenkin lähes vastaavat näyttelyssä käyneitä koiria, sillä noin 73 % on saanut yleisarvosanan ERI tai EH, 21 % yleisarvosanan H ja 6 % hylätyn. Osiossa ”luonne” 43 koiraa on saanut arvion ”ystävällinen ja avoin / rauhallinen”, 4 koiraa ”epävarma / tottumaton” ja yksi koira arvion ”rauhaton”. Osiossa ”käsiteltävyys” 44 koiraa on saanut arvion ”antaa käsitellä”, 3 koiraa ”epävarma / tottumaton käsittelyyn” ja yksi koira ”ei anna käsitellä”. Jalostustarkastetut urokset ovat siten lähes 90%sti luonteeltaan ja käyttäytymiseltään rodunomaisia: ystävällisiä ja itse-varmoja.

Nartuista pienin oli 37cm ja kookkain 48cm korkea. Luonteissa ei ollut moittimista. Muut ominaisuudet noudattivat suurin piirtein urosten vastaavia. Otos on kuitenkin liian pieni jalostustarkastettujen narttujen kokonaistason päättelemiseksi.

Rodun esimerkkikoiria. Ylärivi: uros C.I.T C.I.B POHJ MVA FI KVA FI MVA SE MVA NO MVA Nierra FI22216/14 (kuva Juha Möttönen), narttu FI KVA FI MVA M-18 Simanansärkän Pikkuliemu ER25684/13 (kuva © Topi Ylä-Mononen - Suomikuva.net). Keskirivi: uros C.I.T FI KVA FI MVA M-14 M-15 Pohjanukon Aapo FI25129/09 (kuva Henna Pohjanoksa), uros C.I.T FI KVA M-16 M-17 Mahokanmäen Zäkä FI42668/11 (kuva Eliisa Niskanen). Alarivi: narttu C.I.T FI KVA FI MVA Villivalon Puppy FI26752/11 (kuva Heidi Lahtinen), C.I.B FI KVA FI MVA LT MVA SI JMVA EUJV-10 LTJV-10 Koivunevan Alppiruusu FI40926/09 (kuva Anita Oinasmaa-Halttunen).

Pohjanpystykorvilla esiintyy edelleen mustaa (tan merkein) ja riistanväristä (agouti eli villityyppi) turkinväriä. Värit ovat väistyviä suhteessa yleiseen soopelinpunaiseen ja ilmenevät alle 2%:lla koirakannasta. Vaikkakaan värit eivät edusta nykyisen rotumääritelmän ihanneväriä, ovat ne tärkeä osa rodun historiaa. Väri ei myöskään yksinään ole koskaan hylkäävä virhe näyttelyarvostelussa. Rodun rekisterissä punainen merkitään virheellisesti ruskeaksi vaikka kyseessä on sama väri kuin suomenpystykorvalla. Käytäntö aiheuttaa sekaannusta, sillä myös riistanväriset rekisteröidään ruskeiksi. Vas. ylh: Uusi-Juntin Nipsu ER37393/08 (kuva Seppo Mäntymaa) ja Minros Huru-Ukko FI32608/16 (kuva Joonas Järlström). Oik: Viljakoiran Mahti Aslak FI42519/16 (kuva Auroora Karttunen).

4.4.3 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus

Rodun tämänhetkinen rakenne, ulkomuoto ja käyttötarkoitus ovat sopusoinnussa keskenään. Ulkomuodossa ei ole mitään sellaista, joka estäisi koiraa sen alkuperäisessä tehtävässään puuhun haukkuvana lintukoirana ja kaikenviljan metsästyskoirana.

4.4.4 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista

Rodun ulkomuoto ei ole missään määrin liioiteltu, eikä siinä ole havaittavissa vakavia ulkomuoto- tai/ja rakenneongelmia, mutta, koiria joilta näyttelyarvostelussa tai jalostustarkastuksessa löytyy samanlainen rakenteellinen puute – esim. suorat polvikulmaukset tai tiukkakaarinen häntä ja lyhyt risti – ei pitäisi parittaa keskenään.

5. YHTEENVETO AIEMMAN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA

5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso

Jalostuskoirien taso on edelleen varsin kirjavaa niin käyttö- kuin näyttelytulosten osalta. Noin 44 % (45 % u. ja 43 % n.) jalostuskäytössä olleista vuosina 2007-2016 syntyneistä koirista omaa jonkin käyttötuloksen. Näyttelytulos löytyy 81 %:lla (77 % u. ja 85 % n.) jalostuskoirista.

5.2 Aiemman jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen

Pohjanpystykorvan ensimmäinen jalostuksen tavoiteohjelma hyväksyttiin SPJ:n vuosikoko-uksessa Kemissä 19.3.1988. Se päivitettiin 4.4.1998 ja oli voimassa 31.12.2005 saakka. Siinä määritellyt tavoitteet ja strategia pitävät edelleen paikkansa. Ensimmäinen JTO oli vain pohjanpystykorvajaoston ja sen jalostusneuvojien käytössä. Uudenmallinen JTO (JTTn kokouksessaan 3/05 hyväksymä) tuli voimaan 1.1.2006.

1.1.2006 voimaantullut JTO (ajalle 1.1.2006-31.12.2010) toteutui kiitettävästi. Rodun terveystilanne, varsinkin silmäsairauksien esiintymistiheys aleni huomattavasti tiukentuneen PEVISA-ohjelman myötä. Samoin jalostuskoirien liikakäyttö pysähtyi 1.1.2006 voimaantulleen jälkeläisrajoituksen ansiosta. PEVISA-ohjelmalla on ollut hyödyllinen vaikutus rodun hyvän terveyden ylläpidossa, vaikkakin selvä tarve tarkastusohjelman kiristämiseen silmätarkastuslausunnon voimassaolon (36kk) osalta oli olemassa.

1.1.2011 voimaantullut JTO (ajalle 1.1.2011-31.12.2015) toteutui samoin erinomaisesti jo aiemmin asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Ruotsista tulleiden epilepsia tapausten takia JTO:ta ryhdyttiin päivittämään jo ennen sen päättymistä. Ulkomuotoasiat todettiin ohittaneet harrastajakunnan käyttöpuolen asiat. Syynä on todennäköisesti ero vaivan määrässä, kun käydään joko näyttelyssä tai sitten käyttökokeessa. Pitkällä aikavälillä yli 50 % koirista kävi näyttelyssä, kun taas vain noin 16 % osallistui linnunhaukkukokeisiin. Vuosittainen sukusiitosaste saatiin painumaan alle 2,5 % laskettuna 7-polvella, mikä on positiivista kehitystä ja koko populaation keskimääräinen sukusiitosaste on vahvasti laskusuunnassa. Suosituksena on ollut, ettei uroksella saisi olla enempää kuin kolme astutusta/pentuetta vuodessa. Tämä on toteutunut melko hyvin, joskin muutamia uroksia on käytetty useamminkin. tietyillä uroksilla on yleisesti ottaen runsaammin jälkeläisiä, sillä koirajalostus myös perustuu hyvien yksilöiden suhteellisesti suurempaan käyttöön. Asia muodostuu ongelmaksi vasta kun yksittäisen uroksen osuus koko populaation jälkeläismäärästä nousee huomattavaksi. Pohjanpystykorvan tapauksessa koirakohtaiset penturajoitukset ovat katkaisseet yksittäisten urosten liiallisen käytön.

1.1.2015 voimaantullut JTO (ajalle 1.1.2015-31.12.2019) on toteutunut kiitettävästi. JTO päivitettiin ennenaikaisesti johtuen etupäässä Ruotsista kantautuneista tiedoista epilepsian runsaasta esiintyvyydestä heidän pohjanpystykorvakannassaan. Koska myös suomalaisessa kannassa esiintyy ruotsalaistaustaa, epilepsian esiintyminen suomalaisessa populaatiossa otettiin huomioon tässä JTO:ssa. Rodun terveyden kehitys on hyvällä mallilla, mutta käyttötuloksien pieneneminen suhteessa kasvavaan rekisteröintimäärään on huolestuttavaa. Tällä hetkellä vain 15-20% käyttöiässä olevien vuosiluokkien koirista käy LINT-kokeissa. Pienpetotestejä on järjestetty enenevässä määrin, mutta näiden systemaattista tilastointia ei ole vielä tehty ja jalostuksellinen arvo on vielä tuntematon. Pentueiden sukusiitosaste seitsemään polveen laskettuna on vakiintunut alle 2%:een ja jalostuspohja pysynyt laajana.

Tulevaisuuden tavoitteet ja toimenpiteet, sekä toimenpiteen tulo

Tavoite	Toimenpide	Toimenpiteen tulos
Koekäyntimäärien lisääminen	v.2005 aloitettu kampanja linnunhaukkuokeiden tunnetuksi tekemiseksi	Koekäyntimäärät kokonaisuutena nousseet, uusia harrastajia saatu mukaan.
Matadoriurosten käytön pysäyttäminen	PPK-jaoston esitys ja rotukohtainen erikoisohje, joka sisältää maksimi jälkeläismäärän ja tuli voimaan 1.1.2006	Uroksia käytetään jalostukseen laajemmalla pohjalla
Rodun yleisen terveyden ja lisääntyvyyden kartoitus	SPJ:n 70-vuotiskirjaa varten suoritettu kasvattajakysely vuodenvaihteessa 2006-2007	Ei ole havaittavissa vakavia elinkykyä alentavia terveysongelmia eikä lisääntymisongelmia
Rodun käyttöominaisuuksien ja luonteen kartoitus kasvattajien kannalta	SPJ:n 70-vuotiskirjaa varten suoritettu kasvattajakysely vuodenvaihteessa 2006-2007	Rotua harrastetaan edelleen etupäässä metsästystarkoituksia varten, eikä luonteessa ole ongelmia
Perinnöllisen kaihin ja PHTVL/PHPVn frekvenssin alentaminen	Omistajien kannustaminen käyttämään koiriaan silmätar-kastuksessa	50 % vuosina 2007-2016 syntyneistä pohjanpystykorvista on silmätarkastettu. Perinnöllisen kaihin ja PHTVL / PHPV asteet 2-6 esiintymistiheys saatu noin 2%:iin
Sukusiitosasteen kehityksen seuranta	Vuosittaisen ssa % laskeminen 7-polvella	Sekä vuosittainen, että elossa olevan (laskennallisesti 10 v. jaksot) kannan sukusiitosaste on laskusuunnassa ollen nyt alle 2 %
Uusi tavoite: Epilepsiariskin vähentäminen. Viime vuosien aikana epilepsiatapauksia on ilmoitettu lähes 50 kpl	Pyritään vähentämään epilepsiariskiä käyttämällä epilukulaskentaa ja mahdollisesti BLUP-menetelmää yhdistelmien suunnittelusssa	Tietoisuus epilepsiasta on lisääntynyt. Taudilla ei ole suurta merkitystä nykyisessä populaatiossa. Suomessa ja Ruotsissa sairauden esiintyvyys on samansuuruinen, noin 2%
Uusi tavoite: Polvilumpioluksaation esintyvyyden vähentäminen. Viimeisen sukupolven aikana polvilumpioluksaation esiintyvyys on lisääntynyt	Pyritään vähentämään esiintyvyyttä käyttäen riskikartoitusta. Mahdollisesti BLUP-menetelmää tai muuta indek-siä yhdistelmiä suunniteltaessa.	Polvilumpioluksaation esiintyminen tasaista 5%-6% luokkaa. Vakavat asteet edelleen harvinaisia. Onko 1.-asteen diagnosoinnissa tapahtunut muutoksia?

6 JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

6.1 Jalostuksen tavoitteet

Pohjanpystykorvan toivotaan edelleen pysyvän pienehkönä lintua haukkuvana metsästyskoirana, jolla on kiinnostusta myös muuhun riistaan ja joka on pitkäikäinen sekä henkisesti ja fyysisesti terve.

LINT-käyttökokeet tulevat jatkossakin olemaan tärkein rodun käyttöominaisuuksia mittaava koemuoto ja koekäyntien lisäämiseksi on tehtävä suunnattuja toimenpiteitä sekä rotujärjestön että pohjanpystykorvajaoston toimesta. Rodun linnunhaukkuominaisuuksissa, varsinkin varhaiskypsyyden kehittämisessä on vielä paljon työtä edessä. On myös odotettavissa, että metsästysmahdollisuuksien väheneminen (lintukantojen pieneneminen, metsästysmaastojen pirstoutuminen) asettaa tulevaisuudessa rotujärjestölle paineita keksiä sopivia korvaavia koemuotoja, jotta käyttöominaisuuksia voidaan arvioida tulevaisuudessakin. Pienpetotaipumuskokeiden tilastointi ja hyödyntäminen jalostuksessa voisivat edustaa yhtä tällaista vaihtoehtoa. Toimiakseen luontevasti jalostuksen apuna, tulisi pienpetotestin tulokset olla nähtävissä esimerkiksi SPJ:n ylläpitämässä tietokannassa. Eteläe-Ruotsissa rotua käytetään pääosin villisian ja hirven metsästykseen. Varsinkin Eteläe-Suomen rikkonaisilla metsästysalueilla rodulla olisi potentiaalia samassa tehtävässä. Tietoisuutta monikäyttöisyydestä tulisi lisätä, jotta kokemuksia pohjanpystykorvan toimimisesta esimerkiksi villisian metsästyksessä saadaan jalostusta ohjaamaan.

Ulkomuototavoitteena on pyrkiä yhtenäistämään rotua rotumääritelmän tavoitteen mukaan, pienentämään sen kokovaihtelua, säilyttää karvapeite kaksikerroksisena (karkeahko peitinkarva ja tiivis pohjavilla), luusto voimakkaana ja luonne tasapainoisena. Liiallisen valkoisuuden lisääntymiseen tulee kiinnittää huomiota ja pyrkiä eroon pieni/vähälaikkuisia koiria suosivasta ulkomuotomuodista. Pään molemmat puolet tulisi olla värittyneet sekundäärisen kuurouden mahdollisuuden vähentämiseksi.

Rodun kannalta on edelleen tärkeintä kehittää rodun linnunhaukkuominaisuuksia unohtamatta kuitenkaan rodun monikäyttöisyyttä, eikä rodunomaista ulkomuotoa. Pohjanpystykorva ”kaikenviljan” metsästyskoirana mahdollistaa sen käytön myös suurriistajahdissa kuten hirvi- ja karhukoirana sekä pienpetojahdissa (näätä, kärppä, orava, supi ja minkki), joihin rotu osoittaa myös vahvaa kiinnostusta.

Populaatiotasolla tavoitteena on edelleen laajentaa jalostuspohjaa käyttämällä sekä uroksia, että narttuja laajalla pohjalla ja pitämällä vuosittainen urosten ja narttujen suhde mahdollisimman lähellä yhtä (1). Kannustetaan uusia harrastajia harkitsemaan pennutusta tai uroksen käyttämistä astutukseen. Sukusiitosastetta kontrolloidaan suosittelemalla yhdistelmiä, joiden sukusiitosaste ei nouse yli 3% laskettuna 7 sukupolvella.

Vaikkakin jalostuksessa on edettävä metsästysominaisuudet edellä, rodun tunnetuksi tekemiseksi ja rekisteröintimäärien maltilliseksi kasvattamiseksi, on hyväksyttävä myös muita käyttötarkoituksia, kuten jäljestäminen, pelastusetsintä, raunio-koiratoiminta ja agility. Pohjanpystykorva on luonnostaan utelias ja aktiivinen rotu, jolla on hyvä haju- ja kuuloaisti, sekä ilmiömäinen ketteryys, joten se sopii erittäin hyvin em. harrastuksiin, joissa se myös saa käyttää samoja ominaisuuksia ja aisteja, joita se tarvitsee metsälläkin. Metsästysvietistään huolimatta rotu on myös erinomainen kaupunkiin sopiva perhekoira.

Epilepsian riskikartoituksessa käytetään jo suomenpystykorvilta tuttua epi-lukua, joka pyritään yhdistelmissä pitämään mahdollisimman alhaisena (mieluiten < 0,5). Mikäli epiluku tullaan korvaamaan BLUP-laskennalla, pyritään yhdistelmissä rodun keskiarvoon tai tätä parempaan tulokseen. Sukusiitosaste pyritään pitämään mahdollisimman alhaisena

(<3% seitsemään sukupolveen laskettuna). Kotimaisia pentuja, joiden sukusiitosaste ylittää 6,25% seitsemään sukupolveen laskettuna ei rekisteröidä. Ulkomailta tuoduilla pennuilla esiintyy joskus varsin korkeita sukusiitosasteita, mutta näillä ei ole merkitystä jalostuskäytölle, sillä sukusiitos purkautuu tehokkaasti seuraavassa sukupolvessa eri kantaa olevia koiria yhdistettäessä.

6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille

Rodun PEVISA-ohje viimekädessä määrittelee ne ehdot, joiden täyttyessä yhdistelmästä syntyvät pennut hyväksytään normaaliin FI/ER-rekisteriin. Osa alla listatuissa kriteereissä pohjautuu suoraan rodun PEVISA-sääntöihin, mutta näiden lisäksi on pohjanpystykorvan jalostustoimikunta listannut muita koira- tai yhdistelmäkohtaisia tavoitteita, jotka tukevat tässä JTO:ssa esitettyjä jalostuksellisia tai kannanhoidollisia päämääriä.

On huomattava, että kyseiset kriteerit ja niiden täyttyminen eivät ole este pentujen rekisteröinnille, mikäli rodun PEVISA-määräykset muuten täyttyvät. Terveyden lisäksi jalostusneuvonta tulee tämän JTO:n voimassoloaikana painottamaan käyttöominaisuuksien jalostusta.

Jalostustavoitteet täyttävät

- koirat, jotka ovat fyysisesti ja henkisesti terveitä ja niillä on voimassa oleva PEVISA tarkastuslausunto. Tarkastuslausunto tulee olla voimassa ennen astutusta.
- koirat, joilla on rodunomaisessa käyttökokeessa vähintään 3. palkintosija (esim. LINT-3, AVO3, HIRV-3).
- koirat, jotka ulkomuodon osalta omaavat vähintään laatuarvostelun ” hyvä” (H).
- koirat, joilla on alle 30 jälkeläistä/yksilö. Myös uroksen omistajan on omalta osaltaan huolehdittava, ettei pentumäärä ylity. Pentumäärän ylitys on rekisteröinnin este, mutta jälkeläismäärän juuri ylittävä pentue rekisteröidään kuitenkin kokonaisuudessaan.
- urokset, jotka ovat vähintään 24 kk ikäisiä astutushetkellä, mutta kuitenkin alle 12 vuotta vanhoja, sekä yli 12 vuotiaita uroksia, joilla ei vielä ole jälkeläisiä.
- nartut, jotka ovat vähintään 24 kk ikäisiä astutushetkellä, mutta kuitenkin alle 10 vuotta vanhoja. Huom. yli 8 vuotiailta nartuilta vaaditaan ennen astutusta eläinlääkärin todistus, jonka mukaan pennutuksesta ei ole haittaa nartun terveydelle, jotta sitä voidaan käyttää jalostukseen. Eläinlääkärin todistus on voimassa 6kk.
- yhdistelmät, joiden seitsemään (7) polveen laskettu sukusiitosaste ei ylitä 3%:a. PEVISA:n mukainen pentujen rekisteröinnin raja seitsemään polveen lasketulle sukusiitosasteelle on 6,25%.

Jalostukseen ei tulisi käyttää

- koiraa joka on saanut kaksi (2) kertaa laatupalkinnon ”hylätty” (HYL) tai kaksi (2) kertaa laatumaininnan ”ei voida arvostella” (EVA).
- koiraa, jolla on ylimääräisistä ripsistä /Distichiasis/Ectopic Cilia/Trichiasis) selvää haittaa, ei tulisi käyttää jalostukseen. Myöskään kahta em. diagnoosin saanutta koiraa ei pidä parittaa keskenään.
- koiria joilla on samanlainen rakenteellinen puute – esim. suorat polvikulmaukset tai tiukkakaarinen häntä ja lyhyt risti – ei pitäisi parittaa keskenään.
- koiraa, jolta puuttuu C tai M1-2 hampaita tai enemmän kuin neljä P hammasta tai tällä on vähemmän kuin neljä I hammasta ylä- tai alaleuassa tai muuten virheellinen purenta. Koira, jolla on vähäisiä hammaspuutoksia tulee parittaa vain täysihampaisen kanssa.

- koiraa, jolla on todennettu häntämutka
- koiraa, jolla metsastyspystykorvat.com- tai tämän tulevaisuudessa korvaavassa tietokannassa ilmoitettu epi-luku on suurempi kuin yksi (>1.0). Mikäli epi-laskennassa siirrytään BLUP-indekseihin tämän JTO:n aikana, tulee jalostustoimikunta arvioimaan rajan uudestaan.
- koiraa, jolla on epileptinen jälkeläinen, täyssisar tai vanhempi. Myös luokittelematttomat, jalostusneuvonnan tiedossa olevat tapaukset huomioidaan.
- yhdistelmää, jossa molemmilla koirilla on epileptinen puolisisar. Myös luokittelematttomat, jalostusneuvonnan tiedossa olevat tapaukset huomioidaan.
- yhdistelmää, jossa molemmat koirat joko ataksian kantajia tai tästä on vahva epäilys (vanhempi tai sisarus ataksian kantaja). Jalostusneuvonta suosittelee tällaisten koirien testaamista ennen astutusta.
- koiraa, jolla on kaihia tai muuta perinnöllistä silmäsairautta sairastava jälkeläinen tai vanhempi.
- koiraa, jolla on mikä tahansa muu terveyttä tai hyvinvointia haittaava sairaus tai ominaisuus.

Muita jalostustavoitteisiin liittyviä rajoituksia ja suosituksia

- ei uusintayhdistelmiä
- nartuille sallitaan maksimissaan viisi (5) pentuetta (SKLn sääntö).
- urosta voi käyttää jalostukseen vain kerran ensimmäisen jalostusvuoden aikana
- alle neljävuotiaalle urokselle ei enempää kuin kaksi pentuetta
- yli neljävuotiaalla uroksella astutuksia enintään kolme meneillään olevana kalenterivuotena. Huom. kuluva vuosi huomioidaan laskennassa, joten ennakointia vaaditaan.
- kahta tunnettua PRA:n kantajaa tai kantajien jälkeläisiä ei saa parittaa keskenään
- 1.-asteen patellaluksaation omaava koira pitää parittaa vain 0/0 polvisen kanssa
- Ei teetettäisi yhtä pentuetta enempää koiralla, jolla
    - perinnöllistä silmäsairautta sairastava täyssisarus
    - ataksiakantajuus
- Ei teetettäisi kahta pentuetta enempää koiralla, jolla
    - itsellään 1/1 polvet
    - 2/0 tai huonommat polvet omaava täyssisarus tai jälkeläinen
    - ylimääräisiä ripsiä
    - allergia tai muu autoimmuunisairaus. Mikäli sairauksista on merkittävää haittaa koiran hyvinvoinnille, koiraa ei tulisi käyttää jalostukseen.

6.3 Rotujärjestön toimenpiteet

Siitoseläiminä tulee käyttää keskitasoa parempia koiria. Jalostusneuvonta pyrkii tarvittaessa auttamaan urosten etsimisessä ja tarjoaa mahdollisimman laajalla pohjalla eri sukuisia uroksia. Vähän käytetyistä linjoista olevia, metsällä toimivia uroksia on saatava enemmän jalostuksen piiriin.

Pohjanpystykorvan jalostusneuvonta neuvoo ja auttaa kasvattajia jalostustavoitteiden mukaisten yhdistelmien suunnittelussa. Jalostusneuvonta antaa pyydettäessä arvion siitä, täyttäkö yhdistelmä rodun kohdassa 6.2. listatut jalostuskriteerit.

Jalostusneuvojan tehtävät yhdistelmän arvioinnissa ovat:

Tarkistaa onko esitetty yhdistelmä yllämainittujen jalostustavoitteiden mukainen (OK / EI).

Tarkistaa yhdistelmän sukusiitosaste 7-polveen koirasukuohjelman tietoja käyttäen. FI-rekisterillisille koirille riittää kennelliiton tietokanta.

Tarkastaa yhdistelmän epi-luku (tai BLUP-indeksit) metsastyspystykorvat.com tai tämän korvaavasta tietokannasta. Tarkistaa, esiintyykö epäiltyjä tai varmistamattomia epitapauksia yhdistelmän lähisukulaisissa (sisarukset, puolisisarukset, vanhemmat) jalostusneuvonnan omasta listauksesta.

Tarkastaa esiintyykö tunnettuja ataksian kantajia sukutaulussa ja onko syytä epäillä yhdistelmän koirien olevan kantajia. Mikäli koira on testaamaton ja tällä tunnettu ataksian kantaja sisarus, vanhempi tai isovanhempi, on tästä mainittava kasvattajalle, vaikkei tällä olisi merkitystä yhdistelmän toteuttamiselle.

Ominaisuuksista ehdottomasti tärkeimmät ovat luonne, terveys ja normaali lisääntyminen. Vain henkisesti ja fyysisesti terve koira elää omistajansa iloksi pitkän ja tasapainoisen elämän. Koiran on oltava myös käyttöominaisuuksiltaan hyvä, rodunomainen. Ulkomuodollisesti oikea tyyppi tulee säilyttää. Ulkomuotojalostus ei kuitenkaan saa mennä terveyden eikä käyttöominaisuuksien edelle. Jalostus tulee olla rodun parantamista kokonaisuutena, ei huippuyksilöiden räätälöintiä.

Jalostuksen osa-alueiden tärkeysjärjestys on:

1. Populaation kokonaistila ja rakenne; Tärkeintä on pitää huolta koko rodusta. Jalostuskoirien liikakäyttöä on säännelty PEVISA-ohjelmassa rajoittamalla jokaisen koirayksilön jälkeläis-määrää. Sukusiitosta kontrolloidaan suosittelemalla yhdistelmiä, joiden sukusiitosaste ei nouse yli 3% laskettuna 7 polvella.

2. Terveys; Tarpeeksi laaja jalostuspohja luo edellytykset tehdä valintaa myös terveyspuolella. Mahdolliset ja tunnetut vakavaa sairautta (esim. epilepsia, kaihi, ataksia) kantavat / levittävät yksilöt on pyrittävä seulomaan pois jalostuksen piiristä tai rajoittamaan näiden suhteellista osallistumista seuraavan sukupolven geenipooliin. On kuitenkin samalla huolehdittava siitä, että käytettävissä oleva jalostusyksilöiden lukumäärä ei merkittävästi supistuisi. Käytännössä tunnettuja kantajia käytettäisiin jalostukseen vain tapauksissa, joissa koira on muuten selvästi rodun keskiarvoa parempi esimerkiksi käyttöominaisuuksiltaan.

3. Luonne ja käyttöominaisuudet; Pohjapystykorva on alkuperäiseltä käyttötarkoitukseltaan metsästyskoira, joten sen tulee olla luonteeltaan ja muilta ominaisuuksiltaan siihen kykenevä. Jalostuksessa on käytettävä niitä koiria, jotka ovat osoittaneet kykynsä, joko käytännön metsästyksessä tai rotujärjestön järjestämissä kokeissa. Näiden koirien esille tuominen on tärkeää. Arkuutta, vihaisuutta tai arvaamattomuutta ei tule sallia jalostuskoirilta.

4. Ulkomuoto; Ulkomuoto on vasta viimeisellä sijalla tärkeysjärjestyksessä. Ulkomuodollisesti kaunis, mutta henkisiltä kyvyiltään metsästyskäyttöön soveltumaton koira on rodun-jalostuksellisesti arvoton yksilö. Kun käyttöominaisuudet saadaan kuntoon, voidaan keskittyä ulkomuodon korjaamiseen. Jalostukseen ei tule kuitenkaan käyttää epärodunomaisia yksilöitä (esim. huomattavasti ylikorkeita, pitkäkarvaisia tai vakavia rotumääritelmän vastaisia ominaisuuksia omaavia yksilöitä)

6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

SWOT-nelikenttäanalyysin tulkinta	
Vahvuudet (Strength) - käytä hyväksi, vahvista	*Heikkoudet (Weakness)* - vältä, lievennä, poista
Mahdollisuudet (Opportunity) - varmista niiden hyödyntäminen	*Uhat (Threat)* - kierrä, lievennä, poista

Populaatio ja terveys	
*Vahvuude*t etupäässä terve ja pitkäikäinen vahva perinne lisääntynyt rodun suosio kasvavat rekisteröintimäärät mahdolliset uudet rotuunotot yleinen valistaminen ja tiedottaminen lehdessä ja rotujärjestön sivuilla	*Heikkoudet* pieni populaatio maailmanlaajuisesti – romahdus voi tapahtua nopeasti rotuunottojen vähentynyt merkitys kaikkia rotuunotettuja koiria ei käytetä jalostukseen perinnöllisten sairauksien esiintyvyys harrastajien passiivisuus ja tietämättömyys riskeistä
Mahdollisuudet rotuunotot ja uudet tuonnit käytetään vain PEVISA-tarkastuksessa terveiksi todettuja koiria jalostukseen jalostusneuvonnan tehostaminen innokkaat uudet (nuoret) harrastajat	*Uhat* harrastajien mielestä liian tiukat jalostussuositukset, jolloin osaa pentueista ei rekisteröidä sairauksien salailu (esim. epilepsia) metsästysominaisuuksien merkityksen väheneminen jalostuksessa ER-rekisterissä olevien koiria ei käytetä riittävästi jalostukseen ER-rekisterissä olevien koirien laadun todistamaton yliarvioiminen ER-rekisterissä olevien koirien terveysriskien aliarviointi harkitsemattomat, jalostustoimikunnan riskikartoittamattomat yhdistelmät omistajien liian korkeat vaatimukset antaa urosta jalostukseen rodun kasvattaminen tienaamismielessä (kysyntä ylittää tarjonnan)

Luonne ja käyttöominaisuudet	
*Vahvuude*t	*Heikkoudet*
miellyttävä ja ystävällinen	mahdollinen paukkuarkuus
”helppous” rotuna	taantuvat metsästysominaisuudet
soveltuu erinomaisesti perhe- ja kotikoiraksi	perinteisen linnunmetsästysmahdollisuuksien väheneminen
aktiivinen	koirien jalostusarvoa ei pystytä määrittelemään koska liian pieni osa koirista käy käyttökokeissa
monipuolinen metsästyksessä	
korkea riistaverisyys (riistavietti)	
Mahdollisuudet	*Uhat*
käyttö suurriistakoirina pirstoutuneilla ja pienillä alueilla	laskeva lintukanta
erinomainen pienpetotaipumus	metsästysrajoitukset ja -kiellot
myös muita harrastusmahdollisuuksia kuin metsästys esim. agility, TOKO, jäljestys, noutaminen, pelastustyö (raunio, etsintä)	rodun siirtyminen seurakoiraksi

Ulkomuoto ja rakenne	
*Vahvuude*t	*Heikkoudet*
laaja vaihtelu ulkomuodossa sekä rakenteellisesti että värityksessä	heikkotasoisten ja epärodunomaisten koirien jalostuskäyttö
säätä ja rankkoja olosuhteita kestävä turkki	yhtenäisen ulkomuodon puute
Mahdollisuudet	*Uhat*
valintaa on helppo tehdä	valkoisuuden suosiminen näyttelyissä
	linjasiitos ulkomuodon parantamiseksi
	koiran koon kasvu (suuruus)
	rungon muuttuminen neliömäiseksi
	luuston keveneminen ja ilmavuus

Markkinapotentiaali	
*Vahvuude*t	*Heikkoudet*
monipuolisuus eri käyttötarkoituksiin	metsästäjäkunnan ”ukkoutuminen”
mahdollistaa pitkän jahtikauden (kaikenviljankoira)	harrastajien miesvaltaisuus
miellyttävä luonne	harkitsematon kasvatus, koska pentujen kysyntä ylittää tarjonnan jatkuvasti
suosion kasvu	harrastajien passiivisuus
kysyntä ylittää tarjonnan	
Mahdollisuudet	*Uhat*
uudet nuoret harrastajat	pentujen siirtyminen pelkästään seurakoiriksi
naisten mukaantulo	

Varautuminen ongelmiin				
Riski	*Syy*	*Varautuminen*	*Miten vältetään*	*Toteutuessaan merkitsee*
metsästyskäyttö vähenee	kaupungistuminen harrastajakunnan vanheneminen kiellot ja rajoitukset metsästysalueiden pirstoutuminen	nuorten ja naisten kannustaminen metsästysharrastukseen	tiedotus, valistus	rotu siirtyy pääosin seurakoiraksi käyttötestattu populaatio pienenee
lintukannat vähenevät	vanhojen metsien väheneminen pienpeto ja vahinkoeläinten kannan kasvu	tutkitaan mahdollisuutta käyttää muussa metsästyksessä aktiivinen riistanhoito ja harrastajien valistaminen	käytetään jalostukseen monipuolisia metsästyskoiria aktiivinen riistanhoito ja harrastajien valistaminen	rotu siirtyy pääosin seurakoiraksi käyttötestattu populaatio pienenee
käyttökokeisiin ei saada koiria	passiiviset harrastajat tuomaripula	harrastajien aktivointi koulutuksista tiedottaminen	tiedotus kokeista, avustetaan ensikertalaisia kaikin tavoin	jalostusarvoa ei voida määrittää, jolloin rodun jalostamista halutunlaiseksi ei voi tehdä
populaatio lähtee udestaan laskuun	aiemman suosion perustuminen muoti-ilmiöön	rodun tunnettavuuden lisääminen, käyttö muussa kuin kanalintumetsästyksessä	tiedotus, rodun profiloituminen muuhunkin kuin kanalinnun pyyntiin	populaatio kutistuu, sukusiitosaste kasvaa, airaudet voivat lisääntyä ja hedelmällisyys alenee
perinnöllisten sairauksien lisääntyminen	liian lievät PEVISA-tarkastusvaatimukset liian pieni jalostukseen käytettyjen koirien lukumäärä sairauksien salailu	kartoitetaan potentiaaliset sairauden kantajat nykyisten tietojen pohjalta yhteenvetoja syistä, jotka johtavat perinnöllisten sairauksien lisääntymiseen ja sen julkaisu	analysoidaan PEVISA-ohjelman vaikutukset ja tarvittaessa kiristetään tarkastusvaatimuksia jalostussuositukset vain terveeksi todetuista koirista käytetään riittävän vanhoja koiria (yli 4v.)	sairaiden koirien määrän lisääntyminen
ulkomuodon ihannointi	näyttelyiden korostaminen	korostetaan käyttöominaisuuksia, tyydytään ulkomuodoltaan ”hyviin” koiriin	suunnataan pentumyynti metsästyksen harrastajille	rotu siirtyy pääosin seurakoiraksi

6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

Pohjanpystykorvien jalostusta on harrastettu Suomessa kohta viisikymmentä vuotta. Vaikkakin rodun alkuaikoina jalostusta tehtiin hyvinkin voimakkaasti sukusiitosta, linjasiitosta ja karsintaa käyttämällä, jalostuskäytännöt vakiintuivat yllättävän nopeasti nykyisen malliseksi laajaa jalostuspohjaa suosivaksi (Kumpulainen ym. 2017). Todennäköisesti

johtuen rodun pienestä populaatiosta, pohjanpystykorvakasvattajat ovat olleet poikkeuksellisen pitkänäköisiä ja hoitaneet rodun populaatiota ansiokkaasti.

Jalostukseen on tuonut ja tuo edelleenkin oman lisänsä rotuun otetut koirat. Voidaan perustellusti luonnehtia pohjanpystykorvan olevan vielä rotuna heterogeeninen l. epäyhtenäinen. Rodun ominaispiirteisiin on ollut vaikuttamassa kaikkein eniten maantieteellisesti eri alueiden metsästäjät. Alueelliset käyttötarpeet ovat asettaneet metsästyskoirille erilaisia vaatimuksia, kuten runsaslumisimmille seuduille pidempi-runkoisempaa jalkavaa koiraa ja kun taas metsäpeitteisillä seuduilla on suosittu enempi pienempää kevyempää koiraa, joka on ollut ja on hanakka pienriistan haukkuja.

Edellä mainituista seikoista on seurauksena että rodun ulkomuoto, koko ja väri vaihtelevat melko voimakkaasti eri yksilöillä. Tämä yhdessä melko passiivisesti kenneltoimintaan suhtautuvan harrastajakunnan kanssa asettaa voimakkaan haasteen rodun jalostukselle. Rotujärjestön käytössä olevat keinot rajautuvat valistukseen, jalostusneuvontaan ja rodun profiloimiseen uusia harrastajia kiinnostavaksi vaihtoehdoksi.

Toimintasuunnitelmassa kerrotaan millä toimenpiteillä haluamaamme tavoitteeseen päästään. Nämä toimenpiteet aloitetaan välittömästi.

6.5.1 Toimenpiteet ja aikataulut

Rotujärjestö/-jaosto on katsonut tärkeimmäksi lähitulevaisuuden tavoitteeksi terveyden ylläpidon ja käyttöominaisuuksien parantamisen. Jalostusta aiotaan ohjata markkinavoimin siten, että ”jalostustavoitteiden mukainen”-lausunnon saavat välitykseen tulevat pentueet, joiden vanhemmilla rodunomaisessa käyttökokeessa saatu tulos. Rotujärjestö ja pohjanpystykorvajaosto tulevat tekemään toimenpiteitä käyttökoekäyntien lisäämiseksi. Käyttökokeissa käyntien määrää kasvatetaan aktivoimalla ja kannustamalla pohjanpystykorvaharrastajia suorilla yhteyden otoilla (jaosto ja aktiiviharrastajat), Pystykorvalehden artikkeleilla ja erilaisin aktivointikampanjoin.

Sen lisäksi, että vain PEVISA-tarkastuksessa terveeksi todettuja koiria saa käyttää jalostukseen, kiinnitetään huomiota myös **jalostuskoirille ja yhdistelmille kohdassa 6.2 listattuihin terveysriskeihin**. Ulkomuotojalostuksessa keskitytään koiran koon ja turkin pituuden vaihteluiden minimoimiseen käyttämällä jalostukseen vain yksilöitä jotka ulkomuotoarvostelussa ovat saaneet vähintään ”Hyvän” arvosanan. **Kannustetaan kasvattajia käyttämään jalostusneuvonnan palveluja.**

Urosvalintaa pyritään ohjaamaan järjestön Internet-sivuilla olevan ”jalostusurokset”-listan avulla, jossa on lueteltuna sellaiset urokset, jotka täyttävät jalostusurokselle asetettavat kriteerit. Listalla olevien urosten määrä pyritään pitämään 50 – 100 kpl välillä, jotta vaihtoehtoja olisi riittävästi. Mikäli listalle ei muuten saada haluttua määrää vaihtoehtoja, voidaan listaa täydentää sellaisilla uroskoirilla, joilta jokin vaadituista kriteereistä puutuu (puuttuva kriteeri ilmoitetaan selvästi), mutta jotka muilta ominaisuuksiltaan ovat selvästi keskitasoa parempia. Jaoston sivulla on listattuna myös rotuun otetut urokset, joiden jalostuskäytöllä pyritään perimän laajentamiseen. KoiraNet tietokannan avulla voidaan myös tehdä tarvittavia hakuja. SJP:n Pystykorvalehdessä julkaistujen pienpetotestit ja jalostustarkastukset pyritään ottamaan myös entistä paremmin huomioon jalostuskoiria etsittäessä.

Valistustyötä ja rodun profiloitumista edistääkseen, SPJ:n pohjanpystykorvajaos pyrkii julkaisemaan pohjanpystykorvaa ja pystykorvalla metsästämistä käsitteleviä artikkeleita Koiramme-lehdessä sekä SPJ:n Pystykorva-lehdessä. Lisätään pohjanpystykorva-tapahtumista ja –ansioista tiedottamista valtamediaa varten. Pohjanpystykorva 50-vuotta Suomessa kirja on tekeillä ja julkaistaan 2023.

Laaditaan jatkuvasti PPK-jaoston nettisivuilla esillä olevat epilepsia-, terveys- ja luonnekyselykaavake, jolla omistajat voivat ilmoittaa koirillaan esiintyvistä sairauksista ja ongelmista sekä luonteesta jalostusneuvonnan arkistoon seurantaa varten. Tämän lisäksi kyselyjä voidaan kohdistaa suoraan kasvattajille ja omistajille s-posteilla.

Näiden lisäksi PPK-jaoston tehtäviin kuuluvat pohjanpystykorvan rotuunottokatselmuksien suunnittelut ja järjestelyt.

Aikataulut:

Tapahtuma / Vuosi	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Uusittu JTO voimassa		X	X	X	X	X	
Pevisa-ohjelma voimassa	X						
Pevisa-ohjelma uusittava	X					X	
Uusittu Pevisa-ohjelma voimassa		X	X	X	X	X	
Yleinen terveyskysely	X		X		X		X
Epilepsiakysely		X		X		X	
Luonnekysely	X			X			X
Jalostuspäivät	X	X	X	X	X	X	X
Pohjispäivät	X	X	X	X	X	X	X

6.5.2 Tavoiteohjelman toteutumisen seuranta

Tavoitteiden toteutumista ja koirakannan kehitystä seurataan vuosittain mm. alla lueteltujen asioiden avulla:

- koirien terveys- ja PEVISA-tilanne, tilastointi ja seuraaminen. Tarvittaessa erilliset tutkimukset sekä muut sairaudet (esim. epilepsia ja ataksia)
- koirien rekisteröinnit ja jälkeläismäärät
- koirien ja niiden jälkeläisten koekäynnit ja koetulokset (koirakohtainen tulosindeksi)
- koirien ja niiden jälkeläisten näyttelykäynnit ja näyttelytulokset
- rekisteröityjen koirien sukusiitosaste ja sukukatokerroin
- kasvattajien toiminnan tulokset

Pohjanpystykorvajaosto ja jalostusryhmä seuraavat rodun kehittymistä ja tekevät siitä tarvitessa korjaus- ja kehittämisesityksiä SPJ:n hallitukselle.

7 LÄHTEET

Aarnio A. (2008) Suomen pystykorvajärjestö - Finska spetsklubben ry 1938-2007, 70 vuotta. Suomen pystykorvajärjestö, Nakertaja, Finland.

Cunningham, J.G. & Farnbach, G.C. (1988) Inheritance and idiopathic canine epilepsy. J Am Anim Hosp Assoc. 24:421–424.

Donner, J., Kaukonenm M., Anderson, H., Möller, F., Kyöstilä, K., Sankari, S., Hytönen, M., Giger, U. & Lohi, H. (2016) Genetic Panel Screening of Nearly 100 Mutations Reveals New Insights into the Breed Distribution of Risk Variants for Canine Hereditary Disorders. PLoS One. 11(8):e0161005. doi: 10.1371/journal.pone.0161005.

Gutierrez J.P. & Goyache F. (2005) A note on ENDOG: a computer program for analysing pedigree information. J Anim Breed Genet 122, 172-6.

Belknap, E., Townsend, W., Meekins, J., Betbeze, C., Boveland, S., Sandmeyer, L., Carter, R. & Westermeyer, H. (2016) The blue book. Genetics Committee of the American College of Veterinary Ophthalmologists. Ocular Disorders presumed to be inherited in Purebred Dogs. 8th Ed. https://www.ofa.org/wp-content/uploads/2016/09/Blue-Book-2015-8th-Edition.pdf

Kumpulainen, M., Anderson, H., Svevar, T., Kangasvuo, I., Donner, J. & Pohjoismäki, J. (2017) Founder representation and effective population size in old vs. young breeds – genetic diversity of Finnish and Nordic Spitz. Journal of Animal Breeding and Genetics. doi: 10.1111/jbg.12262.

Mykkänen, R. (1998) Pohjoisen pihakoira on kantanut nimeä pohjanpystykorva vasta 25 vuotta. Koiramme 3/1998. Suomen Kennelliiton julkaisu. s. 20-27.

Mäki, K. 1999. Pienten populaatioiden jalostus. Snautseri-pinseri 1: 21-24.

Mäki, K. & Ekman, T. (2004) Terveempien koirarotujen puolesta - sukusiitosdepressiota ja matadorijalostusta vastaan. https://docplayer.fi/13840554-Terveempien-koirarotujen-puolesta-sukusiitosdepressiota-ja-matadorijalostusta-vastaan.html

Mäki, K. 2007. Vain monimuotoinen koirarotu selviää. Koiramme 12: 20-25.

Mäki, K. & Mujunen, S. (2018) Koiranjalostus –perinnöllisyyden ja jalostuksen perusteet. Koirataito SM. 260 s.

Pohjoismäki, J.L., Lampi, S., Donner, J. & Anderson, H. (2018) Origins and wanderings of the Finnish hunting spitzes. PLoS One. 13(6):e0199992. doi: 10.1371/journal.pone.0199992.

Romagnoli, S.E. (1991) Canine cryptorchidism. Vet Clin North Am Small Anim Pract. 21(3):533-44.

Wallin Håkansson, B. (1994) Sund Hundavel - genetiska anomalier hos hundar. Utg. 1. Kap. C. Svenska Kennelklubben. s. 83-85.

SPJ ry Pystykorvatietokanta: http://www.metsastyspystykorvat.com/spj/

SKL:n KoiraNet tietokanta https://jalostus.kennelliitto.fi/

SKK:n HundData tietokanta: https://hundar.skk.se/hunddata/

SKK:n AvelsData tietokanta: https://hundar.skk.se/avelsdata/Initial.aspx

Rotuunottokaavakkeet / SKL

2006-2007 suoritettu kasvattajakysely 1988-2006 PPK-pentueita kasvattaneille

SKK/SFF Raskompedium: https://www.skk.se/sv/hundraser/norrbottenspets/

SKL Luonnetestisäännöt: https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-luonne-ja-kayttaytyminen/luonnetesti

8 LIITTEET

- Rotumääritelmä https://www.kennelliitto.fi/files/pohjanpystykorva
- Rotuunottosäännöt https://spj.fi/rodut/pohjanpystykorva/jalostus/rotuunotto/
- PEVISA-ohje https://spj.fi/rodut/pohjanpystykorva/terveys/pevisa/
- Ohjeet rotujärjestöjen, rotua harrastavien yhdistysten ja rotuyhdistysten jalostustoimikunnille https://www.kennelliitto.fi/lomakkeet/kennelliiton-ohjeet-rotujarjestojen-rotua-harrastavien-yhdistyksien-ja-rotuyhdistysten-jalostustoimikunnille
- Valionarvosäännöt https://www.kennelliitto.fi/sites/default/files/media/valionarvosaannot_2017_0.pdf
- SPJ:n säännöt https://spj.fi/jarjesto/jarjesto/jarjeston-saannot/
- SPJ:n sääntöjä ja ohjeita kts. Pohjanpystykorva https://spj.fi/jarjesto/jarjesto/saantoja-ohjeita-ja-lomakkeita/
- Eläinsuojelulaki ja –asetus https://www.kennelliitto.fi/sites/default/files/media/jalostusstrategian_liitteet1-8_0.pdf
- Lemmikkieläinten jalostusta koskeva päätöslauselma https://www.kennelliitto.fi/sites/default/files/jalostusstrategia_esitys_2018_2022_liite_4.pdf
- Ohjelman laadinta ja hyväksyminen https://www.kennelliitto.fi/lomakkeet/ohje-jalostuksen-tavoiteohjelman-laatimisesta
- Ohjelman mallirunko https://www.kennelliitto.fi/lomakkeet/jalostuksen-tavoiteohjelman-mallirunko
- Suomen Pystykorvajärjestön tietokanta http://www.metsastyspystykorvat.com/spj/
- Suomen Kennelliiton tietokanta KoiraNet https://jalostus.kennelliitto.fi/frmEtusivu.aspx

9 LYHENTEET, TERMIT JA SANASTO

Autoimmuunisairaus – sairauksia jotka johtuvat immuunivasteen kohdistumisesta kehon omiin antigeeneihin (= aineita, jotka aiheuttavat elimistössä vasta-aineiden eli immunoglobuliinien muodostumisen)

Geeni – perintötekijä.

Hammaspuutokset - tarkoittaa yleensä kulmahampaan takaa puuttuvia pienehköjä hampaita (P1 tai P2)

Häntämutka - syntyy, kun häntänikamien päät pyöristyvät, jolloin nikamien pinnat eivät enää ole yhteneväiset. Sairaus liittyy luunmuodostuksen häiriöön.

Jalostusorganisaatio – jalostuksesta vastuullinen toimintaryhmä ja –taho

JTO - Jalostuksen Tavoite Ohjelma

Kivesvika – yleensä laskeutumaton kives tai todellinen kiveksen puutos

Kriteeri – vaatimus

Kytkentäepätasapaino – kytkentäepätasapaino tarkoittaa sitä, että kahden tai useamman lokuksen tietyt alleelit eivät esiinny populaatiossa odotusten mukaisesti, vaan tietyt alleelit esiintyvät yhdessä odotettua useammin. Tämä viittaa sukusiitokseen. Jos alleelit ovat kytkeytyneet, ne periytyvät yhdessä.

Mediaani – keskiluku, kyseessä on jakauman keskimmäinen havaintoarvo, kun havainnot on järjestetty suuruusjärjestykseen.

Matadoriuros – paljon käytetty, erinomaisena jalostus- ja siitoskoirana pidetty yksilö

Napatyrä – napanuoran katkaisusta aiheutunut vaurio, jonka seurauksena napa-aukon sulkeutuminen epäonnistuu ja navan alue pullistuu tyräksi

PEVISA – Suomen Kennelliiton ”Perinnöllisten vikojen ja sairauksien vastustamisohjelma”

Populaatio – rodun tietyn alueen yksilöistä rakentunut eläinjoukko

Polygeeninen periytyminen – monen eri geenin aikaansaama ominaisuus, lisäksi ympäristöllä on suuri vaikutus ilmiasuun

Resessiivinen - peittyvä/väistyvä geeni tai ominaisuus. Geenin vaikutus ilmenee ainoastaan jos yksilö saa kaksi kopiota geenistä. Resessiivinen ominaisuus voi pysyä piilossa useiden sukupolvien yli.

Siitosmateriaali – jalostuspohja, elossa oleva terve kanta

Sukusiitosaste, ssa – Sukusiitosaste kertoo eläimen sellaisten geeniparien (geenipari: toinen isältä, toinen emältä) osuuden, joissa molemmat alleelit (geenin eri versiot) ovat alkuperältään samoja ja homotsygoottisia, siis peräisin samalta esivanhemmalta. Eläin on silloin saanut saman alleelin kummaltakin vanhemmaltaan. Sukusiitosaste lasketaan jakamalla koiran vanhempien sukulaisuussuhde kahdella. Pennun sukusiitosaste ei siis riipu vanhempien sukusiitosasteista vaan siitä, ovatko vanhemmat keskenään sukua.

Strategia – toimintasuunnitelma tavoitteen saavuttamiseksi

Tehollinen populaatio – jalostukseen käytettyjen yksilöiden suhteellinen lukumäärä, joka vaihtelee sukupolvittain ja johon vaikuttaa pentuja tuottavien yksilöiden lukumäärä ja niiden sukupuolijakauma. Yleensä pentuja tuottava koirakanta on suurempi kuin tehollinen populaatiokoko

10 JTO:N TEHDYT MUUTOKSET JA PÄIVITYKSET

Päiväys	Versio	Päivitysvastaava	Muutos
14.1.2005	1.0	Jari Lehtonen	Hyväksytty hallituksen kokouksessa (§ 131.1)
19.3.2007	1.1	Inkeri Kangasvuo	Kappale 4.1, 4.1.1, 4.1.2 ja 4.3.2 päivitetty v.2006 huomioiden
15.5.2007	1.2	Jari Lehtonen	Kappaleet 4.1.3, 4.1.4 ja 4.1.5 päivitetty v.2006 tilannetta vastaavaksi
5.7.2007	1.3	Jari Lehtonen	Taulukot 5 ja 6 sekä kappaleet 4.2.2 ja 4.4 päivitetty v. 2006 tilanne huomioiden
27.5.2008	1.4	Jari Lehtonen	Taulukko 5
20.4.2009	1.4.1	Inkeri Kangasvuo	Kappaleet 4.1, 4.1.1, 4.1.2, 4.1.3, 4.1.6, 4.3.2 ja 4.3.3 Taulukko 5 sekä osia tekstissä päivitetty v.2008 huomioiden
29.4.2009	1.5	Inkeri Kangasvuo	Taulukot 2, 3, 4 ja 5
19.5.2009	1.5	Jari Lehtonen	Taulukko 6 ja kappaleet 4.2.2 ja 4.4 päivitetty v. 2008 tilanne huomioiden
24.10.2009	1.6	Jalostusneuvonta	Täysin uudistettu ja päivitetty JTO
29.1.2010	1.6	Jalostusneuvonta	Hyväksytty hallituksen kokouksessa (§115.1)
20.3.2010	1.6	SPJ vuosikokous	Hyväksytty SPJn vuosikokouksessa
27.4.2010	1.6	JTTn kokous	Hyväksytty JTTn kokouksessa 5/2010
1.11.2013	2	PPK-jaosto ja jalostusneuvonta	Päivitetty ja kokonaan uusittu JTO
24.1.2014	2	Jalostusneuvonta	Hyväksytty hallituksen kokouksessa (§154)
15.3.2014	2	SPJ vuosikokous	Hyväksytty SPJn vuosikokouksessa
15.4.2014	2	JTTn kokous	Hyväksytty JTTn kokouksessa 4/2014
15.11.2018	3.0	Jaakko Pohjoismäki, Inkeri Kangasvuo, PPK-jaosto ja jalostusneuvonta	Päivitetty ja osin uusittu JTO
2.1.2019	3.0	Inkeri Kangasvuo	Päivitetty vuoden 2018 tilastot
12.1.2019	3.0	Jalostusneuvonta	Hyväksytty hallituksen kokouksessa
16.3.2019	3.0	SPJ vuosikokous	Hyväksytty SPJn vuosikokouksessa
10.9.2019	3.0	JTTn kokous	Hyväksytty JTTn kokouksessa
22.10.2019	3.0	Jaakko Pohjoismäki, Inkeri Kangasvuo, PPK-jaosto ja jalostusneuvonta	Korjattu JTT:n kommentit huomioiden.